

Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaajien näkemykset ohjelman ohjaamisesta

Mikko Keränen & Janne Pyykkönen

2023 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaajien näkemykset ohjelman ohjaamisesta

Mikko Keränen, Janne Pyykkönen
Sosionomi, rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
Tammikuu, 2024

Mikko Keränen, Janne Pyykkönen

Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaajien näkemykset ohjelman ohjaamisesta

Vuosi

2024

Sivumäärä

100

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaajien näkemyksiä ohjelman ohjaamisesta. Opinnäytetyön avulla selvitettiin, miten ohjelmaa käytännössä toteutetaan, ja vastaako ohjelman ja ohjaamisen toteutus ja käytäntö suunnitelmaa, eli ohjelman käsikirjan kuvausta. Selvitimme myös ohjaajien näkemyksiä siitä, mitä voisi toteuttaa eri tavalla, sekä miten ohjaajat näkevät ohjelman eri vaiheiden tai osioiden tavoitteet ja niiden toteutumisen. Tulosten avulla tuotettiin tietoa tilaajalle ohjelman ohjaamisen käytännön toteutuksesta, tavoitteista ja niiden toteutumisesta, sekä mahdollisista eri tavalla toteutettavissa olevista asioista, ohjaajien näkökulmasta. Opinnäytetyön tilaajana oli Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö.

Teoreettisena viitekehyksenä opinnäytetyössä toimi Suuttumuksen hallinta -ohjelman käsikirja ja sen taustalla vaikuttavat teoriat. Opinnäytetyössä esiteltiin myös yleisesti ohjelmityön taustalla vaikuttavia teorioita. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin suoritettavana prosessiarviointina. Aineistonkeruumenetelmänä toimi teemahaastattelut, ja aineisto analysoitiin sisällönanalyysin menetelmää käyttäen. Tulosten perusteella tärkeimpinä tavoitteina nähtiin osallistujan arvossa pitämiseen liittyvät asiat, ohjelmasta myönteisen kokemuksen jättäminen, sekä osallistujien oman pohdinnan ja oivaltamisen tuottaminen. Näiden tavoitteiden nähtiin pääasiassa toteutuvan. Käytännössä ohjelmaa ja sen ohjaamista toteutettiin ohjelman käsikirjan ohjeiden ja rakenteen mukaisesti, soveltaen yksittäisiä asioita ohjaajien kokemuksen avulla. Ohjaajat toteuttivat ohjaamista hyvän ja rennon ilmapiirin luomisen kautta, käsikirjan ohjeiden mukaisesti. Haastateltavien näkemykset asioista, joita voisi toteuttaa eri tavalla, liittyivät suurelta osin käsikirjan tehtäviin ja harjoituksiin.

Asiasanat: Rikosseuraamuslaitos, Suuttumuksen hallinta -ohjelma, ohjaaminen, prosessiarviointi, laadullinen tutkimus

Mikko Keränen, Janne Pyykkönen

The Anger Management Program Instructors' Views on Directing the Program

Year

2024

Pages

100

The purpose of this bachelor's thesis was to investigate instructors' views on directing the Anger Management program. The aim of the thesis was to examine how the program is implemented in practice, and determine whether its implementation, practice, and direction align with the descriptions in the program manual. The intention was also to investigate the instructors' views on what could be implemented differently, as well as how the instructors see the goals of the different phases or sections of the programme, and the realization of those goals. The results produced information on the practical implementation of the program, its goals, and their realization, as well as identifying possible things that can be done in different ways from the instructors' perspective, for the commissioner of the thesis. The thesis was commissioned by Central Administration of the Criminal Sanctions Agency.

The theoretical background of the thesis was the Anger Management program manual and its underlying theories. The thesis also presented the theories related to the programming in general. The thesis was carried out as a process assessment using qualitative research methods. The data was collected through thematic interviews and analyzed using the content analysis method. The results indicate that the most important goals from the instructor's point of view were things related to valuing the participants of the program, bringing about positive experiences of the program, and to produce the participants own reflection and realization. In the opinion of the instructors, these goals were mainly fulfilled. In practice, the program and its directing were implemented in accordance with the instructions and structure outlined in the program's manual. The program included certain actions that were applied through the experience of the instructors. Instructors directed the program through the creation of a good and relaxed atmosphere, by following the instructions in the manual. The interviewed instructors' views on aspects that could be conducted differently were mainly related to the tasks and exercises in the manual.

Keywords: Criminal Sanctions Agency, Anger Management program, directing, process assessment, qualitative research

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Opinnäytetyön toimintaympäristö	8
2.1	Rikosseuraamuslaitos ja sen yksiköt	8
2.2	Rikosseuraamuslaitoksen ohjelmatyö ja ohjelmien akkreditointi	9
3	Yhteiskunnalliset lähtökohdat	12
3.1	Kuntoutusoptimismin ja What Works -ajattelun nousu	12
3.2	Positiivinen kriminologia ja kuntoutusajattelu nykypäivänä	15
3.3	Desistanssi-teoriat ja Good Lives Model	17
4	Teoreettinen viitekehys	19
4.1	Suuttumuksen hallinta (SUHA) -ohjelman kuvaus	19
4.2	Ohjelman ja kokoontumiskertojen valmistelu ja osallistujien valinta.....	21
4.3	Ohjelman ohjaaminen	23
4.4	Tuntien sisältö ja läpivienti	26
4.5	Ohjelman lopetus	29
4.6	Aiempiä tutkimuksia	31
5	Tutkimusasetelma.....	34
5.1	Tutkimustavoitteet ja tutkimusmenetelmä	34
5.2	Tutkimuksen toteutus ja aineiston keruu.....	36
5.3	Aineiston analysointi.....	39
5.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	41
6	Tulokset	45
6.1	Vastanneiden taustatiedot.....	45
6.2	Osallistujien valinta ja ohjelman ja kokoontumiskertojen valmistelu.....	46
6.3	Ohjelman ohjaaminen	51
6.4	Tuntien sisältö ja läpivienti	55
6.5	Ohjelman lopetus	58
6.6	Asioita, joita ohjaajien mielestä olisi mahdollista toteuttaa eri tavalla.....	59
6.7	Vapaa sana - viimeinen kysymys	62
7	Johtopäätökset	64
7.1	Ohjaajien näkemys ohjelman eri osioiden tavoitteista ja niiden toteutumisesta.	65
7.2	Ohjelman ohjaamisen toteuttaminen käytännössä sekä muutosehdotukset.....	69
8	Pohdinta	73
8.1	Pohdintaa opinnäytetyöprosessista ja jatkotutkimuksista	73
8.2	Pohdintaa eettisyydestä ja luotettavuudesta	77
	Taulukot	84
	Liitteet	85

1 Johdanto

Rikosseuraamuslaitoksen visio kuvataan seuraavalla tavalla: ”Rikosseuraamuslaitos on arvostettu ja vaikuttava osa yhteiskunnan palvelujärjestelmää - yhteistyöllä turvallisesti kohti rikoksetonta elämäntapaa” (Rikosseuraamuslaitos 2023d). Sen tavoite on uusintarikollisuuden ehkäiseminen, sekä yhteiskunnan turvallisuuden lisääminen (Rikosseuraamuslaitos 2023a). Tätä tavoitetta pyritään edistämään tarjoamalla rikollisuudesta irtautumista ja paluuta yhteiskuntaan tukevaa kuntoutusta (Rikosseuraamuslaitos 2023 c). Osana tätä kuntoutusta, ovat kuntouttavat toimintaohjelmat, joilla pyritään lisäämään rikosseuraamusasiakkaiden valmiuksia rikoksettoomaan elämään (Rikosseuraamuslaitos 2022b), ja tätä kautta edistämään Rikosseuraamuslaitoksen vision ja tavoitteiden toteutumista.

Suuttumuksen hallinta -ohjelma on lyhytkestoinen, rikosperusteinen vaikuttavuusohjelma impulsiiviseen väkivaltaan. Rikosperusteiset ohjelmat on suunnattu tietynkaltaisiin rikoksiin syyllistyneille, kuten väkivalta- tai seksuaalirikollisille, ja vaikuttavuusohjelmissa pyritään hyödyntämään osallistujien kokemuksellisuutta. (Rikosseuraamuslaitos 2022b). Suuttumuksen hallinta -ohjelma on tarkoitettu matalan ja keskikorkean uusimisriskin omaaville asiakkaille, joiden aggressiivisen käyttäytymisen hallinta tuottaa vaikeuksia, mutta ei ole tavoitehakuista. Eli taustalla on hallitsematon impulsiivinen käytös (Rikosseuraamuslaitos 2018, 6, 69).

Opinnäytetyömme tarkoitus on tutkia Suuttumuksen hallinta (SUHA) -ohjelman ohjaajien näkemyksiä ohjelman ohjaamisesta. Pyrimme tutkimuskysymystemme kautta selvittämään Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaajien näkemyksiä ohjelman tavoitteista ja niiden toteutumisesta, käytännön toteutuksesta, sekä asioista, joita ohjaajien mielestä voisi toteuttaa eri tavalla. Opinnäytetyömme teoreettisena viitekehyksenä toimii Suuttumuksen hallinta -ohjelman käsikirja ja ohjelman taustalla oleva teoria, joihin haastateltavien ohjaajien näkemyksiä tässä työssämme peilaamme.

Valitsimme tämän aiheen, koska ohjaajien näkökulma edellä mainittuihin asioihin on tärkeä saada esille, ja samalla selvittää, kuinka ohjelman ohjaaminen käytännössä tapahtuu, ja vastaako se käsikirjan ohjeita toteutuksesta. Ohjaajien näkökulman esille tuominen voi mahdollisesti auttaa ohjelman kehittämisessä, esimerkiksi helpommin ohjattavammaksi, tai ohjaajien näkemysten avulla jopa parantaa ohjelman vaikuttavuutta. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin suoritettavana prosessiarviointina, aineistonkeruun menetelmänä oli teemahaastattelut. Haastattelut toteutettiin keväällä 2023. Suurin osa haastatteluista suoritettiin etäyhteyksin.

2 Opinnäytetyön toimintaympäristö

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyömme toimintaympäristö eli Rikosseuraamuslaitos. Käymme läpi rikosseuraamuslaitoksen tehtävää ja tavoitteita, ja esittelemme lyhyesti rikosseuraamuslaitoksen erilaiset yksiköt ja niiden tehtävät, sekä niihin sijoitteluun liittyviä periaatteita. Esittelemme tässä luvussa myös rikosseuraamuslaitoksen ohjelmatyötä yleisesti, lyhyesti eri ohjelmamuodot ja niiden tavoitteet, sekä käymme läpi ohjelmien akkreditoinnin, sen perusteet ja tarkoituksen.

2.1 Rikosseuraamuslaitos ja sen yksiköt

Rikosseuraamuslaitos on aloittanut toimintansa 1.1.2010 kahden itsenäisen viraston, Vankeinhoitolaitoksen ja kriminaalihuoltolaitoksen yhdistyttyä yhdeksi organisaatioksi. (Tyni 2015, 8). Rikosseuraamuslaitos on oikeusministeriön alaisuudessa toimiva viranomainen, joka vastaa vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta. Sen tavoite on uusintarikollisuuden ehkäiseminen, sekä yhteiskunnan turvallisuuden lisääminen. (Rikosseuraamuslaitos 2023a.) Rikosseuraamuslaitoksen perustehtävä on vastata rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanosta ja tutkintavankeuden toimeenpanosta, turvallisesti ja lainmukaisesti. Tavoitteena on vähentää tuomittujen uusintarikollisuusriskiä (Rikosseuraamuslaitos 2023b.) Tätä keskeistä tavoitetta pyritään edistämään tarjoamalla rikollisuudesta irtautumista ja paluuta yhteiskuntaan tukevaa kuntoutusta. (Rikosseuraamuslaitos 2023c).

Oikeudenmukaisuus, turvallisuus, ihmisarvon kunnioittaminen, sekä usko ihmisen mahdollisuuksiin muuttua ja kasvaa, ovat arvoja, joihin Rikosseuraamuslaitos perustaa toimintansa ja nämä arvot ohjaavat rikosseuraamuslaitoksen toimintaa. Rikosseuraamuslaitoksen visio vuosille 2024-2027 on olla ”arvostettu ja vaikuttava osa yhteiskunnan palvelujärjestelmää -yhteistyöllä kohti rikoksetonta elämäntapaa”. Tätä visiota pyritään toteuttamaan edellä mainittujen arvojen ja keskeisen tavoitteen mukaisen toiminnan lisäksi tekemällä laadukasta asiakastyötä, torjumalla vankeusaikaista rikollisuutta yhdessä yhteistyökumppanien kanssa, pitämällä rikosseuraamuslaitos haluttuna ja vakaana työpaikkana, sekä kehittämällä toimintaa, osaamista ja rakenteita tulevaisuuden tarpeiden ohjaamana. (Rikosseuraamuslaitos 2023d.)

Rikosseuraamuslaitos jakaantuu 11 rikosseuraamuskeskukseen. Jokaisen rikosseuraamuskeskuksen alueella on vankiloita ja yhdyskuntaseuraamustoimistoja. Vankilat jakautuvat suljettuihin vankiloihin ja avovankiloihin. Suljettuja vankiloita on 15 ja avovankiloita 13. (Rikosseuraamuslaitos 2023e.) Yhdyskuntaseuraamustoimistoja on Suomessa yhteensä 12, jakautuen 23 paikakunnalle. (Rikosseuraamuslaitos 2023f.)

Suljettujen vankiloiden valvonnan taso on korkeampi kuin avolaitoksissa. Vankeuslain (767/2005) 4 luvun 1 § mukaan avolaitoksissa vangit voivat liikkua vankilan alueella ilman välitöntä valvontaa, mutta heitä voidaan myös valvoa ranteeseen, nilkkaan, tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä tai tällaisten yhdistelmillä. Vankiloiden välisten valvonnan tason erojen lisäksi, eroja on myös vankilan eri osastojen välillä niin toiminnoiltaan kuin valvonnan tasossa. Miehet ja naiset on pidettävä eri asunto-osastoilla. Muita osastoille sijoittelussa huomioitavia tekijöitä ovat Vankeuslain (767/2005) 5 luvun 1 § mukaan rangaistusajan suunnitelma, vangin yksilölliset ominaisuudet, ikä, vangin mahdollisuus täyttää osallistumisvelvollisuutensa, sekä vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen ja vangin tai muun henkilön turvallisuus ja rikollisen toiminnan estäminen. Vankeuslain (767/2005) 4 luvun 8 § mukaan vankia ei tule sijoittaa suljetumpaan vankilaan tai vankilan osastoon kuin vankilan järjestys ja turvallisuus, sekä vankilassa pitämisen varmuus edellyttää.

Yhdyskuntaseuraamustoimistot vastaavat vapaalta vastaavien, ehdottoman vankeustuomion saaneiden rangaistusajansuunnitelman laatimisesta, seuraamusselvitysten tekemisestä, sekä tuomioistuimen määräämistä yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoista. Yhdyskuntaseuraamusten tavoite on edistää sosiaalista selviytymistä, sekä rikoksettoman elämän valmiuksien lisääminen. (Rikosseuraamuslaitos 2022a; Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta, 1.luku § 2.) Yhdyskuntaseuraamuksia ovat: yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus, aikuisen ehdollisen vankeuden valvonta, nuorten ehdollisen vankeuden valvonta sekä nuorisorangeistus. Näiden lisäksi yhdyskuntaseuraamuksiin kuuluvat vankilasta ehdonalaisesti vapautuneiden valvonta, valvottu koevapaus sekä yhdistelmärangeistuksen valvontaosuus. (Rikosseuraamuslaitos 2022a.)

2.2 Rikosseuraamuslaitoksen ohjelmatyö ja ohjelmien akkreditointi

Kuntouttava ohjelmatyö vankeinhoidossa on saanut alkunsa jo 1980-luvun alkupuolella. Esimerkiksi päihdekuntoutuksen kehittämiseen vankiloissa haettiin oppia ja esimerkkejä Kanadasta, Yhdysvalloista ja Britanniasta ”what works” -suuntauksen alaisista menetelmistä, jotka oli todettu vaikuttaviksi, kuten kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan pohjautuvista ohjelmista. Kehittämistyö on alkanut 1990-luvulla, ja 2000-luvulla se muotoutui ohjelmatyöksi rikosseuraamusalalla. Siitä eteenpäin on kehitetty uusintarikollisuuteen sekä sosiaaliseen kuntoutukseen vaikuttavia ohjelmia, tehty linjauksia niiden toimintaperiaatteista. (Knuuti ja Airaksinen-Vogt 2010, Tourunen, J; Kaskela T; Weckroth, A 2019, 20 mukaan.) Siitä lähtien, kun ensimmäinen ohjelma otettiin käyttöön Suomessa vuonna 1997, on Suomi seurannut kansainvälistä kehitystä, ja toiminta on lisääntynyt ja monipuolistunut. Tarve pohtia ohjelmatoiminnan merkitystä ja kehittämistä on lisääntynyt. Tarvetta on omalta osaltaan kasvattanut myös ohjelmatoimintaan liittyvä kansainvälinen yhteistyö ja tutkimus, joka on viime vuosina lisääntynyt, ja antanut lisätietoa ohjelmien rajoituksista ja mahdollisuuksista. (Muurinen ja Vogt-Airaksinen 2021, 4.)

Kuntouttavien toimintaohjelmien tarkoituksena on omalta osaltaan edesauttaa rikosseuraamuslaitoksen tavoitetta rikosseuraamusasiakkaiden valmiuksien parantamisessa rikoksettomaan elämään, edesauttamiseen rikollisesta elämäntavasta irtautumisessa eli desistanssissa, sekä vaikuttaa sitä kautta uusimisriskin pienenemiseen ja uusintarikollisuuden vähentämiseen. Ohjelma -nimitys ilmaisee, että kysymyksessä ei ole terapia, vaan strukturoitu eli jäsennelty työkentelymuoto, jolla vaikutetaan uusimisriskiin vaikuttaviin tekijöihin. 1990-luvulta lähtien rikosseuraamusalalla on toteutettu ajatteluun ja käyttäytymiseen liittyviin, eli kognitiivisbehavioraalisiin menetelmiin perustuvia kuntoutusohjelmia. (Rikosseuraamuslaitos 2022b.)

Ohjelmia on laajuudeltaan, menetelmiltään, muutosmalleiltaan ja tavoitteiltaan erilaisia. Ohjelmat voidaan jakaa kahteen ryhmään: motiivointiohjelmiin ja vaikuttavuusohjelmiin. Motiivointiohjelmat ovat lyhyitä ohjelmia, joiden tarkoituksena on motivoida henkilöä rikoksettomuuteen/päihdeettömyyteen. Motiivointiohjelmia voidaan järjestää yksilö- tai ryhmämuotoisena. Vaikuttavuusohjelmissa pyritään hyödyntämään kokemuksellisuutta, ja ryhmädynamiikkaa. Vaikuttavuusohjelmat järjestetään yleensä ryhmämuotoisena. Vaikuttavuusohjelmiin kuuluvat rikosperusteiset ohjelmat ja päihdekuntoutusohjelmat. Rikosperusteiset ohjelmat on suunnattu tietynkaltaisiin rikoksiin syylistyneille, kuten väkivalta- tai seksuaalirikollisille. Päihdekuntoutusohjelmat taas ovat osa rikosentekijän päihdekuntoutusta. Näiden lisäksi on olemassa yleisohjelmia, jotka eivät ole sidonnaisia rikoksen muotoon, vaan niillä pyritään vaikuttamaan yleisesti rikolliseen käyttäytymiseen. (Rikosseuraamuslaitos 2022b.) Varsinaisten kuntoutusohjelmien lisäksi rikosseuraamuslaitoksella toteutetaan myös tuomitun arkielämän taitoja ja sosiaalisia valmiuksia kehittävää kuntoutusta. Tämä on sosiaalista kuntoutusta, jonka tavoite ei sinänsä ole suoranaisesti uusintarikollisuuteen vaikuttaminen, vaan tuomitun auttaminen esimerkiksi ammatillisiin opintoihin tai työelämään ohjautumisessa. (Rikosseuraamuslaitos 2022b.) Tällaisen kuntoutuksen muodon tarkoitus on auttaa yhteiskuntaan integroitumisessa ja sitä kautta mahdollisesti vaikuttaa uusintarikollisuutta vähentävästi.

Rikosseuraamuslaitoksen ohjelmatyön linjausten mukaan vaikuttavuuden eli uusintarikollisuuden vähentämisen kannalta olisi tarkoituksenmukaisinta keskittyä ohjelmiin, joiden vaikuttavuudesta on näyttöä. Lisäksi systemaattista arviointi- ja motiivointityötä tulisi tehdä nykyistä enemmän, jotta ohjelmiin osallistujien määrää saadaan suuremmaksi, ja löydetään kohderyhmiä ohjelmille. (Muurinen ja Vogt-Airaksinen 2021, 4-5.) Ohjelmiin osallistuneiden määrät olivat vuonna 2021 vähentyneet edellisistä vuosista. Noin 10 % vangeista osallistuu tuomionsa aikana johonkin akkreditoituun ohjelmaan. Syynä tähän nähdään, että suurin osa akkreditoituista ohjelmista ovat pitkiä, ja kohdistettu suuren tai keskisuuren uusimisriskin omaaville. Suurin osa vangeista suorittaa lyhyttä tuomiota, esimerkiksi vuonna 2020 alle vuoden pituisia tuomioita oli 65,5 %. Alle vuoden tuomiota suorittavat eivät ehdi osallistua pitkiin ohjelmiin, pitkiä tuomioita suorittavat ja korkean uusimisriskin omaavat eivät usein ole motivoituneita ohjelmatoimintaan, tai turvallisuustekijät saattavat estää osallistumisen näihin ohjelmiin. Näitä ohjelmiin osallistumisprosentteja on tavoite nostaa vuosina 2021-2024. (Muurinen ja Vogt-Airaksinen 2021, 5-

6.) Myös Suuttumuksen hallinta -ohjelman osallistujamäärät ovat hieman laskeneet vuosien 2017-2021 välillä, vaikka kyseessä ei ole pitkäkestoinen tai suuren uusimisriskin omaaville suunnattu ohjelma. Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa ohjaukset laskivat huomattavasti enemmän kuin vankiloissa. (Muiluvuori 2023.) Ohjelmityön linjauksissa nostetaan esille myös, että avovankilat ja yhdyskuntaseuraamustoimistot voisivat tarjota ohjelmia yhteistyössä keskenään. (Muurinen ja Vogt-Airaksinen 2021, 4-5.)

	2017	2018	2019	2020	2021
yhdyskuntaseuraamustoimistot	53	26	21	20	19
vankilat	105	133	100	91	100

Taulukko 1: Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaukset vuosittain

Erityisesti vankiloissa olisi tarkoituksenmukaisinta keskittyä muutamiin akkreditoituihin ohjelmiin ja niihin rekrytointiin. Periaatteena on, että korkean tai keskitasoisen uusimisriskin omaavien kriminogeenisiin tekijöihin vaikuttaminen on tärkeintä. Akkreditointi tarkoittaa lyhyesti pätevyyden toteamista. Se on menettelytapa, jolla toimijan pätevyys ja uskottavuus voidaan luotettavasti todeta (FINAS 2019.) Ohjelmityössä keskitytään jatkossakin korkean ja keskisuuren uusimisriskin asiakkaisiin ja heidän saamiseensa akkreditoituihin ohjelmiin. (Muurinen ja Vogt-Airaksinen 2021, 7-8, 14.) Suuttumuksen hallinta -ohjelman molemmat versiot on akkreditoitu, ja ohjelma on suunnattu matalan uusimisriskin omaavien ohella myös keskisuuren uusimisriskin omaaville (Rikosseuraamuslaitos 2018, 10).

Rikosseuraamuslaitoksen ohjelmityön kohdalla akkreditointi tarkoittaa ohjelman käsikirjaan perustuvan kuntoutuksen ja toimintaohjelmien hyväksymismenettelyä, jossa arvioidaan ohjelmien laatua ja vaikuttavuutta. (Rikosseuraamuslaitos 2022b). Rikosseuraamuslaitoksen asiantuntijoista sekä mahdollisesti myös ulkopuolisista asiantuntijoista koostunut asiantuntijaryhmä on arvioinut, täyttävätkö rikosseuraamusalan asiakkaille suunnatut ohjelmat niille asetetut kriteerit laadun ja vaikuttavuuden osalta. (Rikosseuraamuslaitos 2022b.) Ensimmäistä kertaa asiantuntijaryhmä asetettiin arvioimaan ja hyväksymään vankeinhoidossa käytettävät ohjelmat vuonna 2002. Akkreditointiprosessi on ollut kolmivaiheinen, ja kun ohjelma on hyväksytty eli akkreditoitu, ohjelma on tullut arvioida uudelleen joka viides vuosi. Myös muissa Pohjoismaissa on ollut käytössä samanlainen prosessi ohjelmien arviointiin ja hyväksymiseen. (Kolind ym. 2013, Tourusen ym. 2019, 21 mukaan.) Ohjelmien hyväksyminen on edellyttänyt sitä, että ohjelma täyttää niille asetetut kriteerit. Nämä laatukriteerit oli vahvistettu vuonna 2013, ja niihin on sisällynyt myös edellä mainittu kriteeri uudestaan käsittelystä 4-5 vuoden välein. (Muurinen ja Vogt-Airaksinen 2021, 9.)

Rikosseuraamuslaitoksen linjauksissa vuosille 2021-2024 tästä menettelystä on sen hitauden, sekä hyväksymiskriteerien tiukkuuden vuoksi päätetty luopua ja siirtyä kevyempään menettelyyn. Ohjelmien akkreditointia varten kootaan jatkossa tarvittaessa erillinen

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehistä, sekä tarvittaessa ulkopuolisista asiantuntijoista koostuva työryhmä, joka nimetään erikseen jokaisen ohjelman kohdalla. Ohjelmien käsittelyprosessia tiivistetään: kukin ohjelma otetaan käsittelyyn korkeintaan kaksi kertaa. Ensimmäisessä käsittelyssä ohjelma saa palautteen mahdollisten korjauksien tarpeesta laatukriteerien osalta, ja toinen käsittely tehdään puolen vuoden kuluttua. Ohjelma voidaan hyväksyä myös yhdellä kertaa, jos asiantuntijaryhmä ei näe siinä korjauksen tarpeita. On myös mahdollista, että akkreditoitua käsittelyä ei tarvita ollenkaan, jos se on akkreditoitu jossain muussa maassa. (Muurinen ja Vogt-Airaksinen 2021, 9)

3 Yhteiskunnalliset lähtökohdat

Tässä luvussa käsittelemme kuntoutusoptimistisen ajattelun, eli kuntouttaviin toimenpiteisiin tai interventioihin perustuvan lähestymistavan nousua ja hyväksymistä yleisesti rikosseuraamusasiakkaiden uusintarikollisuuden vähentämisen keinoksi Suomessa. Tarkastelemme kuntoutusoptimismin nousuun Suomessa ja maailmalla liittyvää What Works -suuntausta, sekä yhtä sen sovellusta, RNR-mallia. Tämän jälkeen käsittelemme nykypäivän tilannetta kuntoutusajatteluun liittyen, sekä siihen vaikuttavia teorioita ja malleja. Tarkastelemme positiivisen kriminologian ajatusta, desistanssiteorioita, sekä Good Lives Modelia, jotka vaikuttavat nykypäivän kuntoutuksen taustalla rikosseuraamusalalla ja sen ohjelmatoiminnassa What works -suuntauksen ja RNR-mallin ohessa.

3.1 Kuntoutusoptimismin ja What Works -ajattelun nousu

Kuntoutus tarkoittaa kaikkia niitä toimia, joilla rangaistuksen aikana pyritään vaikuttamaan rikoksentehtäjänsä siten, että hänen taipumuksensa rikolliseen käyttäytymiseen vähenisi, ja auttaisi yhteiskuntaan integroitumisessa. (Laine 2014, 286). Kuntoutusoptimismilla tarkoitamme tässä opinnäytetyössä sellaista lähestymistapaa kuntoutukseen, jonka mukaan erilaiset kuntoutustoimenpiteet voivat toimia rikoksentehtäjien uusintarikollisuuteen vähentävästi.

Laineen (2014) mukaan kuntoutus on ollut joissain muodossa osa vankeinhoitoa jo 1500-luvulta ja vankilan esiasteista, työtaloista lähtien, Englannissa ja Hollannissa. Viimeistään 1800-luvulla alkoi nykyhetkeen saakka kestänyt keskustelu siitä, voiko kuntoutuksen yhdistää kontrolloiviin toimenpiteisiin, ja niiden avulla vähentää uusintarikollisuutta. (Laine 2014, 286-287.) 1900-lukua pidetään ainakin sen puoliväliin saakka kuntoutusideaalin vuosisatana. 1920-luvulla erityisesti Yhdysvalloissa alkoi vankiloihin tulla kuntoutuksen ammattilaisia, ja tavoite oli luoda ammatillisia tiimejä, jotka suunnittelivat haastatteluiden ja testaamisen perusteella kuntoutusohjelmia sopiviksi vangeille. Myös psykologit tulivat noihin aikoihin vankiloihin, ja aloitettiin mm. vankien psykologinen testaus. (Laine 2002, 127-128.) Suomessa tuohon aikaan keskeinen tavoite oli vielä vankien tehokas sijoittaminen tuottavaan työtoimintaan. (Laitinen 2002, 299).

1960-luvulle tultaessa oli ensimmäisistä ryhmätyömenetelmistä kyllä Suomessa jo puhuttu, mutta ensimmäiset psykologit tulivat vankiloihin vasta vuonna 1968. Sosiaalityöntekijät olivat tulleet Suomen vankiloihin 1940-luvulla. Suomalainen vankeinhoito perustui 1800-luvun pakko-kasvatusajatteluun pitkälle 1960-luvulle. (Laine 2002, 127-128.)

Vuonna 1974 amerikkalainen kriminologi Robert Martinson laati toisen maailmansodan jälkeen tehdyistä lukuisista tutkimuksista yhteenvedon, metatutkimuksen, ja sen pohjalta artikkelin otsikolla "What works": Hän kävi läpi yli 200 kuntoutukseen liittyvää tutkimusta, ja tämän metatutkimuksen tuloksena kriminologien keskuuteen syntyi käsite "nothing works". Tämän päätelmän mukaan rikoksentekijöihin kohdistetuilla kuntoutusmenetelmillä ei ole saatu mitään aikaan (Laine 2014, 287-288.), ja käsite juurtui tämän artikkelin julkaisuajankohdasta lähtien kriminaalipolitiikkaan pitkäksi aikaa. (Lavikkala 2011, Tynin 2015, 55 mukaan).

Artikkelin julkaisun jälkeen nousi esiin suuri joukko eriävän näkemyksen omaavia tutkijoita, jotka argumentoivat, että kuntoutusohjelmille ei ole annettu mahdollisuutta osoittaa toimivuuttaan, kuntoutusohjelmissa tehtiin eri asioita kuin niissä oli suunniteltu tehtävän, ja että uudemmat kuntoutusohjelmien tutkimukset osoittavat, että ohjelmista ainakin osa tehoaa ainakin osaan rikoksentekijöistä. (Laine 2014, 291). Martinsonin artikkelin aiheuttaman keskustelun aikaan Suomen vankeinhoitojärjestelmää oli uudistettu 1970-luvun puolivälissä pakkolaitosten, progressiivisen järjestelmän ja pitkien laitoserangaistusten saaman kritiikin seurauksena, ja yleisestävyys oli asetettu vankeuserangaistusten päätehtäväksi (Laine 2014, 291), ja kuritus-huonerangaistus poistettu. (Vankeinhoidon koulutuskeskus 2003, 304). Suomessa Martinsoniin ja hänen artikkeliinsa liittyvät keskustelut eivät juurikaan herättäneet huomiota tai vaikuttaneet vankeinhoitoon (Laine 2014, 291).

1990-luvulla alettiin puhua strukturoidusta kuntoutuksesta, ja keskustelu kuntoutuksen mahdollisuuksista vain lisääntyi alan julkaisuissa, vankiloissa ja muualla yhteiskunnassa. Alettiin pohtia, millaiset ohjelmat ja toiminnot vaikuttavat uusintarikollisuuteen vähentävästi merkittävässä määrin. (Laine 2014, 291-292.) Tähän 1970-luvun puolivälin ja 1990-luvun alun väliin sijoittui myös vahva tutkimusmenetelmien kehittyminen, ja meta-analyysien kehittyminen (Tyni 2015, 58). Näiden meta-analyysien avulla tutkittiin valtavia määriä erilaisia tutkimuksia kuntoutusohjelmien vaikuttavuudesta, ja tulokset eivät toki olleet aina ristiriidattomia, mutta usein samankaltaisiin johtopäätöksiin tulevia. (Laine 2014, 292). Yksi näistä oli Andrewsien ym. (1990) tekemä meta-analyysi, johon perustuu vahvasti Pohjoismaihin 1990-luvulla, ja Suomeen sen loppupuolella saapunut What Works -suuntaus. (Tyni 2015, 54). Tämän Andrewsien ym. tekemän meta-analyysin lisäksi 1980-luvulta lähtien, erityisesti 1990-luvun alussa, tehtiin lukuisia muitakin meta-analyysyjä (Laine 2014, 291). 1980-luvun loppuun mennessä niitä oli tehty yli 400 kappaletta, liittyen rikoksentekijöiden kuntoutukseen, ja näistä yli 160:ssa oli todettu positiivisia vaikutuksia interventioiden osalta. (Ziv 2018, 26). Tämän perusteella Andrewsien ym.

tekemä meta-analyysi ei kuitenkaan ollut ”yksi ja ainoa” meta-analyysi tästä aiheesta, jonka perusteella ”nothing works” ajattelu lakkasi, ja What works -ideologia alkoi.

What Works-suuntaus on siis kuntoutusoptimistiseen ajatteluun perustuva suuntaus, jonka mukaan rikosentekijöihin kohdistuvat kuntoutustoimenpiteet voivat toimia, ja auttaa uusintarikollisuuden vähentämisessä. Tynin (2015) mukaan ajattelu kuntoutustoimenpiteiden toimimisesta oli kytenyt ja kasvanut nothing works -ajattelun varjossa jo 1970-luvulta saakka. Tätä ajattelua ryhdyttiin vasta myöhemmin kutsumaan What Works -suuntaukseksi, joten suuntauksen syntyäikää on vaikea määrittää tarkasti (esim. Cullen 2013; Mcguire 2004; Andrews ym. 1990, 370, Tynin 2015, 58 mukaan). What Works-suuntauksen merkittävin sovellus on RNR-malli, joka perustuu riskin, tarpeen ja vastaavuuden periaatteeseen. (Lavikkala 2011, Tynin 2015, 59 mukaan).

What Works -suuntaus ja siihen liittyvät periaatteet ovat 1990-luvun lopulta lähtien toimineet rikosseuraamuslaitoksen ohjenuorana rikosentekijöille tarkoitettuun toimintaan (Tyni 2015, 53). Vuonna 2001 järjestetyssä What Works -seminaarissa esiteltiin ensimmäistä kertaa Suomessa uusintarikollisuuden ehkäisyyn liittyviä merkittäviä tutkimuksia, joissa käsiteltiin erilaisien rangaistusmuotojen eroja vaikuttavuuden osalta. Tämän seminaarin pohjalta Vankeinhoidon koulutuskeskus julkaisi opetus- ja koulutustarkoitukseen teoksen ”What Works -Mikä toimii vankeinhoidossa ja kriminaalihuollossa” vuonna 2003. Seminaarin tarkoituksena oli välittää tietoa menetelmistä ja ohjelmista, joilla on tutkimusten mukaan selvästi havaittu vaikutus uusintarikollisuuden vähenemiseen. Tavoitteena oli avata uusia näkökulmia rikosentekijöiden kanssa tehtävään työhön. Seminaarin järjestäminen oli ajankohtaista 1990-luvulla kriminaalihuollossa tapahtuneen muutoksen, eli nothing works -ajattelusta luopumisen vuoksi. (Vankeinhoidon koulutuskeskus 2003, 4.)

RNR (Risk-Need-Responsivity) on edellä mainitun Andrews ym. (1990) meta-analyysin hypoteeseihin perustuva malli, jonka hypoteesit tunnetaan nykyisin riski- tarve-, ja vastaavuusperiaatteina. Wardin ja Marunan (2007, 45) mukaan RNR-malli on saanut kuitenkin alkunsa jo nothing works -aikakaudella. RNR-malli perustuu suurelta osin sosiaalisen oppimisen teorioihin, jotka taas liittyvät vahvasti kognitiivisiin ja behavioristisiin teorioihin. (Tyni 2015, 59.) Oppimisteorioihin perustumisella tarkoitetaan ajatusta, että rikollinen käyttäytyminen on opittua, joten sen perusteella voidaan ajatella että siitä on mahdollista oppia myös pois. (Tyni 2015, 59).

RNR-malli perustuu kolmeen pääperiaatteeseen: riskin (risk) periaate, tarpeen (need) periaate ja vastaavuuden (responsivity) periaate. 1990-luvun jälkeen RNR-mallin periaatteita on jonkin verran täsmennetty ja useita periaatteita on lisätty siihen pääperiaatteiden lisäksi, mm. tehokaiden toimien suunnittelun ja toteuttamisen tehostamiseksi ja vahvistamiseksi. Nämä lisätyt periaatteet kuvaavat esimerkiksi henkilökunnan yhteistyötä rikosentekijöiden kanssa, kuten

myös johtajien, jotka taas tarjoavat toimillaan mahdollisuutta tehokkaaseen toteutukseen. (Bonta ja Andrews 2007, 1.) Riskin periaate tarkoittaa, että (kuntoutus)toimien taso suunnataan rikoksenteikijän uusimisriskin mukaan, ja tulisi kohdistaa pääasiassa korkean uusimisriskin omaaviin rikoksenteikijöihin. Tämä periaate koostuu siis kahdesta osasta: kuntoutustoimien tasosta ja henkilön uusimisriskistä. Tämä perustuu siihen ajatukseen, että rikollista käyttäytymistä voidaan luotettavasti ennustaa. (Bonta ja Andrews 2007, 1-5.) Tämä periaate kertoo, että keneen interventiot kohdistetaan (Bonta ja Andrews, 2010, 45). Tarpeen periaate vastaa siihen, mitä pyritään kuntouttamaan eli mihin interventiot kohdistetaan. (Bonta ja Andrews 2010, 45). Arvioidaan henkilön kriminogeeniset tarpeet, eli dynaamiset riskitekijät, jotka ovat suoraan yhteydessä rikolliseen käyttäytymiseen, ja kohdistetaan kuntoutustoimet niihin. (Bonta ja Andrews 2007, 1-5) Vastaavuusperiaate kertoo, miten interventiot toteutetaan (Bonta ja Andrews 2010, 46). Interventiot tulee toteuttaa niin, että ne vastaavat rikoksenteikijän oppimistyyliä, motivaatiota, vahvuuksia ja kykyjä. Näin maksimoidaan kuntoutuksesta saatava hyöty. Tämä perustuu kognitiivisiin ja osallistaviin työskentelytapoihin, joiden avulla rikoksenteikijä parhaiten omaksuu uusia käyttäytymismalleja. (Bonta ja Andrews 2007, 1-5).

Kuntoutus toimii parhaiten, kun nämä kaikki kolme periaatetta toteutuvat, mutta yhdenkin toteutuminen nostaa todennäköisyyttä kuntoutuksen toimimiseen, eli uusintarikollisuuden vähentämiseen. (Bonta ja Andrews 2007, 12). RNR-mallin suurimmaksi haasteeksi Bonta ja Andrews (2007) mainitsevat sen siirtämisen ”reaalimaailman asetuksiin”. On eri asia osoittaa, että jokin toimii tai voi toimia, kuin saada se toimimaan käytännössä rangaistuslaitoksissa erilaisen työkokemuksen, koulutustason tai arvomaailman omaavan henkilökunnan toimesta, sekä mahdollisesti ristiriidassa olevien kriminaalipoliittisten linjojen ja johtamiskäytäntöjen kanssa (Bonta ja Andrews 2007, 15).

3.2 Positiivinen kriminologia ja kuntoutusajattelu nykypäivänä

What works -suuntaus ja RNR-malli ovat vaikuttaneet Rikosseuraamuslaitoksen toiminnassa yli kaksikymmentä vuotta, ja vaikuttavat edelleen. What works -suuntaus painottaa rikoksenteikijän historiaa, asenteita ja käyttäytymistä, joiden avulla on tarkoitus arvioida näitä negatiivisia tekijöitä, eli ongelmia tai häiriöitä. Näihin sitten pyritään interventioilla vaikuttamaan. (Lavikkala 2011, Tynin 2015, 70 mukaan.) RNR-mallissa tämä on yhden perusperiaatteen, eli tarpeen (need) määrittelyä siitä, mitä pyritään ”hoitamaan” ja mihin interventiot kohdistetaan. RNR-mallia on kritisoitu siitä, että tarpeen määrittely on yhtä kuin dynaamiset riskitekijät (Laine 2014, 296). Myös esimerkiksi Eric Silver ja Lisa Miller ovat Laineen (2014, 293) mukaan pohtineet myös riski- ja tarvearviointimenetelmien ja RNR-mallin yhteiskunta- ja kriminaalipoliittisia seurauksia, muun muassa että arviointivälineitä ei käytetä niinkään yksilön auttamiseen, vaan laitost maailman ja hallinnon resurssitarpeiden näkökulmasta ajatellen. On myös esitetty, että tilastollisiin todennäköisyyksiin perustuva käyttö voi tehdä riskien arvioimisesta itseään toteuttavia ennusteita. (Laine 2014, 293-294.) RNR-mallin lisäksi myös What Works -suuntauksen

valta-asema, sekä aiemmin mainitut meta-analyysien tulokset ovat saaneet kritiikkiä (Tyni 2015, 69). Erilaisen kritiikin kautta on syntynyt uusia tutkimuksia ja enemmän positiivisiin näkökulmiin suuntautuvaa keskustelua. (Laine 2014, 294.)

Positiivisen kriminologian perusajatuksena on, että kiinnitettäisiin erityistä huomiota riski- ja ongelmahallintamallista enemmän kokonaisvaltaiseen kuntoutukseen siirtymiseen. Positiivinen kriminologia näkee kuntoutumisen prosessina, jossa rikollisia käyttäytymismalleja ja -ongelmia pyritään ratkaisemaan vähitellen, fyysisen, emotionaalisen, eksistentiaalisen ja suhteellisen terveyden parantumisen kautta. Viime vuosina on kehitetty positiivisen kriminologian alueella erilaisia ohjelmia, joiden taustalla on oletus siitä, että asiakkaat, jotka työskentelevät hankkimaan positiivisia taitoja sen sijaan, että vain välttäisivät negatiivista käytöstä, saavuttavat pitkällä aikavälillä parempia tuloksia. (Söderström 2023, 18). Avainajatus on kehittää positiivisiin kokemuksiin perustuvia henkilökohtaisia resursseja yksilötasolla, ryhmätasolla ja yhteiskuntatasolla. (Ronel ja Elisha 2011; Ronel ym. 2013, Söderströmin 2023, 18 mukaan).

Positiivinen kriminologia etsii suojaavia yksilöllisiä tekijöitä riskitekijöiden sijaan, kuten esimerkiksi että yksilö kykenisi kokemaan eheydentunnetta, ja kestäisi erilaisia riskitilanteita ja ahdistusta. Suojaavien tekijöiden löytäminen edesauttaisi myös rikollisuudesta irrottautumisessa. Myös se, että huonot tai jopa traumaattiset kokemukset voivat saada aikaan myös positiivisia, eikä pelkästään negatiivisia asioita, kuuluu positiivisen kriminologian ideologiaan. Positiivinen tekijä voi olla myös esimerkiksi se, että henkilö kokee ja kohtaa positiivisia asioita, hyvyttä ja hyviä arvoja. Positiivisen kriminologian mukaan sosiaalisen hyväksymisen tarve osana ihmisluontoa tulisi huomioida paremmin. Tätä tukee myös restoratiivinen oikeusajattelu, jonka taustalla on teoria uudelleenintegroivasta häpeäntuottamisesta (reintegrative shaming). (Laine 2014, 294-295.) Tämä tarkoittaa pyrkimystä välttää oikeuskäsittelyjen leimaava ja ulosulkeva luonne. (Laine 2014, 403). Positiivinen kriminologia on vahvasti sidoksissa desitanssitutkimuksiin. Positiivinen kriminologia ei siis ole varsinaisesti teoria tai malli, vaan ajattelutapa (Ronel ja Elisha 2011, 305-325, Laineen 2014, 294 mukaan). Esimerkiksi, GLM taas on malli, joka noudattaa positiivisen kriminologian lähestymistapaa, pyrkien korostamaan henkilön vahvuuksia.

Positiivinen näkökulma on sisältänyt myös kritiikkiä itse menetelmien arviointia kohtaan. Eli kun pyritään löytämään oikeat menetelmät, ja samalla väärät, niin ei ole keskitytty tarpeeksi itse muutosprosesseihin, joiden kautta on saatu kuntoutuksen kannalta hyviä tuloksia. (Laine 2014, 295-296.) What Works -suuntaukseen perustuvat tutkimukset antavat tuloksia jonkin ohjelman vaikutuksesta uusintarikollisuuteen, mutta eivät kerro muutoksista ja prosesseista niiden taustalla. (Tyni 2015, 70). Positiivisempaan lähestymistapaan ja positiiviseen kriminologiaan vahvasti kytkeytyvät, desitanssiin liittyvät teoriat keskittyvät riskien ja ongelmien sijaan enemmän muutosta tukevaan laajempaan kontekstiin ja olosuhteisiin. (Lavikkala 2011, Tynin 2015, 70 mukaan.) GLM-malli voidaan ajatella osaksi desitanssitutkimuksen perinnettä (Cullen

2013, Tynin 2015, 66 mukaan), ja se korostaa yksilön vahvuuksia ja kykyjä, liittyen myös vahvasti positiiviseen kriminologiaan. Esimerkiksi RNR-malli tutkii miksi ihmiset tekevät rikoksia, ei miten he irrottautuvat niistä (Laine 2014, 297), GLM-malli ja desistanssiteoriat taas näkevät rikollisuudesta irtautumisen nimenomaan prosessina (Tyni 2015, 70). Nämä mallit ja teoriat voivat kuitenkin tukea toinen toisiaan. GLM-malli voi laajentaa RNR-mallin näkökulmaa erilaisiin kuntoutuksiin liittyvien kysymysten, kuten esimerkiksi rikosentekijän motivaation tai arvojen osalta (Ziv 2018, 159-191).

3.3 Desistanssi-teoriat ja Good Lives Model

Desistanssi itsessään ei ole teoria, vaan tarkoittaa lyhyesti rikollisuudesta irtautumista. Desistanssin käsitteestä esiintyy kriminologisessa kirjallisuudessa erilaisia määritelmiä, mutta rikosten tekemisen lopettaminen on yleinen ja yleisesti hyväksytty määritelmä desistanssille. (Viikki-Ripatti 2011, 199). Desistanssi käsitettä voidaan käyttää, joko empiirisistä muuttujista kuten tehdyistä rikoksista puhuttaessa, tai teoreettisena konstruktiona kuvattaessa esimerkiksi rikollisuuden määrää tai sen vähenemistä. (Farrington 2007, Tynin 2015, 66 mukaan). Rikollisuudesta irtautuminen eli desistanssi voidaan Tynin (2015, 66) mukaan ymmärtää myös yhdeksi tarkaksi hetkeksi, jolloin rikosten tekeminen loppuu, mutta esimerkiksi Maruna (2001, 17, Viikki-Ripatin 2011, 199 mukaan) toteaa, että desistanssi ei ole yksittäinen ”leikkauspiste” ihmisen elämässä, vaan prosessi, jossa desistanssi jatkuu koko ajan, kun yksilö on tekemättä rikoksia. Myös Tyni (2015, 66) toteaa, että desistanssi on yleensä pidempiaikainen prosessi, joka sisältää usein myös retkahduksia. Desistanssi voidaan jakaa edelleen primaaridesistanssiin ja sekundaaridesistanssiin, jossa ensimmäinen tarkoittaa taukoa rikosten tekemisestä, ja jälkimmäinen lopullista rikollisuudesta irtautumista (Healy 2010, Viikki-Ripatin 2011, 199 mukaan).

Desistanssiteoriat eivät ole yksi teoria, vaan sisältää useita teorioita ja eri tutkimuksia, jotka tutkivat rikollisuudesta irtautumisen prosessia. Ne voidaan yhdessä ajatella tutkimusperinteeksi tai teoriasuuntaukseksi. (Tyni 2015, 66.) Desistanssitutkimusten teoriakehittelyn lähtökohtana on yksilöiden erilaisuus muutosvalmiuksien osalta, toimijuuden merkitys, motivaation (rikollisuudesta irtautumista kohtaan) tärkeys, irrottautumisen prosessimaisuus ja sen kesto ja mutkikkaus, sosiaaliset esteet ja niiden voittaminen sekä yksilön kyvyt ja niiden tarve. (Maguire 2007, Lavikkalan 2011, 126-127 mukaan.) Desistanssiteorioiden vahvuutena voidaan pitää sitä, että 2000-luvulla desistanssitutkimuksissa on selitetty irtautumista prosessina (Farrell ja Maruna 2004, Tynin 2015, 67 mukaan). Tämä prosessi muodostuu yksilön sisäisten tekijöiden ja ulkoisten tekijöiden vuorovaikutuksesta. (Viikki-Ripatti 2011, 200).

Desistanssiin perustuvissa teorioissa keskitytään ”ongelmien” sijasta interventioon, jossa huomioidaan pelkkien rikosentekijän riskien sijaan laajempaa sosiaalista kontekstia, sekä muutosta ja desistanssia tukevia olosuhteita. (Tyni 2015, 70). Fergus Mc Neill (2012) esitti Laineen (2014, 296-297) mukaan näkemyksen, jonka mukaan rikosentekijän tulisi olla ohjelmatyössä

ja rikollisuudesta irtautumista ajatellessa keskiössä, jota tukipalvelut tukevat ja ovat yhteistyössä muun yhteiskunnan kanssa. Desistanssi on yksilöllinen prosessi, joka liittyy identiteetin rakentamiseen. Motivaation lisäksi kuntoutuksen on pystyttävä kehittämään myös toivoa siitä, että kykenee irtautumaan rikollisesta elämäntavasta. Muutkin tärkeät ihmiset, kuin rikosten tekijä ja kuntouttaja, ovat desistanssissa tärkeässä roolissa. Jokaisella ihmisellä on riskien sijaan myös vahvuuksia jotka tulee tunnistaa, ja jotka sitten tukevat desistanssia. Interventioiden tulee rohkaista, ja lisätä sosiaalista pääomaa. (McNeill 2012, Laineen 2014, 296-297 mukaan.) Desistanssiteorioissa rikollisuuden mittaaminen ja selvittäminen on mahdollista tehdä yksilön koko elämänsä aikana. Desistanssitutkimukset ovat usein pitkittäistutkimuksia, jotka voivat tuoda merkittävää hyötyä uusintarikollisuutta käsitteleviin tutkimuksiin ja esimerkiksi kuntoutuksen vaikuttavuustutkimuksiin. Desistanssi voi olla yksilön kohdalla usean tekijän tai tapahtuman summa, joka ei välttämättä liity häneen kohdistettuihin interventioihin millään tavalla. (Farrington 2007, Tynin 2015, 72 mukaan.)

Good Lives Model (GLM) on positiiviseen psykologiaan ja ihmisen vahvuuksiin perustuva lähestymistapa kuntoutukseen. Positiivisen psykologian taustalla on näkemys, jonka mukaan ihminen etsii luonnostaan henkilökohtaista täyttymystä (personal fulfillment), ja siihen liittyy siis vahva humanistinen näkemys. Käyttäytymisongelmien ja psykologisten ongelmien hoitamisen tavoite positiivisen psykologian tai positiivisten hoitomuotojen (positive treatment) avulla on, että parannetaan yksilön kykyä merkitykselliseen ja hyvään elämään, jotta tämä luopuisi rikollisesta toiminnasta. (Ward ja Maruna 2007, 109-111.) Ihmiset etsivät tietynlaista kokemusta ja hyvää oloa. Jos niitä ei saavuteta sosiaalisilla tavoilla, tämän ajatellaan olevan rikollisen käyttäytymisen taustalla, ja suora seuraus sopeutumattomista yrityksistä ihmisen tarpeiden täyttämässä, eli siitä, että ei saavuteta hyvinvointia. (Ward ja Stewart 2003, Wardin ja Marunan 2007, 111 mukaan.) Good Lives Model pyrkii valmentamaan ihmisen elämään tällaista sosiaalisesti hyväksyttävää, hyvää ja mielekästä elämää kehittämällä hänen sisäisiä ja ulkoisia voimavarojaan. (Tyni 2015, 65).

Good Lives Modelin mukaan myös rikosentekijöillä on samat taipumukset ja perustarpeet kuin ihmisillä yleensä, ja luontainen taipumus tavoitella tiettyjä asioita. Nämä niin kutsutut primääritavoitteet (primary goods) ovat osa ihmisluontoa, ja ne ovat kehittyneet luonnonvalinnan kautta auttamaan ihmisiä selviytymään. Nämä primääritavoitteet ovat asioiden tiloja, mielentiloja, ominaisuuksia tai kokemuksia, joita etsitään niiden itsensä vuoksi, ja jotka edistävät toteutuessaan psyykkistä hyvinvointia. (Ward ja Maruna 2007, 112-113.) Primääritavoitteiden saavuttamisessa on kyse asiakkaan omista eduista ja kannustimista. Ihminen voidaan saada muuttamaan käytöstään paremmin häntä itseään koskevista ja edistävästä syistä, kuin esimerkiksi yhteiskunnan vuoksi, jolloin yksilöt ovat motivoituneempia muuttamaan. Teoriassa, vaikka henkilöllä ei olisi lainkaan empatiakykyä, niin keskittymällä hänen omien etujensa edistämiseen GLM mallia voidaan soveltaa myös häneen. (Ward ja Maruna 2007, 126.) Primääritavoitteet voidaan jakaa 9-11 eri kategoriaan (Purvis, Ward ja Willis 2011, 7).

Primääristen tavoitteiden toteutuminen toteutuu käytännössä välineellisten tai toissijaisten tavoitteiden (secondary goods) kautta. Esimerkiksi jonkin harrastuksen aloittaminen voi välineellisenä tavoitteena tukea yhteisöllisyyden primääristä tavoitetta. (Purvis ym. 2011, 7). Juuri tämä välineellisten tavoitteiden käsite on GLM puhuttaessa tärkeä, koska sen mukaan oletetaan, että se, miksi yksilöt tekevät rikoksia, on näiden primääristen tavoitteiden tavoittelu, vaikkakin tuhoisilla ja epätydyttävillä tavoilla. (Ward ja Maruna 2007, 114). Se, että rikosten tekijät ovat syyllistyneet rikokseen, ei tarkoita sitä, että he olisivat luonnostaan pahoja tai tuhoisia yksilöitä. Erittäin harvan yksilön motiivit ovat puhtaasti sadistiset tai psykopaattiset, vaan taustalla on lähes aina ”jalompi” tavoite (noble goal), eli pyrkimys primääristen tavoitteiden saavuttamiseen, mutta vääristyneet keinot pyrkiä siihen (Ward ja Maruna 2007, 125-126). Rikolliseen käyttäytymiseen voi johtaa primääritavoitteen tavoittelussa epäonnistuminen, tai sen tavoittelu suoraan rikollisin keinoin (Purvis ym. 2011, 8).

GLM-mallin tarkoitus on siis ymmärtää henkilön elämänsuunnitelmaa ja eri primäärien tavoitteiden (primary goods) merkitystä. Kun näitä ymmärretään, voidaan keskittyä muokkaamaan näitä tavoitteita kohti pyrittäessä käytettäviä välineellisiä keinoja (secondary goods) sosiaalisesti hyväksyttävien keinoin toteutettavaksi, rikollisten keinojen sijaan. GLM-malliin perustuva kuntoutusteoria korostaa asiantuntijan ja aktiivisen toimijan yhteistyötä, ja tämän lähestymistavan tarkoitus ei ole, kuten aiemmin mainittiin, keskittyä pelkästään henkilön riskeihin, vaan korostaa henkilön voimavarojen, kykyjen ja taitojen vahvistamista. (Ward ym. 2012; Purvis ym. 2011, Tynin 2015, 66 mukaan.)

4 Teoreettinen viitekehys

Prosessiarvioinnissa kuvataan toimenpiteen (eli meidän tapauksessamme ohjelman) tausta teoriassa, toimenpiteen (ohjelman) ideaalimuoto, ja sen konkreettinen toteuttaminen. (Kivivuori ym. 2018, 348.) Tässä luvussa kuvaamme ohjelman teoreettista taustaa ja ideaalimuotoa. Esittelemme lyhyesti Suuttumuksen hallinta ohjelman kuvauksen, suuttumuksen käsitteen ja ohjelman taustalla vaikuttavan kognitiivis- behavioraalisen ajattelumallin. Kuvaamme tässä luvussa ohjelman ideaalimuotoa ja suunnitelmaa, tarkastelemalla ohjelman toimintaperiaatteita ja tavoitteita käsikirjan mukaan. Käymme läpi nämä asiat ensin osallistujien valintaan, ja ohjelman ja sen kokoontumiskertojen valmisteluun liittyen, sen jälkeen ohjelman ohjaamiseen, tuntien sisältöön ja läpivientiin, ja lopuksi ohjelman lopetukseen liittyen. Konkreettista toteuttamista näillä ohjelman eri osa-alueilla tarkastelemme tuloksia käsittelevässä luvussa.

4.1 Suuttumuksen hallinta (SUHA) -ohjelman kuvaus

Suuttumuksen hallinta -ohjelma on Iso-Britannian vankeinhoitolaitoksen vuonna 1995 kehittämä kognitiivis- behavioraalinen ryhmä- ja yksilöohjelma (Rikosseuraamuslaitos 2018, 10).

Suuttumuksen hallinta -ohjelma on käännetty, muokattu ja täydennetty oikeusministeriön vankeinhoito-osastossa, ja otettu Suomessa käyttöön vuonna 2000. Ohjelma on akkreditoitu vuonna 2007. Yksilöohjelma on akkreditoitu, ja käsikirja päivitetty vuonna 2018. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 10.) Yksilöohjelma on laadittu ryhmämuotoisen käsikirjan perusteella. Erillistä käsikirjaa yksilöohjelmaa varten ei ole, mutta Suuttumuksen hallinta -opas ohjaajille (käsikirja) soveltuu käytettäväksi myös yksilöohjelmassa. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 69). Suuttumuksen hallinta -ohjelman käsikirjan (Rikosseuraamuslaitos 2018) mukaan ohjelma on tarkoitettu erityisesti matalan ja keskikorkean uusimirisikin asiakkaille, joilla on vaikeuksia hallita aggressiivista käyttäytymistään, ja joiden väkivallan käytön taustalla on nimenomaan impulsiivisuus, ei tavoitehakuisuus. Ohjelmaan osallistuvat harjoittelevat ohjelmassa suuttumuksen hallintaa harjoitustilanteiden avulla. Ohjelman ohjaamisessa käytetään strukturoitua käsikirjaa ja opetusvideota. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 10). Ohjelmaa toteutetaan sekä yhdyskuntaseuraamustoimistoissa että vankiloissa. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 4).

Suuttumus käsitteenä voidaan määritellä aggressioon liittyväksi tunteeksi tai tunnetilaksi. Se voidaan määritellä aggressioon sisältyväksi yhdeksi perustunteeksi (Mehiläinen 2023), tai aggression taustalla, tai sen kanssa samaan aikaan ilmeneväksi tunteeksi. (Mielenterveystalo 2023). Kuten aggressiokin, myös suuttumus on tunnetila, kun taas aggressiivinen käytös on toimintaa (Rikosseuraamuslaitos 2012, 80). Aggression perustunteisiin liittyy suuttumuksen lisäksi myös esimerkiksi kauhu, kateus ja mustasukkaisuus. (Mehiläinen 2023.) Aggression tarkka määrittely on siltä osin haastavaa, että sillä on eri muotoja. Reaktiivinen aggressio syntyy yleensä suuttumusta aiheuttaneen tapahtuman takia, ja tämä aggressio purkautuu yleensä suuttumuksen aiheuttajan vahingoittamisena. (Rikosseuraamuslaitos 2012, 81.) Proaktiivinen aggressio on hallittua ja tavoitteellista, ja tällainen aggressio ilmenee sellaisena käytöksenä, jolla pyritään esimerkiksi aineellisen tai sosiaalisen edun tavoitteluun. Myös muiden ihmisten ahdistelu tai syrjiminen liittyy proaktiivisen aggression ilmenemiseen. (Rikosseuraamuslaitos 2012, 82.)

Suuttumus johtuu eri asioista ja ilmenee eri tavoilla. Suuttumisen prosessi voidaan kuitenkin jakaa seuraaviin vaiheisiin: ärsyke, reaktiot ja käytös. Ärsyke voi olla melkein mikä tahansa asia, jonka henkilö jostain erinäisistä syistä kokee ärsyttäväksi. Sen jälkeen seuraa ärsykkeen aiheuttamat reaktiot, kuten pelko, viha tai lamaantuminen. Nämä reaktiot johtavat käytöseen. (Mielenterveystalo 2023.) Henkilön on mahdollista tuntea suuttumusta, mutta ei välttämättä käyttäytyä tuolloin hyökkäävästi. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 13). Hallitsematon suuttumus voi muuttua helposti aggressiiviseksi käytökseksi, josta on ikäviä seurauksia itselle ja muille. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 13). Tämä ei kuitenkaan tarkoita aina väkivaltaa, vaan voi ilmetä esimerkiksi passiivisaggressiivisena tai muuten vihamielisenä käytöksenä. Aggressiivinen käytös voidaan jakaa passiivisaggressiivisuuteen, tuhoavaan aggressiivisuuteen (kuten raivokoh-
tauokset) sekä rakentavaan aggressiivisuuteen. (Mehiläinen 2023.)

Ohjelman kognitiivis- behavioraaliseen teoriaan pohjautuminen tarkoittaa keskittymistä rikoksentekijän ajattelutapaan ja asenteisiin, jotka ylläpitävät rikollista käyttäytymistä. (Laine 2014, 301). Yksilön käyttäytymistä ohjaavat kognitiivis- behavioraalisen teorian mukaan erilaiset ajattelu- ja toimintamallit. Yksilö muodostaa elämänsä ja kehityksensä aikana maailmankuvaansa, käsityksiä, ajatuksellisia rakenteita ja mielikuvia, joiden perusteella hän tulkitsee ympäristöään. Ihmisillä on yleistyneistä käsityksiä siitä, miten missäkin tilanteessa toimitaan, ja sisäistyneitä toimintatapoja sellaisiin tilanteisiin, joihin useasti osallistuu. Näiden ns. yleistyneiden rakenteiden ja mielikuvien pohjalta tapahtuva käyttäytyminen on usein automatisoitunutta. Näitä yleistyneitä rakenteita (esim. väkivaltainen käytös jossain tilanteessa) pyritään silloin työstämään, kun esimerkiksi väkivaltaan taipuvaisen ihmisen tapaa toimia pyritään muuttamaan. (Suomela 2002, 223.) Pyritään siis vaikuttamaan henkilön toimintaan, ajatteluun ja asenteisiin vaikuttamisen kautta. Kognitiivis- behavioraalisilla ohjelmilla on se yhteinen tekijä, että niiden mukaan ihmisen ajattelu määrää toimintaa. (Suomela 2002, 222.) Kognitiivisuus tarkoittaa ajatteluun, tunteisiin, havainnointiin, muistiin ja päättelyyn liittyviä tekijöitä. Behavioraalinen tarkoittaa toimintaa. (Suomela 2002, 222).

Rikosseuraamusalan kuntouttava ohjelmatyö on perustunut ajattelemiseen ja käyttäytymiseen perustuvaan kognitiivis- behavioraaliseen teoriaan 1990-luvulta lähtien (Rikosseuraamuslaitos 2022b). Kognitiivis- behavioraalinen terapia on maailmanlaajuisesti eniten tutkittu ja käytetty psykoterapiamuoto (Kähkönen, Karila, Koivisto ja Holmberg 2020, 14), mutta kognitiivis- behavioristinen tausta toimintaohjelmissa ei tarkoita, että kyseessä olisi varsinaisesti terapia, vaan henkilön omaan aktiivisuuteen ja taitojen opetteluun perustuva toimintamuoto. (Suomela 2002, 222).

4.2 Ohjelman ja kokoontumiskertojen valmistelu ja osallistujien valinta

Suuttumuksen hallinta -ohjelma, sekä ryhmäohjelmana että yksilöohjelmana, on tarkoitettu matalan ja keskikorkean uusimisriskin omaaville asiakkaille, joiden aggressiivisen käyttäytymisen hallinta tuottaa vaikeuksia, mutta ei ole tavoitehakuista. Eli he eivät käytä väkivaltaa suunnitelmallisesti, vaan taustalla on hallitsematon impulsiivinen käytös. Ohjelman osallistujien valinnan osalta tavoite on kohdistaa ohjelma nimenomaan tällaisille asiakkaille. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 6, 69). Pitkän väkivaltahistorian omaaville suositellaan lähtökohtaisesti OMA-ohjelmaa, ja lähisuhdeväkivaltaisten henkilöiden osalta osallistumista on arvioitava erikseen. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 4). Ryhmä-ohjelmassa ihanteellinen ryhmäkoko on 6-8 henkilöä, ja ohjaajien lukumäärä kaksi (Rikosseuraamuslaitos 2018, 4). Yksilöohjelmaan valitsemisen perusteena on, että ryhmäohjelmaa ei ole tarjolla, tai että osallistuminen ei ole osallistujasta johtuvista syistä, kuten soveltumattomuudesta ryhmään, turvallisuustekijöistä tai asuinpaikalta olevan liian pitkän matkan vuoksi mahdollista (Rikosseuraamuslaitos, 2018, 69).

Järjestysrikkomuksiin syyllistyneitä vankeja pitäisi ottaa ohjelmaan vain siinä tapauksessa, jos heillä on vaikeuksia suuttumuksen hallinnassa. Ohjelmassa ei keskitytä päihdeongelmiin. Jos osallistujalla on päihdeidenkäytön hallintaan liittyviä ongelmia, joita hän haluaa käsitellä syvällisemmin, hänet voidaan ohjata päihdekurssille, -ohjelmaan tai päihdepalvelujen piiriin. Ohjelmaan osallistujat tulisi valita rangaistusajan suunnitelman mukaisesti arvioinnin kautta. Ohjelman ohjaajat valitsevat ehdokkaat osallistujiksi käyttäen apunaan myös yksikön muun henkilökunnan asiantuntemusta, sekä rangaistusajan suunnitelmaa. Ohjelmaan tulee valita sekä lyhytjännitteisiä että väkivaltaisia asiakkaita. Jos on lyhytjännitteinen mutta ei väkivaltainen, tai väkivaltainen mutta ei lyhytjännitteinen, niin ohjelmaan ei tulisi henkilöä valita. Luonnollisesti jos ei ole lyhytjännitteinen eikä väkivaltainen ohjelmaan ei ole tarpeen osallistua. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 6-7.)

Ennen ohjelman aloitusta on huolehdittava tarvittavista välineistä ohjelman toteutusta varten. Ohjelman toteutukseen tarvitaan rauhallinen ja riittävän kokoinen tila ryhmäohjelman harjoituksia varten, sekä tarvittavat laitteet. Laitteet käsittävät videokameran, välineet opetusvideoiden näyttämiseen ja äänitteiden kuunteluun sekä opetusvideon. Lisäksi tarvitaan tussitaulu ja monisteet osallistujille. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 5, 69).

Ennen ohjelman alkua ohjaajat haastattelevat mahdolliset osallistujat yksitellen. Haastattelun tarkoitus on mm. tarkistaa henkilön motivaatio osallistua ohjelmaan, kertoa ohjelman sisällöstä, selvittää edellytykset ryhmätyöskentelyyn, kertoa päiväkirjan täyttämisestä ja selvittää henkilön luku- ja kirjoitustaito. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 8.). Alkuhaastattelussa pyydetään osallistujaa pohtimaan ohjelman alkuun saakka, ja sen aikana tilanteita, joissa hän menettää malttinsa: miksi, milloin ja minkälaisen ihmisten kanssa maltin menettäminen tapahtuu, ja miten osallistuja silloin käyttäytyy. Ohjaajien tulisi lukea ja tutustua ennen ohjelman alkamista ja tuntien valmistelua ohjeisiin liittyen ryhmien ohjaamiseen, oppituntien läpiviemiseen ja sokraattiseen kyselyyn. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 9). Kun henkilön suuttumuksen hallintaan liittyvistä asioista on saatu riittävän hyvä kuva, päätetään, onko kyseiselle henkilölle parempi suorittaa yksilö- vai ryhmäohjelma (Rikosseuraamuslaitos 2018, 155).

Suunnittelu ennen ohjelman aloitusta ja kokoontumiskertoja tulee tehdä riittävän perusteellisesti. Ensimmäisten ohjelmien aikana kokoontumiskertojen valmisteluun tulisi käyttää ainakin tunnin verran aikaa. Kokemuksen kasvaessa valmisteluun tarvittava aika vähenee. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 5, 69). Jos ohjaajia on kaksi, tulisi oppitunnit suunnitella yhdessä. Kokoontumiskertojen sisältö tulisi käydä aina etukäteen läpi (Rikosseuraamuslaitos 2018, 152.) Ohjelman päämäärät on hyvä kertoa selkeästi ohjelman alussa. Ennen jokaista opetuskertaa, tulisi päättää ennakkoon mitä, ja miten aikoo tunnilla opettaa. Ryhmäohjelmissa tämä tehdään ohjaajien kesken yhdessä. Tämä helpottaa osallistujienkin oppimista. Opetuskeron ydinkohdat tulisi päättää etukäteen, ja näiden ydinkohtien selitetyksi tuleminen ja ymmärtäminen tulee varmistaa, mm. tiivistämällä ja kertaamalla ydinkohtia myös tunnin aikana. Ydinkohdat

esitetään fläppitaululla, jotka voi kiinnittää ohjelmahuoneen seinälle, ja näin seuraavan opetuskerran alussa sekä ohjaaja(t) että osallistuja(t) voi kerrata edellisen oppitunnin asiat siitä. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 152.)

Kun ohjelmassa on kaksi ohjaajaa, yhteistyön sujuvuus tulee varmistaa tukemalla toinen toistaan ja sopimalla yhteisistä pelisäännöistä. Näin vältetään esimerkiksi toisen ohjaajan puuttuminen tunnin kulkuun siten että se häiritsee toisen ohjaajan työtä. Toinen ohjaaja voi esimerkiksi toimia kirjurina fläppitaululle, ja ohjausvuorossa oleva ohjaaja kysyä halutessaan toisen ohjaajan mielipidettä. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 152.)

4.3 Ohjelman ohjaaminen

Yleisesti ohjelmatyöhön liittyen, useissa yhteyksissä on todettu ohjelman menetelmän vaikutuksen ohjelman vaikuttavuuteen olevan vain noin 16 %. Yli 50 % ohjelman vaikuttavuudesta on katsottu johtuvan osallistujan asenteen, persoonatekijöiden ja vastaanottavuuden lisäksi ohjaajan ohjaus- ja vuorovaikutustaidoista. (Muurinen ja Vogt-Airaksinen 2021, 12). Näihin asioihin ohjaaja voi vaikuttaa ennen ohjelman alkua motivoimalla osallistujaa, sekä kehittämällä omia taitojaan ohjaajana. Ohjelman ohjaamisessa on myös tärkeää, että ohjaaja osaa ohjata käyttäen motivoivan keskustelun periaatteita, ja ohjaajan hyvä ammattitaito sisältää niin vuorovaikutustaitoja, sosiaalisia taitoja kuin hyvää ohjaustekniikkaa. Työntekijän tietous erilaisista asenne- ja käyttäytymismalleihin liittyvistä haasteista auttaa ohjaajaa suhtautumaan negatiiviseen ja vastustavaan asenteeseen sellaisilla tavoilla, jotka eivät vahvista entisestään näitä piirteitä osallistujalla (Muurinen ja Vogt-Airaksinen 2021, 13).

Suuttumuksen hallinta -ohjelman käsikirjassa on kerrottu yleisiä ohjeita ohjelman ohjaajien toimintaan liittyen, joita ohjaajien tulee pyrkiä noudattamaan ohjelmaa ohjatessaan. Näistä yksi on, että ohjaajien tulisi pyrkiä jatkuvasti kehittämään omia taitojaan ohjelman ohjaamisessa. Ohjaajien tulee valmistautua ja harjoitella oppitunteja varten, ja esittää materiaalit niin että kaikki ryhmäläiset ymmärtävät ne (Rikosseuraamuslaitos 2018, 154). Ohjaajan tulee huomioida kaikki osallistujat ja kohdella osallistujia tasapuolisesti, huomioiden että kaikki ovat yksilöitä erilaisin tarpein. Ohjaajan tulee huolehtia, että kaikki ryhmäläiset saavat vahvistavaa palautetta ja hyötyvät ohjelmasta, ja myönteistä palautetta tulee antaa aina kun se on mahdollista. Ohjaaja ei myöskään voi ajatella tietävänsä itse kaikkea väkivallasta, eikä olettaa, että aluksi vastahakoiset osallistujat eivät voisi kehittyä tai haluta oppia. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 151, 154).

Ohjaajan tulee huolehtia sääntöjen sopimisesta ensimmäisellä tunnilla, ja kirjoittaa ne esimerkiksi fläppitaululle. Osallistujat voivat myös ehdottaa sääntöjä, jolloin he mahdollisesti sitoutuvat paremmin toimintaan. Ohjaajan ei tule keskustella ohjelmassa esille tulleista henkilökohtaisista asioista muun henkilökunnan tai osallistujien kanssa, ellei kyseessä ole rikoksen suunnittelu tai laitosturvallisuuden vaarantaminen. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 150.) Sääntöihin ei

tulisi kuitenkin suhtautua kuin ne olisivat tärkeämpiä kuin ihmiset (Rikosseuraamuslaitos 2018, 154).

Oman asennoitumisen tarkkailu on ohjaajan toiminnassa tärkeää, koska ohjaajat tuovat helposti mukaan omia uskomuksia ja ennakoasenteita. Ohjaajan tulee välttää kielteisiä ajatuksia osallistujia kohtaan, sekä heidän tuomitsemistaan omassa mielessään. Ohjaajan tulee pyrkiä kunnioittamaan osallistujia, ja näkemään heidät ihmisinä joilla on elämää hankaloittavia tapoja, joiden muuttamisessa ohjaaja voi heitä mahdollisesti auttaa. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 150.) Ohjaajan tulee pyrkiä pitämään osallistujia arvossa, ja osoittaa arvostusta osallistujia kohtaan mm. olemalla itse ajoissa paikalla, kuuntelemalla tarkasti ja kohtelevaan osallistujia johdonmukaisesti, sekä olemaan rehellinen ja käyttämään asiallista kieltä, eikä esimerkiksi myöhästelemällä itse, antaen sellaista kuvaa osallistujille, ettei arvosta heitä tai pitää heitä alempiarvoisina. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 153-154).

Ohjaajan tulee kyetä pitämään ryhmä ohjauksessaan. Ohjaajan tulee ottaa huomioon mitä osallistujat esimerkiksi ehdottavat, mutta ryhmän työskentelyn ohjaaminen ja valvonta on ohjaajan vastuulla. Osallistujan kyseenalaistaessa opetusta, tai pyrkiessä ottamaan ohjaajan roolia, tulee ohjaajan kyetä pitämään ryhmän ohjaus omissa käsissään esimerkiksi jättämällä kommentit huomiotta tai perustelemalla oma kantansa tiedolla ja kokemuksella. Järjestyshäiriöitä voidaan joissain tapauksissa käsitellä myös oppimistilanteina ohjaajan niin kokiessa. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 150-151.) Ohjaajan tulee kuitenkin tarkkailla ryhmän jäsenten välille mahdollisesti muodostuvia ristiriitoja ja puuttua niihin, eikä olettaa, että osallistujien väliset kiistat eivät vaikuta ryhmän tavoitteisiin. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 154). Ohjaajan tulee olla jämäkkä, ystävällinen ja ymmärtäväinen. Ohjaajan ei kuitenkaan tule liian innokkaasti yrittää luoda läheisiä välejä osallistujiin, eikä toisaalta olla myöskään liian joustamaton ja komenteleva. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 150-151.) Nöyryyttämistä tai rangaistuksia ei tule käyttää hallitakseen ryhmää (Rikosseuraamuslaitos 2018, 154).

Ohjaajan tulisi itse pyrkiä olemaan äänessä periaatteessa mahdollisimman vähän. Tämä tarkoittaa avoimien kysymysten esittämistä ja rohkaisemista palautteen antoon, jotta osallistujat pysyvät mahdollisimman aktiivisesti mukana. Avoimiin kysymyksiin tulisi yhdistää reflektointia kuuntelua. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 158.) Aktivoiva kyselytekniikka on osa sokraattista menetelmää (Rikosseuraamuslaitos 2018, 151), eli opetustekniikkaa, johon kuuluu induktiivinen päättely yhdistettynä järjestelmälliseen kyselyyn. Näiden avulla pyritään vaikuttamaan opetuksen kohteena olevan henkilön itseymmärryksen lisäämiseen, esimerkiksi omaan suuttumukseen ja sen hallintaan liittyen. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 157.)

Induktiivisella päättelyllä tarkoitetaan yksittäisistä tilanteista saatujen kokemusten muokkamista yleisemmiksi mielipiteiksi. Järjestelmällinen kysely tarkoittaa sellaisten kysymysten esittämistä, jotka rohkaisevat itsenäiseen ajatteluun, ja antavat siihen mahdollisuuden.

Kognitiivis- behavioraalisen taustateorian mukaisesti, SUHA-ohjaajien ei ole tarkoitus sokraattisen menetelmän mukaan niinkään luennoida, vaan opetus perustuu osallistavaan kyselyyn, jonka avulla osallistujat itse huomaamaan opetettavan asian, eli esimerkiksi ristiriidat omassa ajattelussaan, joka vaikuttaa käyttäytymiseen. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 157.)

Sokraattisen menetelmän periaatteisiin ohjaajan toiminnan osalta kuuluu myötäeläminen, eli pyrkimys olla kritisoimatta tai tuomitsematta osallistujaa, ja hyväksyä hänen näkökulmiansa, vaikka itse olisikin niistä eri mieltä. Ohjaajan tulee pyrkiä saamaan esiin ristiriitaisuudet osallistujan tavoitteiden, ja sellaisen käytöksen välillä joka ei tue tavoitteita, sekä pyrkiä välttämään väittelyä, syyttämistä ja leimaamista. Ohjaajan tulisi suoran vastakkainasettelun sijaan pyrkiä varovaisesti myötäilemään, ja käyttämään heijastavaa kuuntelua. Omatoimisuutta tulisi tukea, ja kannustaa osallistujaa kun hän huomaa mahdollisuuden muutokseen, sekä korostaa, että heillä on mahdollisuus valintoihin ja he ovat itse vastuussa valinnastaan muutokseen. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 158-159.) Erilaisia kysymystyyppejä, joita sokraattisen menetelmän mukaan tulisi käyttää, ovat mm. muistamiseen, siirtämiseen, tulkintaan, soveltamiseen, erittelyyn, yhdistämiseen ja arviointiin liittyvät kysymykset. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 160-162.) Sokraattiseen opetustekniikkaan kuuluvat muina menetelminä myös esimerkiksi luetteleva yleistys, syy-seuraussuhteiden pohdinta ja vastaavuuksien vertailu. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 163-164.)

Ohjaajan tulee pitää keskustelut asiassa, ja ohjaamaan esimerkiksi mahdollinen alkanut viranomaisten toimintaan ja rangaistuksiin liittyvä keskustelu pois kyseisistä aiheista mahdollisimman nopeasti, jotta nämä asiat eivät jäisi osallistujille päällimmäisenä mieleen ohjelmasta, ja tunnin aikataulussa pysyttäisiin. Ohjaajan ei tule sallia rasismiin, seksismiin tai muuhun henkilöihin tai ihmisryhmiin liittyvää epäsosiaalisia asenteita tukevaa puhetta tai käytöstä. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 151.) Ohjaajien tulee kannustaa yhteiskuntamyönteisiä kommentteja, eikä esimerkiksi naureskella tai mulla tavoin hyväksyä esimerkiksi yhteiskuntavihamielisiä kommentteja. Ohjaajien tulee puhua selvästi ja varmasti, ei anteeksipyydellen tai mutisten, ja toteuttaa ryhmälle tai osallistujalle annetut lupaukset, eikä luvata toteuttaa jotain, jota ei aio tehdä. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 154.)

Ohjaajan tulee pyrkiä siihen, että osallistujille tulee ohjelmasta positiivinen kokemus, pyrkiä hyväntuulisuuteen, ja välttää ivallisuutta ja sarkasmia, jos joutuu olemaan eri mieltä osallistujan kanssa. Ohjaajien tulisi pyrkiä olemaan hyväntuulinen, levännyt ja keskittynyt opetuskerroilla, eikä antaa esimerkiksi yksityiselämän kuluttaa niin, ettei pysty tehokkaasti ohjaamaan ryhmää, tai antaa ohjelman ulkopuolisten asioiden vaikuttaa ryhmän työskentelyyn. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 154).

Yksilöohjelmassa ohjaajan tulisi kiinnittää erityisesti huomiota siihen, että ohjelmaa on mahdollista räätälöidä enemmän osallistujan tarpeiden mukaan, mutta toisaalta ohjaaja ei voi

hyödyntää osallistujan ryhmäohjelmassa saamaa vertaistukea ja oppimista. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 69). Yksilöohjelmaa aloitettaessa, ohjaajan on tärkeää tuoda esille, että ohjaajan tekemät ehdotukset perustuvat siihen, että niiden avulla on saatu tuloksia muiden samojen ongelmien kanssa kamppailevien kanssa, ja korostaa, että suuttumuksen hallintaan ja impulsiivisuuteen liittyvistä ongelmista on mahdollista päästä eroon. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 155). Ohjaajan tulee yksilöohjelmissa muistaa välttää liiallista luennoimista ja valmiiden vastausten antamista. Osallistujalle tulee antaa riittävästi aikaa oivaltaa tunnilla käsiteltävät asiat, ja osallistua itse niiden käsittelyyn. Osallistujan tarpeeseen puhua jostain henkilökohtaisesta asiasta enemmän kuin tunnin alkuperäisessä suunnitelmassa on suunniteltu, ohjaajan tulee arvioida tapauskohtaisesti, että tuleeko asiaa käsitellä kyseisellä tunnilla vai varatanko asiaa varten oma aika, eli kuinka akuutti ja tärkeä asia on käsitellä heti (Rikosseuraamuslaitos 2018, 69.)

4.4 Tuntien sisältö ja läpivienti

Sekä yksilö- että ryhmäohjelmissa tavoitteena on lisätä osallistujan tietoisuutta siitä, mitä hänelle suuttuessaan tapahtuu, sekä oman käytöksen tarkkailun merkityksen ymmärrystä ja taitoja erilaisten suuttumusta aiheuttavien tilanteiden käsittelyyn. Ryhmäohjelmissa osallistujat harjoittelevat taitoja ryhmässä harjoitustilanteiden avulla, ja yksilöohjelmassa kahdenkeskisenä työnä ohjaajan kanssa. Ohjelma koostuu sekä ryhmä- että yksilöohjelmassa yhdeksästä kokoontumiskerrasta, joiden kesto on ryhmäohjelmassa noin kaksi tuntia ja yksilöohjelmassa noin tunnin. Kokoontumiskertojen sekä niiden eri osioiden kestossa voidaan myös tarpeen mukaan joustaa. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 4, 69.) Erityisesti henkilökohtaisessa työssä on tärkeää osata olla joustava, koska ihmiset ovat erilaisia eri osioiden tarjoamien taitojen oppimisen suhteen. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 153). Kahdeksannen ja yhdeksännen, eli täydentävän kokoontumiskerran välissä on molemmissa ohjelmissa noin kahden viikon tauko. Kokoontumiskertoja olisi hyvä olla noin 1-2 kertaa viikossa. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 4, 69.)

Kokoontumiskerrat tulisi sekä ryhmä- että yksilöohjelmissa aloittaa kertaamalla edellisen keran asiat, ja sen jälkeen kertoa lyhyesti sen päivän kokoontumiskerran aiheet. Tämän jälkeen tulisi käydä läpi suuttumuksen päiväkirjan merkinnät edellisen kokoontumiskerran jälkeiseltä ajalta, sekä kotitehtävät. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 74, 153.) Suuttumuksen päiväkirjan tavoitteet ovat suuttumustilanteiden kuvaaminen, arviointi ja uuden, vaihtoehdoisen toimintamallin tuottaminen (Rikosseuraamuslaitos 2018, 9). Suuttumuksen päiväkirja 1 aloitetaan alkuhaastattelussa, ja suuttumuksen päiväkirja 2 kolmannen kokoontumiskerran jälkeen molemmissa ohjelmamuodoissa. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 8, 14, 79). Ohjaajien tulee antaa koti-tehtävistä myös palautetta osallistujille (Rikosseuraamuslaitos 2018, 154). Yleiskatsaukseen (n. 2min), edellisen tunnin kertaukseen (n.5min), ja tehtävien tarkistukseen (n.10min) käytettävästä ajasta on käsikirjassa määritelty suuntaa antavat ohjeet jokaiselle kokoontumiskerralle. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 12-60) Yksilöohjelmassa näitä ajankäyttöllisiä ohjeita ei käsikirjassa

ole määritelty mihinkään kokoontumiskerran osaan liittyen (Rikosseuraamuslaitos 2018, 70-106.)

Ensimmäisten kokoontumiskertojen alussa suositellaan ryhmäohjelmassa käytettäväksi niin sanottuja jäänmurtajaharjoituksia, joilla pyritään saamaan osallistujia rentoutumaan ja keskustelemaan keskenään ennen varsinaisten aiheiden käsittelyä. Näillä harjoituksilla pyritään purkamaan jännitystä, ja saamaan osallistujia olemaan toistensa kanssa tekemisissä avoimesti ja luottamuksellisesti. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 153.) Käsikirjan esimerkkinä jäänmurtajaharjoituksesta on esimerkiksi ryhmän jäsenien jakaminen pareihin, ja heidän pyytämisensä selvittämään toistensa nimet, juttelemaan hetken aikaa ja kertomaan nämä asiat sitten muulle ryhmälle. Harjoituksena voi olla myös erilaiset alkukilpailut, tai keskustelu päivän uutisaiheista tai lempiohjelmista (Rikosseuraamuslaitos 2018, 12, 91). Jäänmurtajaharjoitus on merkitty käsikirjan ohjeeseen ensimmäiselle ja yhdeksännelle kokoontumiskerralle, ja aikaa ohjeistetaan käyttämään tähän noin 5-10min. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 12, 65.) Yksilöohjelmassa tämän kaltaisia harjoituksia ei ole käsikirjan ohjeessa mainittu, koska ne ovat ryhmäharjoituksia. Yksilöohjelmassa tehdään alkuhaastattelussa/ensimmäisellä ja yhdeksännellä kerralla MAI-kysely, jolla kartoitetaan ja arvioidaan osallistujan kokemusta omasta suuttumuksestaan. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 70-71).

Sekä ryhmä- että yksilöohjelmissa käytetään ohjaajan alustusten, kotitehtävien ja suuttumuksen hallinta -päiväkirjan täyttämisen lisäksi opetusmenetelminä keskustelua, taitojen harjoittelua ja niiden kertausta, sekä toiminnallisia harjoituksia. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 4, 69). Käytännön harjoituksissa on tarkoituksena se, että osallistujat voivat harjoitella ja kokeilla uusia taitoja turvallisessa ympäristössä, jossa virheet eivät haittaa vaan harjoituksista voi oppia ja osallistujat ovat aktiivisesti mukana. Ohjaajan tulee korostaa, että harjoituksissa ei pilkata toisia vaan ne ovat tehokas keino oppia, ja muistaa itse ohjaajana näyttää hyväksyntää ja olla häpäisemättä osallistujia. Ohjaajan tulee muistuttaa osallistujia itsensä likoon laittamisen merkityksestä, ja ennen harjoitusten aloittamista käydä harjoiteltava tilanne hyvin läpi. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 174.)

Käytännön harjoitukset on rakennettu pääasiassa käsikirjassa niin, että kaksi osallistujaa suorittaa, ja muut tarkkailevat ja tekevät huomioita (ryhmäohjelma). Ohjaaja voi ensimmäisillä kerroilla itse esittää toista osapuolta, mutta harjoitusten pääasiallinen tarkoitus on, että ryhmäläiset itse saavat osallistua ja harjoitella erilaisia tilanteita. Harjoitukset voivat sijoittua vankilaolosuhteisiin tai siviiliolosuhteisiin. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 174-175.) Myös yksilöohjelmassa toteutetaan käytännön harjoituksia, ja näissä ohjaaja esittää toista osapuolta harjoitustilanteessa, joissa luodaan jäljiteltäviä ärsyyntymistilanteita, joihin sovelletaan harjoiteltuja selviytymistaitoja (Rikosseuraamuslaitos 2018, 155, 171). Toiminnalliset harjoitukset on käsikirjan mukaan suunniteltu kestämään noin 20-30min./harjoitus. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 12-65) Yksilöohjelmassa näitä ajankäyttöisiä ohjeita ei siis ole käsikirjassa määritelty

(Rikosseuraamuslaitos 2018, 70-106.) Ohjaajien tulisi pyrkiä käyttämään käytännön harjoituksia/toiminnallisia harjoituksia aina mahdollisuuksien mukaan (Rikosseuraamuslaitos 2018, 153).

Käytännön harjoitusten lisäksi ohjelmassa käytetään myös harjoituksia, joissa harjoitellaan ja kerrataan erilaisia taitoja esimerkiksi siten, että osallistujat tarkastelevat itsessään tapahtuvia fyysisiä reaktioita suuttumuksen aikana/jälkeen, joista sitten keskustellaan, ja pohditaan osallistujille toimivia tapoja rauhoittaa itsensä. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 29-30, 81-82). Harjoituksilla voidaan myös esimerkiksi pyrkiä havainnollistamaan osallistujille heidän oman reagointinsa ja käyttäytymisvalintojensa eroja eri ihmisiä tai ihmisryhmiä kohtaan (Rikosseuraamuslaitos 2018, 36-37, 86-87). Erilaisten taitojen harjoitteluun ja kertaukseen liittyvät harjoitukset on ryhmäohjelmissa määritelty kestämään harjoituksesta riippuen noin 10-30 minuuttia, ja niiden määrät vaihtelevat eri kokoontumiskertojen välillä (Rikosseuraamuslaitos 2018, 12-65). Yksilöohjelmassa ajankäytöllistä ohjetta näille harjoituksille ei ole määritelty (Rikosseuraamuslaitos 2018, 70-106).

Erilaisten harjoitusten lisäksi ja niihin sisältyen, yhtenä opetusmenetelmänä on keskustelu. Keskustelua ja pohdintaa sisältyy opetusmenetelmänä useimpiin harjoituksiin molemmissa ohjelmamuodoissa. Esimerkiksi yksilöohjelmassa osallistujaa pyydetään pohtimaan, miten OTTO-kaavaa voidaan käyttää jossain mainitussa tilanteessa, tai keskustelemaan ohjaajan kanssa toiveikkaiden tai toivottomien ajatusten vaikutuksesta riidan syttymiseen tai siltä välttymiseen (Rikosseuraamuslaitos 2018, 79, 93). Ryhmässä osallistujat voivat pohtia yhdessä taitoja ja keinoja hillitä itseään erilaisissa tilanteissa, tai esimerkiksi jatkamaan jotain tiettyjä lauseita, ja niiden avulla pohtia miten ja millaisissa tilanteissa osallistujille on tullut ongelmia suuttumuksensa kanssa (Rikosseuraamuslaitos 2018, 15, 66).

Tapaamiskerran lopuksi ohjaaja tiivistää pääkohdat esimerkiksi kysymällä ensin osallistujilta heidän mielestään keskeiset asiat, ja tekemällä sen jälkeen itse yhteenvedon. Tämän tarkoitus on, että osallistujat tietävät mitä kokoontumiskerrasta oli tarkoitus jäädä mieleen ja miten he voivat käyttää uutta tietoa. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 153.) Lopetukseen ja kotitehtävien antoon käytetään käsikirjan ohjeiden mukaan kokoontumiskerrasta riippuen noin 5-10 minuuttia. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 12-65). Oppitunti voidaan tarpeen vaatiessa lopettaa rentoutukseen jälkijännityksen käsittelemiseksi, ja ohjaaja voi antaa osallistujille mahdollisuuden jutella ongelmistaan, jotta osallistujat eivät lähde kokoontumiskerrasta kiihtyneinä. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 153). Myös ohjaajien olisi hyvä varata aikaa kokoontumiskertojen jälkeen keskinäiseen keskusteluun tunnelmistaan, ja ryhmän tapahtumien ja osallistujien edistymisen käsittelyyn. Jos tunti ei ole sujunut suunnitelmien mukaan, pyritään pohtimaan syitä ja oppimaan kokemuksesta. Ohjaajat voivat hyödyntää nauhoitettuja tallenteita ohjaajaparin tai metodituen kanssa, sekä esimerkiksi täydennyskoulutuksissa tai yhteistoimintatapaamisissa. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 153-154.) Ohjaajien olisi hyvä täyttää opetuskertojen jälkeen oppitunnin arviointilomake. Uusien ohjaajien tulisi videoida koko ohjelma, ja lähettää se

metodituella. Lisäksi uusien ohjaajien osalta olisi suotavaa, että he katsoisivat jokaisen kokoontumiskerran tallenteen jälkikäteen. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 9.)

Tavoitteita ohjelman sisältöön ja läpivientiin liittyen osallistujien osalta, voidaan tarkastella käsikirjassa määriteltyjen kokoontumiskertojen ydinkohtien kautta: Ydinkohtia kokoontumiskerroilla ovat, että osallistujat ymmärtäisivät ohjelman päämäärät, sekä oppisivat ja kiinnostuisivat täyttämään suuttumuksen päiväkirjaa, ja tarkkailemaan omaa vihaista käytöstään. Lisäksi osallistujien tulisi kiinnostua pohtimaan omaa suuttumustaan, ja ymmärtää sen kielteiset seuraukset. Ryhmäohjelmassa osallistujien tulee tuntee ryhmän säännöt. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 12, 70.) Osallistujien tulisi ymmärtää malli aggression kehittymisestä, oppia havaitsemaan suuttumuksen merkkejä kehossaan sekä ymmärtää, että maltti säilyy paremmin käytäessä ei-aggressiivista kehonkieltä. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 17, 74). Osallistujat tulisi saada ymmärtämään ajatusten vaikutus käytökseen, harjoittelemaan rauhoittavia ajatuksia, sekä käyttämään näitä ajatuksia erilaisissa vihatilanteissa. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 24, 78.)

Osallistujien tulisi myös ymmärtää kehossaan tapahtuvia muutoksia, ja että on erilaisia tapoja käsitellä kiihtymystä, sekä toteuttaa näihin liittyviä rentoutusmenetelmiä (Rikosseuraamuslaitos 2018, 29, 81), tuntee OTTO-kaava, ja ymmärtää jämäkän, passiivisen ja aggressiivisen käyttäytymisen ero (Rikosseuraamuslaitos 2018, 35, 85). Osallistujat tulisi saada ymmärtämään arvostelun ja loukkausten ero, ja oppia keinoja käsittelemään niitä (Rikosseuraamuslaitos 2018, 42, 90). Osallistujien tulisi tietää erilaisia käsittelytapoja ryhmän painostukseen, osata käyttää Naarmuuntunut levy -tekniikkaa, sekä tiedostaa miten he henkilökohtaisesti oikeuttavat suuttumustaan. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 50, 96). Ohjelman kertaavalla tunnilla tavoitteena on, että osallistuja tietää jo rauhoittaviin ajatuksiin, rentoutumiseen ja jämäkkyteen liittyvistä toimintatavoista, tietää repsahduksen ja horjahduksen välisen eron, ja ymmärtää erilaisissa suuttumistilanteissa ja niiden vaiheissa käytettävistä toimintatavoista ja niiden jatkumosta. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 60, 102.) Ohjelman täydentävällä kokoontumiskerralla osallistujien tulisi osata kuvailla miten erilaisissa tilanteissa, joissa maltti on menetetty, olisi voinut toimia eri tavalla tilanteen kolmessa eri vaiheessa, ja ymmärtää ero horjahduksen ja vanhoihin tapoihin palaamisen ero (Rikosseuraamuslaitos 2018, 65, 106).

4.5 Ohjelman lopetus

Sekä yksilö- ja ryhmäohjelmissa ohjelman viimeinen eli täydentävä yhdeksäs kokoontumiskerta järjestetään kaksi viikkoa kahdeksannen eli opitun kertaamiseen keskittyneen kokoontumiskerran jälkeen. Molemmissa ohjelmissa pidetään viimeiselläkin kerralla yleiskatsaus tulevasta tuntiasta, ja ryhmäohjelma aloitetaan jäänmurtajarahjoituksella, kuten ensimmäisellä kokoontumiskerralla (Rikosseuraamuslaitos 2018, 65, 106.) Kokoontumiskerran ydinkohdat mainittiin edellisen luvun lopussa.

Kahdeksannen ja yhdeksannen kokoontumiskerran väliselle ajalle annetaan sekä yksilö- että ryhmäohjelmissa tehtäväksi soveltaa kaikkia tapaamisissa ja ohjelmassa opittuja menetelmiä tilanteissa, joissa osallistuja on ollut vihainen tai käyttäytynyt aggressiivisesti, tai aiemmin olisi ollut vihainen/käyttäytynyt aggressiivisesti. Tilanteiden arvioimiseen he käyttävät Suuttumuksen päiväkirjaa 2 ja Virheistä oppiminen -kaavaketta (Rikosseuraamuslaitos 2018, 64,105.) Ryhmäohjelmassa osallistujat kuvailevat vuorotellen jokaista edelliskerran jälkeen tapahtunutta suuttumistapausta, ja keskustelevat ryhmässä tavoista, joilla tilanteissa olisi voinut mahdollisesti toimia toisin. Yksilöohjelmassa osallistuja ja ohjaaja käyvät nämä samat asiat läpi, ja molemmissa ohjaajan tehtävä on muistuttaa horjahduksista, ja kehua osallistujia tilanteista joissa he ovat onnistuneet. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 65,106.) Ryhmäohjelmassa maltrinmenetystilanteet voidaan suorittaa vielä tämän jälkeen käytännön harjoituksina, sekä toistaen harjoitus siten, että malttinsa menettänyt pyrkii yhdessä pohdittujen keinojen avulla hillitsemään itsensä (Rikosseuraamuslaitos 2018, 65-66.)

Yksilöohjelmassa osallistuja täyttää viimeisellä kerralla uudestaan MAI-kyselyn. Ohjaaja keskustelee osallistujan kanssa vastauksista, ja niitä verrataan ensimmäisellä kokoontumiskerralla tai alkuarvioinnissa tehdyn kyselyn pisteisiin. Ohjaajan tulee osata suhteuttaa pisteet osallistujan taustaan ja tilanteeseen, ja löytää palautteessa myönteistä sanottavaa. Kielteinen palaute tulisi esittää mahdollisimman neutraalilla tavalla, ja edelleen pyrkiä herättelemään osallistujan muutosta ja ongelman tunnistamista. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 106.) Viimeisellä kokoontumiskerralla molemmissa ohjelmamuodoissa osallistujat arvioivat sekä itseään ja ohjelmaa. Itseään osallistujat arvioivat kertomalla mitä he ovat oppineet, huomanneet, oivaltaneet tai saaneet selville, tai mistä he ovat yllättyneet. Yksilöohjelmassa osallistuja kertoo tämän ohjaajalle, ja ryhmäohjelmassa jokainen kertoo ainakin yhden lauseen muulle ryhmälle. Ohjelmaa he arvioivat täyttämällä Osallistujan arvio -lomakkeen. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 66, 107.)

Lopuksi osallistujille jaetaan todistukset muistuttamaan, että heillä on käytössään keinoja suuttumuksen hallintaan. Todistusten jako on hyvä tehdä juhlallisesti, eli kutsua osallistujat yksi kerrallaan hakemaan todistuksen, ja kannustaa muut ryhmäläiset antamaan aplodit todistuksen saaneelle osallistujalle. Jokaiselle osallistujalle on todistuksen lisäksi mahdollista antaa kirjallinen palaute ja se voidaan lukea todistusten jakamisen yhteydessä. Yksilöohjelmassa palautteen voi antaa myös suullisesti. Jos aikaa jää, viimeisenä ohjelmassa tehdään rentoutusharjoitus neljänneltä kokoontumiskerralta, jos ei niin tehdään pikarentoutus. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 67, 107, 195.) Viimeisellä kokoontumiskerralla voidaan käydä esimerkiksi syömässä tai keilaamassa, tai vaihtoehtoisesti vankilalla juoda kakkukahvit tai tilata pitsat. Jokin aiheeseen liittyvä elokuva sopii myös viimeiselle kokoontumiskerralle, jossa suuttumistilanteita käsitellään huumorin kautta. Viimeisellä kerralla osallistujille voi myös jakaa ohjelman keskeisistä aiheista tehdyn kansion, hänen tekemänsä kotitehtävät, ja yksilöohjelmassa lisäksi

harjoituksia, joita on ohjelman aikana tehty fläppitaululle. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 195.) Ohjaajan tulee muistaa kiittää osallistujia mukanaolosta, rohkaista heitä jatkamaan työskentelyä maltin säilyttämiseksi, ja muistuttaa, että jokaisella tulee eteen hankalia tilanteita, mutta opituista taidoista on varmasti niissä hyötyä. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 67, 107.)

Osallistujan arvio -lomakkeen avulla ohjaajat saavat palautetta osallistujilta siitä, miten he ovat kokeneet ohjelman, joka on ohjelman onnistumista ajatellen tärkeää, jotta ohjaajat voivat tarkkailla ohjelman onnistumista ja saavat palautetta tavastaan toteuttaa ohjelmaa. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 9.) Jos ohjaaja haluaa saada mahdollisesti enemmän ja yksityiskohtaisempaa palautetta osallistujilta, voi palautteen kerätä varsinkin ryhmäohjelmassa siten, että viimeisellä tunnilla kyselee osallistujien mielipiteitä ohjelmasta, ja haastattelee osallistujat vielä noin viikon kuluttua ohjelman loppumisesta Osallistujan arvio -lomakkeen avulla. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 67). Ohjelman jälkeen ohjaajat arvioivat Hyvän toteutuksen tunnusmerkit -muistilistan avulla ohjelman toteutumista ohjelmatyöstä vastaavan esimiehen kanssa. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 9).

4.6 Aiempia tutkimuksia

Meidän opinnäytetyömme kanssa hyvin paljon samankaltaisiin tutkimuskysymyksiin etsittiin vastauksia Valtionneuvoston kanslian julkaisemassa tutkimuksessa Ankkuritoiminnan vaikuttavuudesta, vuodelta 2022. Kyseessä oli siis vaikuttavuustutkimus, jossa tutkittiin myös ankkuritoiminnan toteutusta, yhteensä kolmen osatutkimuksen avulla. Vaikuttavuutta tutkittiin rekisteritiedon avulla, mutta toiminnan toteutusta tutkittaessa hyödynnettiin mm. laadullisia tutkimusmenetelmiä ja aineistoa. Tässä tutkimuksessa tutkittiin ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta nuorten rikoskäyttäytymistä kvasikokeellisten menetelmien avulla. Toinen tutkimuskysymys tutkimuksessa liittyi ankkuriammattilaisten näkemykseen ankkuritoiminnan tavoitteista ja niiden toteutumisesta. (Kaakinen, Vauhkonen, Tanskanen ja Hoikkala 2022, 11.) Eli tämä toinen tutkimuskysymys oli vastaavanlainen kuin meidän opinnäytetyömme ensimmäinen tutkimuskysymys.

Ankkuritutkimuksen kolmas tutkimuskysymys oli, että toteuttavatko ankkuriammatillaiset ankkurikäsi­kirjan mukaista toimintaa, ja jos eivät niin mitkä ovat erot. Tämän tutkimuskysymyksen tarkastelu toteutettiin ankkuritoimintaan liittyvässä tutkimuksessa haastatteluiden avulla. Laadullisessa prosessiarvioinnissa he analysoivat, miten kohderyhmä ja intervention peruselementit määrittyvät käytännön toteutuksessa, ja miten ne suhteutuvat käsikirjassa määritettyihin periaatteisiin. (Kaakinen ym. 2022, 11.) Me taas pyrimme omassa työssämme saamaan toisella tutkimuskysymyksellämme vastauksen siihen, että miten ohjaajat käytännössä toteuttavat ohjelman ohjaamisen, ja mitä ohjelman toteutuksessa voisi tehdä eri tavalla. Eli nämä tutkimuskysymykset tässä ankkuritoiminnan toteutusta tutkivassa tutkimuksen osassa, ja meidän opinnäytetyössämme, etsivät periaatteessa molemmat vastausta prosessiarvioinnissa selvitettäviin

kysymyksiin käytännön toiminnan vastaavuudesta käsikirjassa määritettyyn ”ideaalimuotoon” tai periaatteisiin.

Tulokset tässä tutkimuksessa olivat ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta, että ankkuritoiminnassa olleilla nuorilla oli verrokkiryhmään kuuluviin nähden pienempi riski olla epäiltyä uudesta rikoksesta seuraavan vuoden aikana. Toisen tutkimuskysymyksen osalta tulokset kertoivat, että tavoitteet olivat toteutuneet haastateltavien näkemyksen mukaan hyvin, ja rikoskäyttäytymisen ennaltaehkäisy, syrjäytymisen ehkäiseminen ja päihteiden käyttöön liittyvien ongelmien ratkaiseminen nähtiin keskeisimpinä tavoitteina. Kolmannen tutkimuskysymyksen osalta tulokset osoittivat, että toteuttamisessa oli jonkin verran yksilöllistä ja alueellista vaihtelua, mutta pääasiassa ankkuritoiminnan keskeiset elementit olivat toteutuksessa läsnä. (Kaa-kinen ym. 2022, 101.)

Vaikka opinnäytetyöt eivät varsinaisesti tasoltaan täytä kriteerejä aiemmista tutkimuksista, niin koska Suuttumuksen hallinta -ohjelmaa koskevia aiempia tutkimuksia on hyvin vähän muualta kuin opinnäytetyötasolta, niin mainitsemme myös opinnäytetöitä aiempia tutkimuksia tarkastellessamme. Ensimmäinen opinnäytetyö, jota tarkastelemme, on hyvin lähellä meidän opinnäytetyömme aihetta. Tämän kyseisen työn, ja meidän työmme voidaan mielestämme ajatella ainakin jollain tasolla ”täydentävän” toisiaan, koska toisessa on tarkasteltu vankien näkemyksiä ohjelmasta, ja toisessa ohjaajien näkemyksiä, joten mielestämme tämä työ on erityisesti hyvä nostaa tässä luvussa esille. Tässä vuonna 2021 valmistuneessa opinnäytetyössä Viivi Kosonen ja Petra Tikkala tutkivat Suuttumuksen hallinta -ohjelmaan osallistuneiden vankien näkemyksiä ohjelmasta. Heidän tavoitteensa oli selvittää, mitä mieltä vangit ovat ohjelmasta, miten vankien käyttäytyminen on muuttunut ohjelman aikana, sekä että miten vangit kehittäsivät Suuttumuksen hallinta -ohjelmaa. Kosonen ja Tikkala toteuttivat opinnäytetyön laadullisen tutkimuksen keinoin, käyttäen tiedonkeruumenetelmänä teemahaastatteluja. (Kosonen ja Tikkala 2021, 24.)

Tulokset tästä opinnäytetyössä kertovat, että vankien näkemykset ohjelman hyödyllisyydestä vaihtelivat. Haastateltavien mielestä ohjelma voi toimia, jos osallistujalla on motivaatio ohjelman suorittamista kohtaan oikea. Lähes kaikki olivat kuitenkin kokeneet saaneensa jotain hyötyä ohjelmasta, ja pääsääntöisesti suosittelisivat ohjelmaa muille. Vastausten mukaan ohjelmaa kannattaisi hyödyntää ensikertalaisiin, ja alle 30-vuotiaisiin, ei niinkään pidemmän väkivaltahistorian omaaviin vankeihin. (Kosonen ja Tikkala 2021, 51.) Käyttäytymisen muuttumisesta ohjelman aikana tulokset kertovat mm. että ohjelmaan omasta tahdostaan osallistuneet olivat saaneet apua impulsiivisen käytöksen hallintaan uudenlaisten keinojen ja toimintatapojen oppimisen myötä, kun taas ne jotka eivät olleet ohjelmassa omasta tahdostaan, kokivat asian lähes päinvastoin. Oman asenteen merkitys koettiin tärkeäksi. Haastateltavien mielestä kokoontumiskertoja olisi voinut olla enemmänkin, jotta harjoiteltavat käyttäytymismallit jäisivät paremmin mieleen. (Kosonen ja Tikkala 2021, 52-53.)

Kehitysehdotuksia koskevissa tuloksissa oli noussut esiin ohjaajan merkitys. Ohjaajan tulisi olla itse rauhallinen, ja osata heittäytyä ja inspiroida. Ohjelmasta oli toivottu intensiivisempää, ja että kokoontumiskertoja on liian vähän. Kokoontumiskertojen lisäämisen lisäksi haastattelussa oli noussut esille, että toivottaisiin enemmän paneutumista osallistujan henkilökohtaiseen tilanteeseen ja ongelmiin. Myös yksilö- ja ryhmäohjelman yhdistäminen oli noussut yhdessä haastattelussa esille, ja Tikkala ja Kosonen toteavatkin, että tulevaisuudessa voisi pohtia olisiko tällaista mahdollista toteuttaa laajemminkin. Tunneilla käytettäviä videoita haastateltavat eivät pitäneet uskottavina, vaan niiden olisi toivottu liittyvän enemmän normaaliin elämään. Haastateltavat pitivät tärkeänä, että kaikki ryhmäohjelmassa olisivat mukana omasta tahdostaan. (Kosonen ja Tikkala 2021, 54.)

Suuttumuksen hallinta -ohjelmaan liittyen on tehty mielestämme yllättävänkin vähän opinnäytetöitä. Niilo Hurri ja Pekko Koivisto (2019) tutkivat Laurean opinnäytetyössään Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaajien näkemyksiä ohjelman käsikirjan käytettävyydestä. Tutkimuskysymykset liittyivät heillä ohjelman käsikirjan käytettävyyden tutkimiseen työntekijöiden näkemysten osalta, sekä käsikirjan kehittämiseen. (Hurri ja Koivisto 2019, 34.) Tutkimusmenetelmänä oli monimenetelmällinen tutkimus, jossa käytettiin sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusta rinnakkain. (Hurri ja Koivisto 2019, 38). Keskeiset tulokset tutkimuksessa olivat, että käsikirjan käytettävyys on tällä hetkellä melko hyvällä tasolla (Hurri ja Koivisto 2019, 46), mutta käsikirjassa on kuitenkin useita käytettävyysongelmia, joista merkittävimpanä käsikirjan epäselkeys. (Hurri ja Koivisto 2019, 74).

Minna Ihalainen ja Heta Haviala tekivät vuonna 2014 Laureassa toiminnallisen opinnäytetyön ”Suuttumuksen hallinta -ohjelman videon laadinta, prosessin kuvaus ja arviointi”, jonka tuloksena he tekivät Rikosseuraamuslaitokselle uuden videon Suuttumuksen hallinta -ohjelman käyttöön (Haviala ja Ihalainen 2014, 7). Uuden videon tekoa varten Haviala ja Ihalainen hankkivat laadullisen tutkimuksen keinoin varmistusta siitä, että muutoksia videoon halutaan, ja tarkempia mielipiteitä siitä, mitä uudistuksia videoon tulisi tehdä. (Haviala ja Ihalainen 2014, 22).

Rosa Karppanen (2016) on tehnyt Tampereen ammattikorkeakoulussa YAMK-tasoisien opinnäytetyön ”Suuttumuksen hallinta -ohjelmasta neuropsykiatrisesti ja aggressiivisesti oireilevilla nuorilla - Omatyöntekijöiden kokemuksia”. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää neuropsykiatrisesti ja aggressiivisesti käyttäytyvien nuorten hoitoa, tutkimalla omatyöntekijöiden kokemuksia SUHA-menetelmän käyttöönotosta ja sen vaikutuksista aggressiivisesti käyttäytyviin nuoriin, sekä että mitä SUHA-menetelmän käyttöönotossa tulee heidän kanssaan erityisesti huomioida. (Karppanen 2016, 16.) Tässä tutkimuksessa tutkimusmenetelmänä on käytetty laadullista tutkimusta (Karppanen 2016, 17), ja keskeisinä tuloksina opinnäytetyössä oli, että Suuttumuksen hallinta -ohjelmalla oli koettu olleen myönteisiä vaikutuksia ihmissuhteisiin, aggressiivisen käyttäytymisen vähenemiseen, itsehillinnän paranemiseen ja tiedon lisääntymiseen. (Karppanen 2016, 27-28).

Ohjaajien näkemysten kautta opinnäytetöitä Suuttumuksen hallinta -ohjelmaan liittyen ei ole aikaisemmin tehty. Sebastian Holm ja Tiia Jääskeläinen ovat tehneet Liikenneturva -ohjelmaan liittyen Laureassa opinnäytetyön vuonna 2020. Holm ja Jääskeläinen tutkivat Liikenneturva -ohjelman ohjaajien näkemyksiä yksilötunneista. Tämä opinnäytetyö on näistä mainituista ehkä meidän työtämme lähimpänä Kososen ja Tikkanan opinnäytetyön ohella. Tutkimuskysymyksillä haluttiin selvittää, miten ohjaajat ohjaavat Liikenneturva -ohjelmaa, sekä että miten ohjelman ohjaajat käyttävät ohjelman käsikirjaa, ja miten käsikirjaa ja ohjelmaa voisi kehittää. (Holm ja Jääskeläinen 2020, 30.) Opinnäytetyö toteutettiin laadullisen tutkimuksen keinoin, teema-haastattelujen toimituksessa tiedonkeruumenetelmänä. (Holm ja Jääskeläinen 2020, 32). Keskeisinä tuloksina opinnäytetyössä oli, että haastateltavat kokivat Liikenneturvaohjelman tarpeelliseksi (Holm ja Jääskeläinen 2020, 47), käsikirja koettiin hyväksi ja toimivaksi, ja sisällöllisesti siinä ei ole mitään vikaa, vaikka kirjasta löytyy myös kehittämistarpeita (Holm ja Jääskeläinen 2020, 51-52). Tutkimuksessa tuli esiin kehittämiskohteena myös Liikenneturvaohjelman koulutuksen parantaminen (Holm ja Jääskeläinen 2020, 51).

5 Tutkimusasetelma

Tässä luvussa tarkastelemme opinnäytetyön tutkimusasetelmaa käymällä läpi opinnäytetyöprosessin eri vaiheita, ja perustelemme hieman tehtyjä valintoja eri vaiheissa. Ensimmäisenä käymme läpi opinnäytetyön tarkoitusta, tavoitteita ja tutkimuskysymyksiä, sekä käsittelemme valitsemaamme tutkimusmenetelmää. Sen jälkeen kuvailemme tutkimuksen toteutusta käytännössä, aineiston keräämiseen liittyvää vaihetta, sekä opinnäytetyön kohderyhmää. Lopuksi käsittelemme aineiston analysointia ja sen tyyliä. Viimeisenä kohtana tässä luvussa pohdimme vielä tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta.

5.1 Tutkimustavoitteet ja tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyömme tarkoitus on tutkia Suuttumuksen hallinta (SUHA) -ohjelman ohjaajien näkemyksiä ohjelmasta ja sen ohjaamisesta. Valitsimme tämän aiheen, koska ohjelmatyöllä on omalta osaltaan merkittävä rooli rikosseuraamuslaitoksen tavoitteiden saavuttamisessa ja vision toteuttamisessa. Suuttumuksen hallinta -ohjelma on merkittävä osa kuntouttavaa ohjelmatyötä. Koska aihetta sivuten oli jo tehty aiemmin opinnäytetyö, liittyen ohjelmaan osallistuneiden vankien näkemyksiin ohjelmasta, mielestämme ohjaajien näkemysten tutkiminen ohjelman ohjaamisesta voisi täydentää kokonaiskuvaa ohjaamiseen ja toteutukseen liittyen. Tarkoitus on haastattelujen pohjalta saatavan aineiston kautta kuvailla Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaajien näkemyksiä ohjelman tavoitteista ja niiden toteutumisesta. Lisäksi tarkoitus on haastattelujen pohjalta kartoittaa, miten ohjelman ohjaaminen käytännössä toteutuu, ja mitä ohjaajien mielestä voisi toteuttaa eri tavalla. Tavoite on kartoittaa, miten ohjaajat käytännössä toteuttavat ohjelman ohjaamisen ja vastaako ohjelman ohjaamisen toteutus ja

käytäntö suunnitelmaa, eli sitä miten ohjelman suorittaminen/ohjaaminen on kuvailtu ohjelman käsikirjassa. Sen lisäksi tavoite on kartoittaa mitä ohjaajien mielestä ohjelman toteuttamisessa voisi tehdä eri tavalla. Lisäksi tavoite on kuvailla miten ohjaajat näkevät ohjelman tavoitteet ja niiden toteutumisen, sekä kuvailla näiden näkemysten ja ohjelmalle käsikirjassa asetettujen tavoitteiden yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Opinnäytetyömme tavoite on ohjaajien näkemyksiä, toimintatapoja ja kehitysehdotuksia kuvailemalla ja kartoittamalla tuottaa uutta tietoa, jota voidaan mahdollisesti hyödyntää esimerkiksi ohjelman ohjaajien kouluttamisessa tai muulla tavalla ohjelman ja sen ohjaamisen kehittämisessä.

Tutkimuskysymyksemme on pyritty muotoilemaan prosessiarviointiin sopivaksi, joilla pyrimme tarkastelemaan Suuttumuksen hallinta -ohjelman tavoitteita ja sen konkreettista toteuttamista. Tutkimuskysymykset olivat:

TK1: Miten Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaajat näkevät ohjelman tavoitteen ja niiden toteutumisen?

TK2: Kuinka ohjaajat käytännössä toteuttavat ohjelman ohjaamisen, ja mitä ohjaajien mielestä voisi toteuttaa eri tavalla?

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin suoritettavana prosessiarviointina. Aineistonkeruumenetelmänä oli teemahaastattelut (liite3). Prosessiarviointien avulla pyritään selvittämään, vastaako käytännön toteutus ihannetta, ja toteutus suunnitelmaa. (Kivi-vuori, J; Aaltonen, M; Näsi, M; Suonpää, K; Danielsson, P. 2018, 348.) Tässä opinnäytetyössä pyrimme selvittämään ohjelman tavoitteita ohjaajien näkökulmasta, niiden toteutumista, ja ohjaajien näkemysten vastaavuutta teoriaan. Lisäksi pyrimme selvittämään, vastaako ohjelman käytännön toteutus ohjelman käsikirjassa olevaa teoriaa. Kuvailemme siis ohjelman taustaa ja sen ideaalimuotoa käyttämällä teoreettisena viitekehyksenä Suuttumuksen hallinta -ohjelman käsikirjaa, ja sen taustateoriaa, ja ohjelman konkreettisesta toteuttamisesta hankimme aineistoa suorittamalla teemahaastatteluja Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaajien kanssa. Teemahaastattelu -käsitettä avaamme aineiston keruuta käsittelevän alaluvun alla.

Kvalitatiivinen tutkimus eli laadullinen tutkimus on menetelmäsuuntaus, jossa pyritään kokonaisvaltaiseen tieteellisen tutkimuksen kohteen laadun, ominaisuuksien ja merkitysten ymmärtämiseen (KOPPA 2018). Koska käytämme kvalitatiivisen tutkimuksen keinoja tässä opinnäytetyössä, kvalitatiivinen tutkimus on hyvä käsitteenä määritellä. Tuomi ja Sarajärvi toteavat teoksessaan Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (2017, luku 8), että useimmat laadullisen tutkimuksen oppaat aloitetaan yleensä määrittelemällä mitä laadullinen tutkimus tarkoittaa. Tämän käsitteen määrittelystä huolimatta heidän mukaansa oppaissa tulisi kuitenkin aina painottaa, että siinä on silloin kyse sen kyseisen oppaan tulkintoja ohjaavasta näkökulmasta, ja että kaikki laadullista tutkimusta koskevat julkaisut tai oppaat eivät automaattisesti kerro täysin samasta asiasta. (Tuomi ja Sarajärvi 2017, luku 1). Laadullisesta tutkimuksesta ei

välttämättä tulisi ajatella ja siitä puhua yhtenä kokonaisuutena, vaan sen voi ajatella yhdistävän löyhästi erilaisia tutkimuserinteitä. (Tuomi ja Sarajärvi 2017, luku 1). Yhteistä laadullisille tutkimuksille kuitenkin on, että pyritään ymmärtämään tutkimuksen kohteena olevaa asiaa.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymyksiin vastausten saamiseen vaaditaan mielestämme nimenomaan tutkimuksen kohteena olevan asian ymmärtämistä, ja käytämme tähän päämäärään tähtääviä keinoja tässä opinnäytetyössä, saadaksemme vastauksia prosessiarvioinnin määritelmän täyttäviin tutkimuskysymyksiimme. Tässä opinnäytetyössä käytämme siis kvalitatiivisen tutkimuksen keinoja, eli emme tutki aiheitamme tilastojen kautta, vaan keskitymme saamaan aiheesta syvemmän käsityksen ja ymmärtämään tutkittavaa aihetta laajemmin. Tätä pyrimme toteuttamaan keräämällä aineistoa teemahaastattelujen (liite3) avulla, joissa esitämme avoimia kysymyksiä, jotta haastateltavien henkilöiden omille näkemyksille ja mielipiteille saadaan riittävästi tilaa. Aineiston analysointimenetelmänä toimi laadullisen tutkimuksen aineistolähtöinen sisällönanalyysi, sekä teemoittelu, joita käsittelemme tarkemmin aineiston analysointia käsittelevän alaluvun alla.

5.2 Tutkimuksen toteutus ja aineiston keruu

Opinnäytetyön suunnitelmaseminaari pidettiin tammikuussa 2023, jossa hyväksyttiin opinnäytetyömme suunnitelma ja siinä liitteenä oleva haastattelurunko (liite 3), tietosuojaseloste (liite 5), suostumuslomake (liite 4), saatekirje (liite 2) sekä tutkimuslupa-anomus (liite 1). ONT-suunnitelman hyväksymisen jälkeen lähetimme omalta osaltamme täytetyn opinnäytetyösopimuksen allekirjoitettavaksi operatiivisen toiminnan ohjausyksikköön. Liitteenä oli myös opinnäytetyösuunnitelma liitteineen. Saimme sopimuksen allekirjoitettuna takaisin helmikuun alussa 2023.

Tämän jälkeen lähetimme saatekirjeen (liite 2) yhteensä kahdeksalle Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaajalle. Heidän lisäksi olimme jo alustavasti sopineet haastatteluiden tekemisestä neljän ohjaajan kanssa, heti kun opinnäytetyösopimus oli tehty ja opinnäytetyömme suunnitelma hyväksytty. Opinnäytetyömme kohderyhmänä olivat Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaajat Oulun ja Lapin rikosseuraamuskeskuksen alueelta. Saimme haastateltaviksi ohjaajia Oulun yhdyskuntaseuraamustoimistosta (Oulun ja Kajaanin yksiköistä), Kestilän vankilasta, Pelson vankilasta, sekä Lapin yhdyskuntaseuraamustoimistosta. Ylitornion vankilassa ei väliaikaisesti ollut yhtään SUHA-ohjaajaa, kun aineiston keruuta suoritettiin. Tavoitteena oli, että haastateltavien joukossa olisi ohjaajia niin suljetusta vankilasta, avovankilasta kuin yhdyskuntaseuraamustoimistoista, ja tämä tavoite siis saavutettiin.

Erillistä tutkimuslupaa emme tarvinneet, koska tilaajana toimii rikosseuraamuslaitos, ja haastatteleminen opinnäytetyöhömmme pelkästään Risen työntekijöitä. Työntekijöiden haastatteluun tarvitsimme kuitenkin jokaisen haastateltavan työskentely-yksikön yksikönpäällikön suostumuksen (liite 6). Lähetimme suostumuslomakkeen sähköpostilla niille yksikönpäälliköille, joiden

yksiköistä haastateltavia oli haastateltavaksi alustavasti lupautunut, ja yksikönpäälliköt vahvistivat antavansa suostumuksensa haastatteluiden tekoon.

Tämän jälkeen aloitimme haastatteluiden toteuttamisen. Ensimmäisen haastattelun suoritimme helmikuun puolessa välissä. Haastattelu suoritettiin paikan päällä kasvotusten, ja paikkana oli Oulun yhdyskuntaseuraamustoimisto. Oulun yhdyskuntaseuraamustoimisto toimi meillä haastattelujen suorituspaikkana myös etäyhteyksin suoritettavissa haastatteluissa. Toteutimme siis myös etähaastattelut niin, että olimme molemmat haastattelijat fyysisesti samassa paikassa haastattelun teon aikana. Maaliskuun puoleen väliin mennessä olimme haastatelleet tai sopineet haastattelusta yhteensä kahdeksan ohjaajan kanssa. Tällöin lähetimme vielä muistutuksen haastattelusta uudelleen, ja pyrimme saamaan vielä kaksi ohjaajaa lisää haastateltavaksi. Saimme parin päivän sisällä vielä kahden haastateltavan kanssa sovittua haastatteluajan, ja näin meillä oli alun perin tavoitteeksi tai ideaalimääräksi ajateltu 10 ohjaajan haastattelut tehty tai sovittu.

Haastatteluista kaksi suoritettiin kasvotusten ja kahdeksan etäyhteyksin, Skypen välityksellä. Skypen välityksellä tehtäviin haastatteluihin kasvotusten suoritettavien haastattelujen sijaan, syynä oli pääasiassa yksinkertaisesti aikataululliset syyt. Koemme että haastattelujen suorittaminen Skypen välityksellä ei millään tavalla heikentänyt haastattelujen tasoa, tai aiheuttanut mitään negatiivista. Viimeinen haastattelu suoritettiin maaliskuun lopulla 2023.

Aineistonkeruumenetelmänä opinnäytetyössä oli siis teemahaastattelut (liite 3). Teemahaastattelu etenee nimensä mukaisesti ennalta määriteltyjen teemoihin kohdentuen. Teemahaastattelu ei sisällä tarkkoja etukäteen mietittyjä yksityiskohtaisia kysymyksiä, ja sen formaatti sijoittuu tarkkoja kysymyksiä sisältävän lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun väliin. Se on hieman strukturoidumpi kuin avoin haastattelu, koska haastattelussa on kuitenkin etukäteen päätetyt teemat joihin kysymykset liittyvät, ja teemat ovat kaikille haastateltaville samat. Teemahaastattelun tarkoituksena on antaa haastateltavien tulkinnoille, näkemyksille ja kokemuksille tilaa. Eli annetaan haastateltavan puhua teemasta mahdollisimman vapaasti. Haastattelutilanteessa käydään siis kaikkien kanssa läpi samat teemat, mutta ei kaikkien kanssa samassa järjestyksessä. Joidenkin haastateltavien kanssa jostain teemasta voidaan keskustella enemmän ja toisesta vähemmän. Teemahaastattelu voidaan ajatella nimenomaan keskusteluna eri teemoista haastateltavan ja haastattelijan välillä. (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006a.)

Toteutimme opinnäytetyössämme teemahaastattelut neljään teemaan jaetun haastattelurungon avulla: 1. Valmisteluvaihe ja osallistujien valinta 2. Ohjaaminen ja ohjaajan toiminta ohjelman aikana 3. Tunnit ja tehtävät/tuntien läpivienti 4. Ohjelman lopetus. Jokainen teema sisälsi avoimia kysymyksiä kyseiseen teemaan liittyviin tavoitteisiin, niiden toteutumiseen, käytännön toteutukseen ja siihen, mitä haastateltavan mielestä voisi toteuttaa eri tavalla.

Kysymykset pyrittiin pitämään mahdollisimman avoimina, jotta kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin haastateltavan omaa näkemystä ja näkökulmaa, sekä kokemuksia teemaan liittyen saataisiin mahdollisimman paljon esille. Jokaiseen teemaan liittyen esitettiin myös tarkentavia kysymyksiä, jotka luonnollisesti olivat hyvin erilaisia haastateltavien välillä. Teemat kuitenkin siis olivat kaikille samat, samoin kuin teemojen ”alla” olevat avoimet kysymykset teemaan liittyen.

Kyseiset teemat valittiin aiheeseen ja ohjelmaan mahdollisimman tarkan perehtymisen jälkeen. Tutustuimme tarkasti ohjelman käsikirjaan ja ohjelman toteutukseen, tavoitteisiin, sekä ohjaajia koskeviin toimintamalliehdotuksiin käsikirjassa. Tutustumisen jälkeen päädyimme siihen, että jaottelimme ja valitsimme teemat ohjelman eri vaiheisiin perustuen. Halusimme esimerkiksi eritellä eri teemoihin ohjaajan oman toiminnan ja toimintatavat, ja tuntien läpiviennin tehtävien ja aikataulujen osalta. Lisäksi ohjelman valmistelu ansaitsi mielestämme olla omana teemanaan, johon kuului myös yksittäisten oppituntien valmistelu. Lisäksi ohjelman lopetukseen, ja siihen liittyviin käytäntöihin sekä kehitysehdotuksiin tai mahdollisiin erilaisiin toimintaehdotuksiin halusimme keskittyä omana teemanaan.

Taustakysymykset olivat kaikille haastateltaville samat. Kysymyksillä halusimme selvittää haastateltavien ohjaajien pohjakoulutuksen, yksikön, jossa tällä hetkellä työskentelee, kuinka pitkään haastateltava on työskennellyt rikosseuraamuslaitoksella, haastateltavan kokemus ohjelmatyön ohjaamisesta ja onko kokemus yksilö- vai ryhmäohjauksesta, haastateltavan kokemus Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaamisesta ja onko kokemus yksilö- vai ryhmäohjaus. Viimeisenä taustakysymyksenä oli, että kuinka pitkä aika haastateltavalla on edellisestä Suuttumuksen hallinta ohjelman ohjauksesta. Näiden taustakysymysten valinnan taustalla oli tarkoitus, että voimme tarkastella esimerkiksi ohjelmatyön ja suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaamisesta olevan kokemuksen vaikutusta näkemyksiin ja toimintatapoihin, sekä edellisestä SUHA-kurssin ohjaamisesta kuluneen ajan merkitystä vastauksiin.

Haastattelut toteutettiin käytännössä niin, että aluksi haastateltavalle kerrattiin vielä suostumuslomakkeessakin (liite 4) olleet asiat liittyen anonymiteettiin, haastattelun vapaaehtoisuuteen ja materiaalin nauhoittamiseen. Suostumuslomakkeet olimme lähettäneet ennen Skypen välityksellä tehtäviä haastatteluja haastateltavan sähköpostiin, ja kasvoitusten suoritettavien haastattelujen kohdalla haastateltavat allekirjoittivat lomakkeen ennen haastattelun aloittamista. Nauhoitimme haastattelut kahdella puhelimella, ja nauhoitus aloitettiin, kun suostumuslomake oli käyty läpi. Tämän jälkeen esitimme taustakysymykset, jonka jälkeen siirryimme varsinaisiin teemoihin. Ennen ensimmäiseen teemaan liittyviä kysymyksiä kävimme läpi teemat, ja pyrimme selventämään mitä eri teemoilla tarkoitettiin. Erityisesti pyrimme selventämään ohjaajien omaan toimintaan ja ohjaamistyyliin liittyvän toisen teeman, sekä tuntien läpiviennin ja tehtäviin liittyvän kolmannen teeman välistä eroa. Haastattelut kestivät keskimäärin n. 45 minuuttia, pisimmän haastattelun ollessa 51 minuuttia, ja lyhimmän 38 minuuttia. Nauhoitus lopetettiin, kun haastattelun viimeinen teema oli käsitelty.

5.3 Aineiston analysointi

Haastattelujen jälkeen litteroimme eli muutimme haastattelujen äänitallenteet tekstimuotoon. Tässä vaiheessa jokaisesta haastattelusta litteroitiin oma tiedostonsa. Litteroinnissa voidaan erotella sen eri tasoja: sanatarkka litterointi, yleiskielinen litterointi ja propositiotason litterointi. Propositiotasolla litteroidaan tekstiksi pelkästään sanoman ydinsisältö. Sanatarkka litterointi tarkoittaa, että esimerkiksi äänenpainot ja erilaiset äännähdykset kirjataan myös ylös. (Kananen, J. 2015, 161.) Käytimme tässä työssä yleiskielistä litterointia, eli muutimme aineistoa kirjakielelle, jotta murteet häviävät vastauksista. Litteroidussa tekstissä käytimme haastateltavista merkintöjä H1, H2, H3, H4, H5, H6, H7, H8, H9, H10. Litteroinnin jälkeen luimme aineiston useaan kertaan kokonaisuudessaan, jotta saisimme mahdollisimman hyvän kuvan aineistosta ennen seuraavia vaiheita.

Aineiston analysoinnin toteutimme aineistolähtöisen sisällönanalyysin, sekä sen yhtenä muotona pidettävän teemoittelun avulla. Kerromme tässä luvussa sisällönanalyysin periaatteista ja sen vaiheista, jonka jälkeen siirrymme kuvailemaan, kuinka aineiston analysointi eteni meidän opinnäytetyössämme. Tuomen ja Sarajärven (2017) mukaan tutkija Timo Laine (Jyväskylän yliopiston filosofian laitos) on esittänyt seuraavanlaisen rungon laadullisen tutkimuksen analyysin toteuttamiseen: 1) Tehdään päätös siitä, mikä aineistossa kiinnostaa. Eli mitkä ovat ne asiat, jotka ovat tutkimuskysymysten kannalta oleellisia. 2 a) Käydään aineisto läpi, merkitään ne asiat, jotka kiinnostavat ja erotetaan ne. 2 b) Kaikki muu alkuperäisestä aineistosta jätetään pois. 2 c) Merkityt asiat kerätään yhteen, ja otetaan erilleen muusta aineistosta. 3) Luokittele, teemoita tai tyypittele aineisto. 4) Kirjoita yhteenveto. (Tuomi ja Sarajärvi 2017, 4.1.)

Sisällönanalyysi on analyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysi voidaan ajatella myös teoreettisena kehyksenä, joka voidaan yhdistää monenlaisiin analyysikokonaisuuksiin. Jos sisällönanalyysi ajatellaan tai määritellään tällaisena teoreettisena kehyksenä, koskien nähtyä, kuultua tai kirjoitettua sisältöä, niin monet eri nimillä kulkevat analyysimenetelmät perustuvat siinä tapauksessa sisällönanalyysiin. Laadullisten tutkimusten raporteissa on erilaisia kuvauksia analyysin toteuttamisesta. (Tuomi ja Sarajärvi 2017, Luku 4.) Sisällönanalyysi voi olla aineistolähtöinen, teorialähtöinen tai teoriasidonnainen. Aineistolähtöinen analyysi perustuu siihen, että aikaisemmillä havainnoilla, teorioilla tai tiedolla tutkimuksen kohteena olevasta aiheesta ei ole tekemistä kyseisen tutkimuksen analyysin tai tulosten kanssa, koska se perustuu pelkästään tutkimuksen kohteena olevaan aineistoon, eli on aineistolähtöinen. (Tuomi ja Sarajärvi 2017, 4.2.) Aineistolähtöinen laadullisen aineiston sisällönanalyysi voidaan jakaa karkeasti kolmeen osaan: redusointiin, klusterointiin ja abstrahointiin. (Miles ja Huberman 1994, Tuomen ja Sarajärven 2017, 4.4.3 mukaan).

Aloitimme aineiston analysoinnin sisällönanalyysin keinoin, ensimmäisenä redusoimalla aineistoa. Redusointi on sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe, ja tarkoittaa alkuperäisen aineiston

pelkistämistä. Tässä vaiheessa karsitaan kaikki aineistolle epäolennainen pois. (Tuomi ja Sarajärvi 2017, 4.4.3.) Pelkistimme aineistoa tässä vaiheessa etsimällä aineistosta tutkimuskysymysten kannalta oleelliset asiat, eli sellaiset aineiston osat, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiimme. Värjäsimme samaan asiayhteyteen kuuluvat tutkimuskysymysten kannalta oleelliset aineiston osat samalla värillä. Tämä eri väreillä samankaltaisuuksien yhdistämien on yksi koodauksen keino. (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006b). Tämän jälkeen loimme uuden tiedoston, johon siirsimme nämä värjättyt osat alkuperäisestä aineistosta. Alkuperäinen aineisto jäi kuitenkin talteen, mutta tutkimuskysymysten kannalta epäolennaiset asiat jäivät näin pois uudelta tiedostolta. Analyysiyksikköinä toimivat aineistossamme tutkimuskysymystemme kannalta merkitykselliset sanat, lauseet tai lausekokonaisuudet. Tämän jälkeen, kun uudella tiedostolla oli pelkästään nämä värjättyt aineiston osat, eli merkitykselliset vastauskokonaisuudet, aloimme vasta pelkistää näitä vastauksia. Säilytimme vielä tässä vaiheessa alkuperäiset vastaukset pelkistetyn vastauksen rinnalla. Tämä ensimmäinen vaihe on aiemmin mainitun Laineen esittämän rungon vaihe kohta kaksi, päätöksen siitä mikä aineistossa on kiinnostuksen kohteena, ollessa ensimmäinen vaihe. (Tuomi ja Sarajärvi 2017, 4.1).

Redusoinnin jälkeen seuraava vaihe on klusterointi, joka tarkoittaa ryhmittelyä. Aineistosta on tällöin koodattu alkuperäisilmaukset, jotka ovat tutkimuskysymysten kannalta oleellisia, ja näistä pelkistetyt ilmaukset sitten ryhmitellään. Samaa ilmiötä kuvaavat ilmaisut ryhmitellään samaan ryhmään. Esimerkiksi luokittelua käytettäessä, näitä ryhmiä sitten yhdistellään alaluokiksi, joita yhdistelemällä luodaan yläluokkia, ja niitä edelleen yhdistelemällä pääluokkia. (Tuomi ja Sarajärvi 2017, 4.4.3.) Laineen esittämässä rungossa tämä vaihe edustaa kohtaa 3, eli luokittele, teemoita tai tyyppitele. (Tuomi ja Sarajärvi 2017, 4.1). Tässä vaiheessa siirryimme aineiston analysoinnissa teemoitteluun. Teemoittelu voidaan ajatella sisällönanalyysin muotona, ja yhtenä analyysimenetelmänä laadullisen tutkimuksen aineiston analysoinnissa (Tuomi ja Sarajärvi 2018, Juhilan 2023 mukaan). Teemoittelu tarkoittaa, että aineistosta nostetaan esiin tutkimustehtävän kannalta oleellisia asiakokonaisuuksia ja usein esiintyviä piirteitä (Juhila 2023). Tiivistetysti kyse on aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä aihepiirien mukaisesti. (Tuomi ja Sarajärvi 2017, 4.1).

Laadullisella sisällönanalyysillä ja teemoittelulla tarkoitetaan useissa yhteyksissä samaa asiaa, koska ne ovat niin lähellä toisiaan. (Vuori 2023). Aiemmin mainitussa Laineen esittämässä rungossa kohta kolme (luokittele, teemoittele, tyyppitele) ymmärretään (mahdollisesti juuri edellä mainitun seikan vuoksi) Tuomen ja Sarajärven (2017) mukaan monesti varsinaiseksi analyysitekniikaksi, mutta tämä kohta, esimerkiksi meidän opinnäytetyömme kohdalla teemoittelu, ei ole Tuomen ja Sarajärven (2017) mukaan mahdollinen ilman kahden sitä edeltävän tai sitä seuraavan kohdan toteuttamista. (Tuomi ja Sarajärvi 2017, 4.1.)

Tässä vaiheessa samaa ilmiötä kuvaavia ilmaisuja yhdisteltiin yhteen aihepiirien mukaan, ja muodostettiin näin teemoja. Ensin muodostui alateemoja, ja näitä yhdistelemällä varsinaiset

teemat. Alateemat muodostuivat kuvaamaan pääosin ohjelman eri vaiheisiin liittyviä erilaisia tavoitteita, tavoitteiden toteutumista, käytännön toteutusta eri vaiheissa, sekä kehittämissuhteita/asioita, joita voisi toteuttaa myös eri tavalla ohjelman eri vaiheissa. Nämä edellä mainitut sitten liittyivät joko ohjaajan omaan toimintaan, osallistujiin, tai ohjelman toteutukseen yleensä.

Tässä vaiheessa olimme luoneet taas uuden tiedoston, johon oli sijoitettu eri alateemojen alle pelkistettyjä lauseita tai lausekokonaisuuksia allekkain listattuna. Tässä vaiheessa totesimme, että varsinaiset teemat olivat hyvin selkeästi muodostumassa samankaltaisiksi kuin haastattelurungon teemat, mutta koska nämä olivat syntyneet aineiston analysoinnin tuloksena ja mielestämme olimme ”kuunnelleet” aineistoa niin hyvin kuin mahdollista, niin mielestämme ei ollut tarkoituksenmukaista yrittää näitä teemoja väkisin erilaisiksikaan muuttaa.

Kolmas vaihe aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on abstrahointi, joka tarkoittaa käsitteellistämistä, ja klusterointivaihe on periaatteessa osa tätä prosessia. Abstrahointivaiheessa erotellaan tutkimuksen kannalta oleellinen tieto, muodostetaan niiden perusteella teoreettisia käsitteitä, yhdistellään tehtyjä ryhmiä (luokkia) yhteen, käsitteellistetään niitä, ja saadaan näin alkuperäisistä aineiston ilmauksista muodostettua teoreettisia käsitteitä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistellään näitä käsitteitä, ja sitä kautta saadaan vastauksia tutkimustehdävään. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, ja abstrahoinnin avulla tutkija muodostaa käsitteitä, joiden avulla rakentuu kuvaus tutkimuskohteesta. (Tuomi ja Sarajärvi 2017, 4.4.3.) Tämän jälkeen päästään myös Laineen esittämän rungon mukaan viimeiseen kohtaan, eli yhteenvetoon. (Tuomi ja Sarajärvi 2017, 4.1.) Sisällönanalyysillä järjestetään aineisto johdopäätösten tekoa varten (Tuomi ja Sarajärvi 2017, 4.4).

Kun varsinaiset teemat oli muodostettu, koimme, että aineisto on sisällönanalyysin ja teemoittelun avulla pelkistetty sellaiseksi, että pystymme tekemään tämän perusteella yhteenvetoa ja johdopäätöksiä liittyen tutkimusongelmaamme. Eli varsinaiset teemat olivat lopulta hyvin samankaltaisia kuin haastattelurungon teemat, ja teemat jakautuivat ohjelman eri vaiheisiin, ohjaajan toimintaan eli ohjelman ohjaamiseen, sekä kehittämissuhteisiin. Tämän pohjalta näimme myös loogisimmaksi sitten kirjoittaa ja jäsenellä opinnäytetyön tulokset.

5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tämän opinnäytetyön eettisten lähtökohtien perustana toimivat tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) yhdessä tutkimusyhteisön kanssa laatimat ohjeistukset hyvän tieteellisen käytännön periaatteista. TENK on opetus- ja kulttuuriministeriön asiantuntijaelin, jonka tarkoitus on edistää hyvää tieteellistä käytäntöä, ennaltaehkäistä tiedevilppiä sekä edistää tutkimuseetiikkaa koskevaa keskustelua ja tiedotusta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023b). Vaikka TENKin ohjeet eivät ole velvoittavia oikeusnormeja (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023a, 8), niin tähän ohjeeseen sitoutuneiden korkeakoulujen opintojen, ja niihin liittyvien

perustutkintojen ja lisensiaatintutkintojen opinnäytteissä tulee noudattaa HTK (hyvä tieteellinen käytäntö) -ohjeessa kuvattuja hyvän tieteellisen käytännön menettelytapoja. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023a, 10).

Hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteet ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. Tieteellisen toiminnan laatu tulee varmistaa suunnitelman, menetelmien, analysoinnin ja voimavarojen osalta. Tieteellistä toimintaa tulee suunnitella, toteuttaa ja arvioida, raportoida ja viestiä siitä avoimesti. Tieteellisessä toiminnassa tulee arvostaa niin kollegoja, toiminnan eri osapuolia kuin myös esimerkiksi yhteiskuntaa ja ympäristöä. Tieteellisestä toiminnasta tulee kantaa vastuu idea -vaiheesta julkaisuun ja sen vaikutuksiin. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 12.)

Hyvät tieteelliset käytännöt koostuvat menettelytavoista, jotka voidaan jakaa tieteellisen toiminnan eri alueisiin, kuten esimerkiksi tieteellisen tutkimuksen tekemiseen, eettisyyteen ja ennakkointiin, toimintaympäristöön tai tutkimusaineistojen käsittelyyn ja hallintaan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023a, 11). Tieteellisen työn tekemisessä tulee mm. suunnitella, toteuttaa ja dokumentoida toiminta huolellisesti sekä huomioida aiemmat tutkimukset. Ennen tutkimusaineiston keruun aloittamista tulee huolehtia mm. suostumuksista ja eettisestä ennakkoarvioinnista, ja toteuttaa toiminta oman tieteenalan sääntöjen mukaisesti. Tutkimus ei saa vaarantaa tutkijan tai tutkittavan terveyttä. Tutkimusaineistojen käsittelystä ja säilyttämisestä tulee sopia etukäteen, sekä tietosuojaan, salassapitoon ja luottamuksellisuuteen liittyviä velvoitteita tulee noudattaa. Muiden julkaisuihin viittaaminen tulee tehdä asianmukaisella tavalla. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023a, 13-14)

Tuomi ja Sarajärvi (2017) pohtivat tutkimuksen eettisyydestä huolehtimiseen liittyen, että mitä avoimempi tiedonkeruumenetelmä on, sitä haastavampaa on myös etukäteen pohtia eettisiä ongelmia. Heidän mukaansa edellä kuvattuja HTK-ohjeiden noudattaminen saattaa tutkimuksen edetessä osoittautua haastavammaksi kuin oli ajateltu. (Tuomi ja Sarajärvi 2017, 5.0.) Esimerkiksi meidän opinnäytteessämme tiedonkeruumenetelmästä ja tutkimusmenetelmästä johdun tuli kiinnittää alusta saakka tarkasti huomiota eettisyyteen. Toimimme opinnäytetyötä tehdessämme EU:n yleisen tietosuoja asetuksen (GDPR) sekä suomen tietosuojalain mukaisesti. Eettinen kestävyys on vaatimus hyvälle tutkimukselle, ja vastuu HTK-ohjeiden noudattamisesta on tutkimuksen tekijällä, sekä esimerkiksi opinnäytetyössä työn ohjaavalla opettajalla. (Tuomi ja Sarajärvi 2017, 5.2-5.3.)

Opinnäytetyötä aloittaessa, ensimmäinen eettisyyteen liittyvä seikka oli tutkimuslupakäytäntö. Vaikka Tuomen ja Sarajärven (2017) mukaan myös aiheen valinta on eettinen kysymys (Tuomi ja Sarajärvi 2017, 5.4.2.), niin näkisimme että meidän kohdallamme aihe, tai aiheen valinta ei sinänsä aiheuttanut suurta eettistä pohdintaa, muuten kuin siltä osin, että ymmärsimme että eettiseen toimintaan täytyy kiinnittää paljon huomiota, kuten aiemmin mainittiin. Ja kuten

myös aiemmin kirjoitimme, niin erillistä tutkimuslupaa emme tarvinneet, koska haastattelimme Risen työntekijöitä. Tarvitsimme haastatteluiden tekoon jokaisen haastateltavan työskentely-yksikön yksikönpäällikön (liite6) luvan.

Kun aloitimme aineiston keräämisen, eli haastatteluiden tekemisen, olimme lähettäneet jokaiselle osallistujalle suostumuslomakkeen (liite4). Kävimme vielä ennen haastattelun aloittamista jokaisen haastateltavan kanssa lomakkeen kohdat läpi. Halusimme varmistaa, että haastateltava tietää, että haastatteluihin ja tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kerroimme, että haastattelut tullaan nauhoittamaan ja nauhoite sekä tutkimusaineisto poistamaan tutkimuksen valmistuttua. Kerroimme myös erikseen haastattelujen aikana, että missä vaiheessa nauhoitus aloitetaan, sekä milloin nauhoitus lopetettiin. Näin haastateltavan ei tarvinnut arvailla, että mikä osa meni nauhalle ja mikä ei. Tämä oli mielestämme myös hyvien tapojen mukaista.

Kerroimme vielä, että haastateltavalla on oikeus keskeyttää haastattelu halutessaan, sekä perua tutkimukseen osallistuminen milloin tahansa. Kerroimme myös, että jos haastateltava haluaa haastattelun jälkeen, että hänen haastatteluaan ei käytetä tutkimuksessa, niin silloin emme sitä käytä. Kerroimme, että haastateltavilla on oikeus saada tietoa tutkimuksesta ja hänen henkilötietojensa käytöstä. Vaikka kerroimme sekä suostumuslomakkeessa, että saatekirjeessä, jonka lähetimme kutsussa haastatteluun, että haastattelut toteutetaan anonymisti, ja noudatamme vaitiolo- ja salassapitovelvollisuuksien mukaisia toimintatapoja tutkimuksessa, niin kävimme nämä asiat vielä läpi ennen haastatteluiden aloittamista. Haastateltavilta ei kerätty nimiä, ei kysytty ikää, eikä sukupuolta. Tutkimuksen valmistuttua kaikki tutkimusaineisto hävitettiin. Tiedostot, joissa haastattelumateriaalia säilytettiin, oli myös nimetty niin että anonymiteetti säilyi. Tietoja eivät meidän kahden tekijämme lisäksi käsitelleet muut.

Anonymiteettiin liittyen meidän opinnäytetyömme yksi eettinen pohdinnan aihe oli se, että vastaajat olisivat mahdollisesti varsinkin muiden Risen (ja saman yksikön) työntekijöiden toimesta helposti tunnistettavissa, koska haastateltavia oli vain muutamasta yksiköstä, ja Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaajia ei näissä yksiköissä ole yhteensä kovin montaa enempää, kuin mitä haastateltavia oli. Kuitenkaan tutkimuksen perusteella ei voida yhdistää henkilöä johonkin tiettyyn vastaukseen, ja yksittäisen henkilön tutkimukseen osallistumisen arviointi perustuisi kuitenkin ulkopuolisen toimesta enemmän tai vähemmän arvaukseen, koska kaikki SUHA-ohjaajat näistä yksiköistä eivät tutkimukseen osallistuneet. Näin ollen, emme nähneet tässä varsinaista eettistä ongelmaa.

Kyseessä ollessa laadullinen tutkimus, ja aineiston koostuessa haastateltavien henkilöiden henkilökohtaisista näkemyksistä, niin tutkimuksen tulosten luotettavuutta ja arvioitavuutta on hankalampi arvioida, kuin jos kyseessä olisi mitattavia tuloksia aineistona käyttävä kvantitatiivinen

tutkimus. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa yksiselitteistä ohjetta tai määritelmää. (Tuomi ja Sarajärvi 2017, 6.3).

Tutkimusmenetelmien luotettavuutta arvioidessa nostetaan hyvin usein termit validiteetti ja reliabiliteetti. Validiteetti voidaan määritellä hieman eri tavoilla, mutta tarkoittaa käytännössä tutkimuksen todenmukaisuutta. Esimerkiksi Tuomi ja Sarajärvi (2017, 6.2) määrittelevät sen tarkoittavan, että onko tutkimuksessa tutkittu mitä on luvattu, ja Kivivuori ym. (2018, 104-105) kirjassaan määrittelevät validiteetin tarkoittavan esimerkiksi haastattelussa annetun vastauksen suhdetta todellisuuteen. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto koostuu haastateltavan omista näkemyksistä, joten validiteettia olisi pyrkiä vahvistamaan aineistoa kerätessä ja analysoitaessa. Keräysvaiheessa ei esimerkiksi suoraan kysytä jonkin asian paikkaansa pitävyyttä, vaan kysymys johdattelee relevanttiin asiaan, ja haastateltava ei ota suoraan kantaa haastattelijan mahdolliseen oletukseen kysytystä asiasta. Aineiston analyysissä validiteetin vahvistamiseksi voi olla esimerkiksi aineiston kuvaaminen selkeällä taulukoinnilla, jossa tehdyt haastattelut merkitään koodeilla, joita käytetään sitten itse analyysissä viittauksissa. (Kivivuori, J. ym. 2018, 104-105.)

Reliabiliteetti tarkoittaa toistettavuutta, eli käytännössä sitä, että jos joku toinen tutkisi samaa asiaa, saman teoreettisen viitekehyksen ja samojen tutkimuskysymysten avulla, vastaisiko esimerkiksi hänen aineistonsa luokittelu, kuinka suurelta osin toisen tutkimuksen luokittelua. Eli mitä suuremmalta osin luokittelu olisi vastaavaa, toistettavuus eli reliabiliteetti olisi suurempi. Tämä on siis merkityksellinen tavoite myös. (Kivivuori, J. ym. 2018, 105.) Näiden käsitteiden käyttöä laadullisten tutkimusten yhteydessä on kritisoitu, koska ne ovat syntyneet kvantitatiivisen tutkimuksen piirissä, ja vastaavat pääasiassa määrällisen tutkimuksen tarpeisiin. Laadullisen tutkimuksen oppaissa onkin ehdotettu näiden käsitteiden korvaamista tai hylkäämistä, esimerkiksi juuri siitä syystä, että niille on annettu laadullisten tutkimusten piirissä erilaisia merkityksiä, tulkintoja ja käännöksiä. (Tuomi ja Sarajärvi 2017, 6.2).

Tämän opinnäytetyön luotettavuutta pyrimme ensisijaisesti lisäämään tai varmistamaan siten, että pyrimme perustelemaan ja kuvaamaan mahdollisimman tarkasti opinnäytetyömme vaiheet, menetelmät ja ratkaisut. Vaiheet ja menetelmät olemme pyrkineet kuvaamaan mahdollisimman hyvin sekä teoriassa, että käytännön toteutuksessa meidän opinnäytetyömme kohdalla. Mielestämme tämä lisää tutkimuksen luotettavuutta ja arvioitavuutta omalta osaltaan.

Koska aineistonkeruumenetelmänä toimivat haastattelut, meidän tuli tiedostaa väärinymmärrysten mahdollisuus kysymysten asettelussa tai kysymysten ymmärtämisessä, sekä muistaa että joidenkin asioiden väärin muistaminen haastateltavan toimesta oli hyvin mahdollista. Luotettavuutta lisätäksemme, jos tällaisesta tuli haastattelutilanteessa pienikin tunne, niin pyrimme selvittämään kysymystä, tai varmistamaan että mitä haastateltava vastauksella tarkoitti. Näin

pyrittiin varmistamaan, että lopullisessa aineistossa olisi mahdollisimman vähän näihin liittyviä, luotettavuutta huonontavia piirteitä.

Luotettavuutta pohdittaessa haluamme lopuksi tuoda esille, että osa tutkimukseen osallistuneista haastateltavista oli meille, joko molemmille, tai toiselle jollain tasolla tuttuja, koska työskentelemme kaikki rikosseuraamuslaitoksella. Vaikka molemmat tutkimuksen tekijät ovat haastateltavien tavoin rikosseuraamuslaitoksen virkamiehiä, niin kaksinaisroolia tai objektiivisuuden kärsimistä tämän takia emme tässä nähneet toteutuvan. Itse emme kumpikaan ole Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaajia. Haastateltavien vastauksiin emme näiden asioiden nähneet millään tavalla myöskään vaikuttavan, korkeintaan luotettavuuden kannalta positiivisesti niin, että haastateltavien olo oli rennompaa, kun tunsimme jommankumman haastateltavan, ja saattoi esimerkiksi muistaa asioita näin paremmin. Tämä toki on spekulatiota, ja tiedostamme tässä objektiivisuuden tarkastelun tarpeellisuuden. Mutta kuten sanottu, emme näe näiden asioiden vaikuttaneen objektiivisuuteen tutkimuksessamme.

6 Tulokset

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyön tulokset. Varsinaiset teemat muodostuivat käytännössä samoiksi kuin haastattelurungon teemat, ja näiden pohjalta esittelemme myös tulokset. Tulokset osiossa tarkastelemme teemojen mukaisesti ohjelman konkreettista toteuttamista, sekä ohjaajien näkemyksiä ohjelman tavoitteista ja niiden toteutumisesta ohjelman eri osaluokkiin liittyen. Luvun alussa esittelemme haastatteluun osallistujien taustatiedot, jonka jälkeen puremme teemoittain haastatteluiden tulokset. Tämän jälkeen käsittelemme yhdessä aluluvussa kaikkiin teemoihin liittyvät asiat, joita ohjaajien mielestä voisi toteuttaa eri tavalla. Viimeisenä tarkastelemme ohjaajien vastauksia ns. vapaa sana -osiossa, jossa ohjaajat halutesaan kertoivat tai kommentoivat vapaasti haastatteluun ja sen toteutukseen, tai ohjelmaan liittyviä asioita.

6.1 Vastanneiden taustatiedot

Haastatteluihin osallistui yhteensä 10 Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaajaa. Haastattelun ensimmäinen osa käsitteli haastateltavien taustatietoja. Kartoitimme haastateltavien koulustausta ja tämänhetkisen työskentely-yksikön, työkokemuksen rikosseuraamuslaitoksella, kokemuksen ohjelmatyön ja suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaamisesta, sekä että onko kokemus näissä yksilö- vai ryhmäohjelmista. Viimeisenä taustakysymyksenä kysyimme edellisestä Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaamisesta kulunutta aikaa.

Haastateltavista neljällä koulustausta oli alempi korkeakoulututkinto (kaikilla neljällä sosionomi, AMK). Kahdella haastateltavalla koulustausta oli ylempi korkeakoulututkinto, joista toisella haastateltavalla koulutus oli sosionomi (YAMK) ja toisella yhteiskuntatieteiden maisteri.

Neljällä haastateltavalla koulutustausta oli ammatillinen tutkinto. Kuuden haastateltavan tämänhetkinen työskentely-yksikkö oli yhdyskuntaseuraamustoimisto, kolme haastateltavaa työskenteli avovankilassa, ja yksi haastateltava suljetussa vankilassa.

Haastatteluihin osallistuneilla oli pääsääntöisesti todella pitkä kokemus rikosseuraamusosalta, työkokemuksen ollessa keskimäärin yli 19 vuotta. Yhdellä haastateltavista työkokemusta oli 2 vuotta, ja seuraavaksi vähiten työkokemusta rikosseuraamusosalta omaavalla 7 vuotta. Pisimmän työkokemuksen omaavalla ohjaajalla työkokemusta rikosseuraamusosalta oli 35 vuotta. Yhden haastateltavan työkokemus oli 12 vuotta ja yhden 16 vuotta, kahden haastateltavan työkokemus oli 21 vuotta, yhden 29 vuotta ja kahden haastateltavan 32 vuotta. Myös ohjelmatyön ohjaamisesta oli haastateltavilla todella runsas kokemus, kokemuksen ollessa keskimäärin yli 11 vuotta. Kolmella haastateltavista kokemusta ohjelmatyön ohjaamisesta oli 2-3 vuotta, kahdella noin 10 vuotta, yhdellä 13 vuotta, yhdellä 15 vuotta, ja kolmella peräti 20 vuotta. Kokemusta oli yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta kaikilla sekä ryhmä- että yksilöohjauksesta, yksilö- ja ryhmäohjelmien ohjaamisen määrien toki vaihdellen haastateltavien välillä.

Kokemusta Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaamisesta haastateltavilla oli keskimäärin 8 vuotta. Kuudella haastateltavalla kokemusta ohjelman ohjaamisesta oli yli 10 vuotta, ja muilla neljällä 1-5 vuotta. Viisi haastateltavaa kertoi ohjaavansa pääosin tai pelkästään yksilöohjelmaa, ja viisi ohjaajaa sekä yksilö- että ryhmäohjelmaa. Pääasiassa yksilöohjelmaa ohjaavat työskentelevät yhdyskuntaseuraamustoimistoissa. Haastateltavista kolmella oli haastatteluiden tekohetkellä suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaus meneillään. Kahdella haastateltavista edellisestä ohjauskerrasta oli noin 3kk aikaa, kahdella noin vuosi, kahdella 3 vuotta ja yhdellä 5 vuotta.

6.2 Osallistujien valinta ja ohjelman ja kokoontumiskertojen valmistelu

Haastatteluiden ensimmäinen teema koski osallistujien valintaa ohjelmaan, ja ohjelman ja sen kokoontumiskertojen valmistelua. Halusimme selvittää ohjaajien näkemyksen käytännön toteutuksesta, eli kuinka valinnat ja valmistelua toteutetaan käytännössä. Lisäksi halusimme tietää miten ohjaajat näkevät osallistujien valinnan, sekä valmisteluun liittyvien asioiden taustalla olevat tavoitteet, ja niiden toteutumisen.

Osallistujien valintaan liittyen kaikki haastateltavat toivat jollain tavalla esille sen, että ohjelmaan valittavilla on taustalla haitallista aggressiivista tai impulsiivista käyttäytymistä, joka näkyy rikoshistoriassa. Väkivaltarikosten luonteen ja määrittämisen, sekä henkilön rikoshistorian nosti esiin kuusi ohjaajista. Kahden ohjaajan toimesta tämä kuvailtiin soveltuvuuden ja tarpeen määrittämisenä. Lisäksi vastauksissa mainittiin aggressiivinen ja impulsiivinen käytös ja ongelmaratkaisutaitojen puute.

Monesti rikoksen taustalla on siihen suuttumuksen hallintaan liittyen aggressiivista käyttäytymistä, eli suuttumus purkautuu itselle tai toiselle haitallisella tavalla...

SUHAan ohjautuvat sellaiset henkilöt, joilla on joku väkivaltarikos. Voi olla parisuhdeväkivallasta tuomion saaneita mutta myös nakkioskitappelusta. Vankilassa joillakin saattaa olla useampia väkivallantekoja ja olen muistaakseni ohjannut myös taposta tuomittua, että riippuu paljon ihmisestäkin...

Seitsemän ohjaajista mainitsi valinnan tapahtuvan arvioinnin kautta. Neljä ohjaajaa mainitsi vangin rangaistusajan suunnitelman tarkastelun, ja siellä olevien merkintöjen perusteella valitsemisen. Kolme ohjaajaa kertoi valitsemisen ohjelmaan tapahtuvan seuraamusselvitysvaiheessa, jossa kartoitetaan henkilön soveltuvuutta, tarvetta ja halukkuutta ohjelmaan. Myös toisen SUHA-ohjaajan kanssa ehdokkaan haastattelu mainittiin vastauksissa.

Osallistujien valitsemisessa kollegan kanssa katsotaan vankien Ransut kenellä väkivalta/aggressiivisuudesta tai ongelmaratkaisutaitojen heikkoutta. -- ...katsotaan millainen rikoshistoria, eli jos on paljon pahoinpitelyjä tai näihin liittyviä asioita niin on nostettu mahdollisuus osallistua ohjelmaan.

Kaikki haastateltavat mainitsevat osallistujien valintaan liittyvän haastattelun, viisi ohjaajista mainitsee nimenomaan alkuhaastattelun, ja viisi ohjaajaa yleisesti keskustelut esimerkiksi motivaatioon, lähtökohtiin ja soveltuvuuteen liittyen. Alkuhaastattelua, MAI-kyselyä ja rangaistusajan suunnitelmaa tarkemmin osallistujien taustaan ohjaajat eivät pääosin kertoneet perehtyvän, vaikka myös poliisitietoihin tutustumisen vaikutus tuntien suunnittelua helpottavana asiana nousi esille. Tarkempaa tutustumista rikoshistoriaan ohjelman vuoksi ei nähty tarpeelliseksi mm. sen vuoksi, että pienissä laitoksissa tunnetaan vangit, tai että osallistujat ovat ennestään tuttuja. Kolme haastateltavista kuitenkin mainitsi osallistujien taustaan tarkemmin tutustumisen jollain tavalla tärkeäksi.

Haastatellaan jokainen, jotka on suositeltu. Jos Ransussa merkintä väkivaltaisesta käyttäytymisestä ja soveltuvuudesta ohjelmaan niin haastatellaan ihan erikseen.

Joko itse tai toinen työntekijä katsoo asiakkaan kanssa rikoksen, josta hänet on tuomittu, jolloin käydään ensimmäinen haastattelutapaaminen, jossa kartoitetaan hänen suhtautumistansa tehtyyn väkivallan tekoon, omaan elämäntilanteeseen ja tunteiden hallintaan sekä markkinoidaan tätä ohjelmaa.

Kysyttäessä osallistujien valinnan tapahtumisesta käytännössä, suurin osa ohjaajista mainitsi myös mahdollisten osallistujien motivoinnin liittyvän ohjelmaan valittavien henkilöiden kartoittamiseen vahvasti. Tämä nousi esille kuuden ohjaajista vastauksissa. Kuitenkin myös ohjelmaan osallistumisen vapaaehtoisuus nostettiin esille valintaprosessiin kuuluvana asiana kolmen ohjaajan toimesta. Motivoinnin keinoina mainittiin kahden ohjaajan vastauksissa keskustelu ohjelman mahdollisista positiivisista vaikutuksista osallistujalle, ja kahden ohjaajan vastauksissa

osallistumisella rangaistusajan suunnitelman edistämisestä muistuttaminen motivoinnin keinona.

Yleensä markkinoin ohjelmaa asiakkaalle rikoksen perusteella ja kerron hänen hyötyvän siitä, ja että asiaa voidaan käsitellä yksilö- ja tilannekohtaisesti mikä se on, jolla saan ohjelman alkamaan ja henkilön motivoituneeksi siihen.

Kokemus on, että jos ransussa lukee, niin ollaan suurin piirtein sanottu, että tämä edistää sinun ransua, ovat silloin osallistuneet.

Avolaitoksissa vangit suostuvat, koska haluavat edistää Ransuaan...

Ohjelman ja sen kokoontumiskertojen valmistelu muodostui ohjaajien mielestä suurelta osin tunnin rakenteen ja materiaalien läpikäymisestä ennen jokaista kokoontumiskertaa. Seitsemän ohjaajan vastauksissa kerrottiin käsikirjan läpikäymisen kyseisen tunnin osalta olevan valmistelun suurin osa. Ryhmäohjelmien ohjaajien vastauksissa koskien valmistelun kuvausta, nousi esille ryhmän ohjaajien keskinäisten roolien ja työnjaon sopiminen, jonka mainitsi viisi ohjaajista. Ajankäytön suunnittelun mainitsi kolme ohjaajaa.

Pyrin käymään kirjalliset materiaalit läpi, koska on strukturoitu ohjelma niin, on hyvin tarkkaan kirjattu ylös jokaisen tunnin sisältö, mitä on tavoitteena ja mitä milläkin kerralla käsitellään.

Kun on toinen ohjaaja niin keskustellaan ja käydään tunnin sisältö läpi sekä sovitaan kumpi ottaa aktiivisemmän roolin ryhmän ohjaamisessa ja kumpi ehkä enemmän ”peesaa”

Kokoontumiskertojen valmisteluun käytettävä aika vaihteli haastateltavilla 15 minuutista 1,5 tuntiin. Seitsemän ohjaajista mainitsi valmisteluun käyttävänsä ajan, joka oli heillä kaikilla pääasiassa puolesta tunnista tuntiin. Yksi ohjaajista kertoi, että työtilanteen mukaan kokoontumiskerran valmistelu-aika voi joskus jäädä vain pariin minuuttiin, mutta pääasiassa valmistelu-aika on n. 15-30 min. Yksi ohjaaja kertoi käyttävänsä kokoontumiskerran valmisteluun joskus jopa n. 1,5 tuntia. Kolme haastateltavaa ei maininnut tarkkaa valmisteluun käyttämänsä aikaa. Kaikki seitsemän ajallisen valmistautumisen maininneet, kokivat tuntien valmisteluun käytettävän ajan vähenevän kokemuksen ja itseluottamuksen lisääntyessä ja rutiinin ohjaamiseen parantuessa.

Valmisteluun on hyvä varata se tunti ennen ryhmän alkamista, että saadaan suunniteltua, miten ryhmää vedetään.

Joskus olen vetänyt kahta yksilöä yhtä aikaa, jolloin valmistautuminen toisen osalta lyhyempi.

Mitä enempi on ohjannut, vähempään jää ennakkovalmistelut ja luottaa omaan osaamiseen.

Mitä enemmän ryhmiä ohjaa niin alussa tarvitsi paljon enemmän aikaa. Viimeksi kun ohjattiin niin marssimme paikalle vain paikalle ja se lähti luontevasti.

Toisena asiana ensimmäiseen teemaan liittyen, halusimme selvittää osallistujien valintaan, sekä ohjelman ja sen kokoontumiskertojen valmisteluun liittyviä tavoitteita, ja niiden toteutumista ohjaajien näkemysten mukaan. Osallistujien valinnan tavoitteena oli ohjaajien näkemyksen mukaan ensinäkin löytää ohjelmaan rikoshistorian perusteella soveltuvat vangit. Tämä tuli esille jollain tavalla jokaisen haastateltavan kohdalla, ja haastateltavat myös kuvasivat tämän tavoitteen toteutuvan. Ohjaajat kokivat, että ohjelmaan saadaan siihen soveltuvan rikoshistorian omaavia vankeja. Kaikkia rikoshistorian puolesta ohjelmaan soveltuvia henkilöitä ei kuitenkaan välttämättä ohjelmaan oteta, jos he eivät siihen joltain muilta osin sovellu.

Enkä valitse sellaisia henkilöitä, jotka manipuloivat. Ne tavallaan, jotka käyttävät hyväkseen sitä omaa väkivaltaisuuttaan...

Tavoitteena osallistujien valintaan liittyen nähtiin myös, että ohjelmaan osallistuisi vain motivoituneita, vapaaehtoisesti ohjelmaan osallistumista haluavia henkilöitä. Kaksi ohjaajaa mainitsi, että ohjelmaan ei tulisi heidän mielestään ottaa osallistujia, joiden ainoa motivaatio on rangaistusajan suunnitelman edistäminen. Osallistujien motivoinnin ohjelmaan mainitsi osallistujien valintaan liittyväksi tavoitteeksi kuusi ohjaajista.

Vankilassa motivointi helpompaa, kun porkkanana voi käyttää valvottua koevapautta...

...että ohjelmaan valittaisiin sellaiset henkilöt, jotka itse haluavat hyötyä siitä eikä vain edistää Ransua eivätkä osaa ottaa hyödyksi sitä antia, jonka se ohjelma tuo.

Ryhmäohjelmaan valitsemiseen ja ohjelman tavoitteiden täyttymiseen liittyvänä tavoitteena neljä ohjaajaa mainitsi ryhmädynamiikan pohtimisen etukäteen. Tähän liittyen vastauksissa mainittiin, että ryhmässä jokaisen tulisi voida olla omana itsenään, ja että ryhmään valittavilla ei ole keskinäisiä ongelmia ja että ryhmässä ei olisi henkilöitä, jotka vievät muilta liikaa tilaa ja jättävät osan ryhmästä sivustaseuraajiksi. Myös ryhmän koon pitäminen sopivana mainittiin ryhmädynamiikkaan liittyvänä tavoitteena. Hyvän ryhmädynamiikan omaavan ryhmän valitsemiseen täytyy nähdä vaivaa, mutta niiden ohjaajien näkemyksen mukaan, jotka asian tavoitteeksi mainitsivat, tämä myös toteutuu pääosin hyvin.

Ryhmädynamiikka huomioiden, jos tiedetään, että joku on sellainen, joka häiritsee muuta ryhmää tai tuo ryhmädynamiikkaan ongelmia niin ei oteta ryhmään vaan tarjotaan hänelle yksilö Suhaa.

Tavoitteina mainittiin myös, että kaikille halukkaille, ja ohjelmaan soveltuville henkilöille tulisi taata mahdollisuus ohjelmaan osallistumiseen. Kaksi haastateltavaa toi esille osallistujan kognitiivisten kykyjen merkityksen ohjelman suorittamisessa ja siihen valitsemisessa. Yksi haastateltava mainitsi yhtenä tavoitteena hankkia etukäteen riittävästi tietoja osallistujasta.

On tärkeä ottaa selvää asiakkaasta, millainen hän on viranomaisia kohtaan, ettei tilanne menisi konfliktiin eikä meidän välillä tapahtu mitään, ja silloin tiedän, jos on aggressiivisesta henkilöstä kyse niin otan vastaan sellaisessa paikassa missä on muitakin henkilöitä lähettyvillä.

Tunnin rakenteeseen ja materiaaleihin tutustuminen nähtiin tärkeänä valmisteluvaiheen tavoitteena, ja tämän mainitsi seitsemän ohjaajista. Tämän tavoitteeksi maininneiden ohjaajien mukaan tähän sisältyy mm. työskentelytavan ja aiheiden, sekä harjoitusten ja vaihtoehtoisten tehtävien päättäminen, muistiinpanojen läpikäyminen, tunnin materiaalien läpikäynti, itselleen tunnin sisällön mieleen palauttaminen ja tarvittavien materiaalien kasaaminen valmiiksi. Mainittiin, että kirjallisten materiaalien läpikäynti on tärkeää, koska ohjelma on strukturoitu ja ohjeet tuntien sisällöstä ovat niin yksityiskohtaiset.

Varaan aikaa sen kerran läpi käymiseen, monistelen tarvittavat tehtävät ja palauttelen mieliin, mitä sillä kerralla käydään.

Tunnin materiaalin läpi käynti, eli mitä ohjaajalta vaaditaan ja mitä asioita tunnilla käydään, on tärkeää...

Joskus kun aikataulut ovat tiukoilla tai palaa lomalta eikä ole kerennyt valmistautua niin se ei välttämättä välity vangeille mutta sen tuntee itse, siihen joutuu silloin panostamaan tai se on enempi energiaa kuluttavampaa.

Kolme haastateltavista mainitsi valmisteluvaiheessa yhtenä tavoitteena hyvän ajankäytön suunnittelun. Tähän liittyi esimerkiksi osallistujien vastauksiin kuluvan ajan miettiminen, mahdollinen aiheiden rajaamisen suunnittelu, sekä että ohjelman ohjaaminen ei vaikuttaisi laitoksen työtoimintoihin ja että ohjelman ohjaamiselle on itsellä riittävästi aikaa. Ajankäyttöön liittyen mainittiin myös, että säännöllinen ohjelman ohjaaminen auttaa ajankäytön suunnittelussa.

...ottaa huomioon Ryhmä- ja yksilöohjauksessa vastaukset, kuinka paljon käytetään aikaa ja mitä rajataan...

Ei myöskään sotketa vankilan muita työtoimintoja, on hyvä muistaa, että vankilassa on muitakin mihin vangit joutuvat osallistumaan...

Tärkeänä tavoitteena valmisteluun liittyen, ohjaajat kokivat myös hyvän valmisteluvaiheen toteuttamisen kautta osallistujan tukemisen ohjelman suorittamisessa. Tämän mainitsi jollain tavalla kuusi ohjaajista. Neljä ohjaajaa mainitsi oman valmistautumisen tärkeyden osana osallistujan tukemista, ja että ohjaajan tulee olla valmistautunut niin, että kykenee olemaan vakuuttava ja avaamaan käsiteltävät asiat osallistujalle riittävän hyvin. Yksi ohjaajista nosti esille osallistujan erityistarpeiden, kuten esimerkiksi keskittymishäiriöiden huomioimisen. Rauhallisen tilan ja ajan varmistaminen, ja sitä kautta asiakkaan olon rennoksi tekemisen mainitsi yksi ohjaajista.

Sen, että olet itse sisäistänyt mitä puhut. Omassa esityksessä huomaa sen, jos ei oikein itsekkään tiedä mistä puhuu niin ei se varmasti vangeillekaan aukea...

Yksi ohjaajista mainitsi osana valmistelua ohjaajan oman henkisen puolen, eli että on keskittynyt ja valmistautunut ohjaamiseen, eikä muut asiat pyöri sillä hetkellä mielessä. Ennen ohjelman aloitusta ja sen valmistelun aikana mainittiin yhden vastaajan toimesta johdon ja esimiehen tuen merkitys, ja kolme ohjaajista mainitsi valmisteluvaiheen tavoitteeksi työnjaon sopimisen ryhmäohjelman ohjaajien kesken. Tärkeänä pidettiin myös ohjaajien pysymistä samoina koko ohjelman läpi, sekä ohjaajien keskinäisen kemian toimivuutta.

6.3 Ohjelman ohjaaminen

Haastatteluiden toinen teema koski ohjelman ohjaamista. Halusimme selvittää, kuinka haastateltavat käytännössä ohjaavat ohjelmaa, ja miten he kuvailevat tavoitteita ja niiden toteutumista ohjaamiseen liittyen. Kun pyysimme haastateltavia kuvailemaan ohjelman ohjaamista, kuusi heistä kertoi ohjaamisen perustuvan positiivisen ja rennon ilmapiiriin luomiseen. Ohjelman ohjaamisen osallistujia kunnioittavalla tyylillä, sekä osallistujien arvossa pitämisen mainitsi neljä ohjaajista. Myös huumorin ja sääntöjen noudattamisesta huolehtimisen merkitys, sekä kaikkien tasapuolinen kohtelu nostettiin vastauksissa esille ohjelman ohjaamista kuvailtaessa.

Ylipäätään ohjelmatyössä asiakkaan kohtaamisella on kaikista suurin merkitys eikä välttämättä ohjelman sisällöllä.

Pyrin luomaan sellaisen rennon tilanteen siitä molemmille.

Alussa on kahvittelu, joka myös keventää sitä tunnelmaa ja luo sitä ryhmäytymistä. Mutta ei välttämättä aina. Riippuu ryhmästä/porukasta.

Alussa vaikka 5 min. sellaista kevyttä keskustelua ja katsoa vähän, miten ihmiset suhtautuvat, ovatko luontevasti.

Hiljaisempien osallistujien aktivointiin pyrkimisen mainitsi erikseen omaa ohjaustyyliään kuvaillessaan kuusi ohjaajista. Esimerkkikeinoina mainittiin kysymyksiin oman esimerkin kertominen, ajan antaminen osallistujalle, sekä hiljaisimpien osallistujien kokoaminen hetkeksi pienempään ryhmään keskustelemaan. Kaksi haastateltavista kertoi pyrkivänsä kysymään tai selvittämään onko hiljaisuudelle jokin erityinen syy. Yksi ohjaajista mainitsi, että jos vaikuttaa että henkilö ei ole kova puhumaan, hän saattaa ottaa itse liiankin puheliaan roolin, mutta hänkin mainitsi nimenomaan pyrkimyksen kuunnella osallistujaa ja esittää avoimia kysymyksiä. Positiivisen palautteen antamisen mainitsi erikseen kaksi haastateltavista.

Monesti on jouduttu ottamaan niitä hiljaisempia ja käymään kahden- tai kolmenkeskisiä keskusteluja, että mikä on, jos ei pysty puhumaan.

Pyrin kertomaan oman esimerkin, jos ei oikein asiakkaalta itseltään lähde löytymään puhetta...

Joskus saattaa olla hankala, että asiakas on hiljainen pitkiäkin aikoja, niin olen huomannut, että jos itse pysyt hiljaa niin kyllä se asiakas itse alkaa puhumaan.

Pyrkimys on, että käsitettäisiin, mikä on vialla, mutta kaikki ei rupea, ja voi olla sellainen asia, että se ei kosketa SUHAan liittyviä asioita millään tavalla...

Tärkeää on antaa asiakkaalle positiivista palautetta, varsinkin jos se tuottaa sitä omaa juttuaan. Siitä pitää antaa palautetta asiakkaalle mahdollisimman paljon.

Neljä haastateltavista mainitsi, että vaikka olennaista on osallistujien tuottama keskustelu ja osallistava ohjaustyyli, on tärkeää pitää keskustelut kuitenkin asiassa. Keskustelut pyritään palauttamaan mahdollisimman nopeasti takaisin tunnin aiheeseen, yhtenä keinona mainittuna esimerkiksi välyhteenvetojen ja yhteenvetojen käyttö. Esille tuotiin myös mahdollisuuden keskustella tunnin aiheeseen kuulumattomista asioista kokoontumiskerran jälkeen. Neljän haastateltavan vastauksissa korostui ohjelman ohjaaminen omalla persoonallaan.

Mahdollisimman paljon yritän osallistaa toista, että hän kertoisi ja jos huomaan, että lähtee menemään väärään twistiin, niin yritän palauttaa sitä, jotta pysytään oikealla linjalla.

Kyllä siinä täytyy ohjata omana itsenään, vaikka strukturoitu ohjelma onkin ja on tietyt sisällöt, jotka tulee käydä läpi.

Omaa ohjaamista kuvaillessaan seitsemän haastateltavista kertoi ohjaamistekniikan perustuvan osallistamiseen, kuunteluun ja avoimien kysymysten esittämiseen. Ohjaajat, jotka eivät näitä asioita maininneet, kertoivat vastauksissaan enemmänkin siitä, miten kuvailisivat itseään ohjaajana, jolloin esille nousi ammatillisuus, jämäkkyys, rauhallisuus, luovuus ja tunnollisuus ohjelman ohjaamisessa.

Keskusteluun osallistamalla se sopivasti soljuu, että jos prosentuaalisesti miettii niin ohjaaja, kun itse puhuu 20%, ja vangit 80 % niin se on aika hyvä jos on oikeasta asiasta puhe.

Avoimilla kysymyksillä pyritään kaivamaan enemmän ja enemmän sitä juttua sieltä...

Monesti asiakkaat saattavat ensin puhua ja pitää jonkun tauon ja haluavat kuitenkin jatkaa... Pitää muistaa pitää suunsa kiinni, asiakkaat saattavat pohtia ja jatkaa sitten sitä juttua.

Mahdollisimman osallistava ja kuunteleva, ei opettava ja ylhäältä alaspäin käskävä...

Muistaa antaa asiakkaalle tilaa, osa haluaa miettiä rauhassa. Et saa pelätä sitä hiljaisuutta, osa haluaa pohtia tarkemmin ennekuin avaavat suunsa.

Minulta tulee luonteestanikin sellainen, että antaa asiakkaalle miettimisaikaa, jos vastausta ei heti tule ja sillä tavalla mennään eteenpäin.

Olen sellainen ihminen, että kuuntelen tarkkaan ja haluan sitä keskustelua ehkä enempi kuin sitä luennoimista.

Ohjaajan oman toiminnan ja tyylin sopeuttamisen asiakaskohtaisesti osallistujan, tai hänen sen hetkisen tunnetilansa mukaan, mainitsi neljä haastateltavista. Yksi heistä mainitsi erikseen

yksilöohjelmassa osallistujan sen hetkisen mielentilan huomioonottamisen, ja mahdollisuuden esimerkiksi siirtää kokoontumiskertaa, jos kyseinen päivä on osallistujalle huono. Yksi haastateltavista kertoi, että oma tyyli ohjata ei juurikaan muutu eri ryhmien välillä.

Itsekseni kaivelen niitä asioita ja omilla sanoilla, vähän sillä tyyllillä millainen asiakas...

Pyrin siihen, että otan huomioon sen päivän tilanteen tai tunteen, että miten keskustellaan...

Minä ohjaan niin kuin ohjaan... Ryhmät voi olla erilaisia mutta ehkä se minun ohjaustyylini pysyy aina samana... Uskoisin...

Käsikirjan ohjeet liittyen ohjaajan toimintaan nosti esille kaksi haastateltavista, joista toinen kertoi ohjeiden olevan hyviä, ja toinen toi esille, että aina ei ole välttämätöntä mennä niiden ohjeiden mukaan, vaan voi ryhmän mukaan joustaa niissä. Yksi ohjaajista toi esille näkökulman miehille ja naisille ohjelman ohjaamisen eroista, ja sen, että naiset ovat mahdollisesti kokeneet enemmän esimerkiksi lähisuhdeväkivaltaa. Hän mainitsi kuitenkin noudattavansa samoja käsikirjan ohjeita sekä miehille että naisille.

Niinhän meitä on opastettukin, keskustelemaan asioista joustavasti mutta ei aina tarvitse mennä manuaalin mukaan, että voi esittää omiakin joustavia kysymyksiä, riippuen paljon millainen porukka se on.

Pyysimme haastateltavia kuvailemaan ohjelman ohjaamiseen liittyviä tavoitteita, ja miten nämä tavoitteet heidän mielestään toteutuvat. Suurimpana tavoitteena ohjelman ohjaamisessa nähtiin osallistujien arvossa pitäminen. Ohjaajien vastauksissa tämä ilmeni eri tapoina ja käytäntöinä, mutta kaikkien haastateltavien vastauksiin tämä sisältyi ainakin jossain muodossa. Kolme ohjaajista kertoi, että tavoitteena on kohdata osallistujat ”ihminen ihmisenä”, ja olla osallistujan kanssa samalla tasolla. Tähän liittyen ohjaajat mainitsivat kielteisten ajatusten välttämisen, osallistujien kunnioittamisen ja huomioimisen, sekä tasapuolisen kohtelun. Osallistujia ei pidettäisi itseään alempiarvoisina, ja pyritään osoittamaan arvostusta heitä kohtaan. Tämän tavoitteen nähtiin toteutuvan hyvin, ja kun ohjaaja on osallistujan kanssa samalla tasolla, se edistää ohjelman suorittamista. Joskus osallistujien taustan vuoksi asian eteen nähtiin joutuvan tekemään hieman töitä, mutta kuitenkin onnistuvan. Tässä korostettiin ammatillista käytöstä, joka paranee kokemuksen myötä.

Osallistujan kuuntelemisen ja asioiden yhdessä pohtimisen mainitsi tavoitteeksi kolme haastateltavista. Tämän tavoitteen toteutumista kommentoi yksi haastateltavista, kertoen näiden toteutuvan ohjauksessa hyvin. Arvostusta osallistujaa kohtaan voi ohjaajien näkemysten mukaan osoittaa esimerkiksi siten, että valmistautuu itse asianmukaisella tavalla ohjelman ohjaamiseen, ja antaa ohjaajana kaiken tiedon, taidon ja kokemuksen joka itsellä on käytössä. Nämä asiat mainittiin kahden haastateltavan vastauksissa. Kahden haastateltavan mukaan tilanteen, jossa osallistujat kohdataan, tulisi tavoitella olevan mahdollisimman välitön ja rento. Tämä

liittyy myös osallistujalle myönteisen kokemuksen jättämiseen ohjelmasta, joka nousi esille tavoitteena ohjelman ohjaamisessa yhdeksän haastateltavan vastauksissa.

Pääsisi tavallaan samalle tasolle siinä keskustelussa ja siinä on hyvä puoli se, että se luo luottamusta vangeilta, kun itse uskaltaa kertoa niistä omista kokemuksista. Se luo sellaisen inhimillisen ympäristön siihen ryhmätilanteeseen...

Semmoinen kuunteleminen on tärkeää, vaikka se informaation jakaminen on tärkeää, mutta minulle tosi tärkeä tavoite on, että se ryhmä tulisi kuulluksi tosi tarkalla korvalla...

Kuten osallistujien arvossa pitämistä, myönteisen kokemuksen jättämistä osallistujille haastateltavat kuvailivat erilaisten tekijöiden kautta. Haastateltavista yksi mainitsi ohjelman alusta loppuun saakka suorittamisen tärkeyden, johon pyritään aina, jos vain suinkin mahdollista. Tämän nähtiin pääasiassa toteutuvan, ja ohjelman suorittamisen kautta osallistuja saa positiivisen kokemuksen siitä, että on suorittanut jonkin asian alusta loppuun, monen koulun tai kurssin jäätyä menneisyydessä mahdollisesti kesken. Kaksi haastateltavista nimesi tavoitteeksi samankaltaisuuden osoittamisen, eli että ohjaajakin on ihminen, jolla on huonoja päiviä, ja ei koe lähtökohtaisesti olevansa osallistujaa parempi ihminen. Tähän liittyy osittain myös luottamus, jonka rakentamisen mainitsi tavoitteena kolme ohjaajista. Luottamus madaltaa osallistujan kynnystä avautua asioista, ja tämän nähtiin tavoitteena myös asian maininnee ohjaajan mielestä toteutuvan. Positiivisen palautteen ja positiivisten asioiden korostamisen tärkeyden nosti esille kaksi ohjaajista, huumorin ja puheliaisuuden kaksi ohjaajista, ja vuorovaikutustilanteiden rentouden myös kaksi haastateltavista.

Viisi ohjaajista kertoi tavoitteeksi saada osallistuja pohtimaan, ja näin oivaltamaan itse ohjelmassa läpi käytäviä asioita. Keinoina tämän edistämiseksi mainittiin, että ei keskityttäisi liikaa siihen, mitä osallistuja kirjoittaa esimerkiksi päiväkirjaan, vaan että osallistuja puheen kautta prosessoisi asioita. Myös omien esimerkkien kertomisella kysymyksiin pyritään herättämään osallistujaa pohtimaan kysymyksiä omasta näkökulmastaan. Omalla ”rehellisyydellä” edesautetaan keskusteluyhteyden pysymistä hyvänä, joka taas kannustaa pohtimaan ja puhumaan. Tavoitteen toteutumista kommentoi näistä viidestä haastateltavasta yksi, joka totesi osallistujan pohtimaan saamisen toteutuvan vaihtelevalla menestyksellä ja riippuvan paljolti osallistujan motivaatiosta.

...vankikin lähtisi hyvillä mielin ja hän saisi jotakin uusia työkaluja sieltä ja alkaisi pohtimaan sitä asiaa, että kyllähän sen juuri vangeista huomaa, että hän saa jonkun uuden oivalluksen niin mukavaltahan se sitten itsestään tuntuu että...

Ohjaamiseen liittyviä tavoitteita kertoessaan kahdeksan ohjaajan vastauksissa esiintyi tavoitteita liittyen kuuntelemisen tärkeyteen, avoimien kysymysten esittämiseen ja suljettujen kysymysten välttämiseen, osallistavaan ohjaustyyliin, tai luennoimisen välttämiseen. Osallistavaan ja kuuntelemaan pyrkivän ohjaamisen toteutuksen mainitsi tavoitteena kolme ohjaajista. Kuuntelun ja osallistamisen toteutumisen nähtiin riippuvan monista eri tekijöistä, mutta

pääasiassa toteutuvan. Avointen kysymysten suosimisen ja suljettujen välttämisen mainitsi tavoitteeksi kaksi, ja osallistujille ajan antamisen rauhassa vastaamiseen samoin kaksi ohjaajista. Luennoivan tyylin välttämisen mainitsi tavoitteeksi myös kaksi haastateltavaa.

Tavoite olisi se, että asiakas on enemmän äänessä kuin itse, eli pitää huolehtia siitä, että asiakkaalla on rauha puhua eikä keskeyttää

Pyritään välttämään suljettuja tai suoria kysymyksiä, että vähän joutuisi perustelevaan näkemystään...

Ryhmän pitämisen ohjauksessa kokoontumiskertojen aikana ja keskustelun asiassa pitämisen mainitsi tavoitteeksi kaksi ohjaajista. Tämä nähtiin joskus haastavaksi, jos ryhmässä on yksikin henkilö, joka pyrkii hankaloittamaan (ryhmä)ohjelman toteutusta. Asiassa pysymisen hankaluus voi johtua monesta asiasta, ja näiden tilanteiden hoitaminen helpottuu haastateltavien mukaan kokemuksen myötä. Myös muu ryhmä useasti hoitaa asiaa itse siihen suuntaan, että yksittäinen osallistuja ei liikaa hankaloita muiden osallistumista. Tavoitteen nähtiin näiden ohjaajien näkemysten mukaan pääasiassa toteutuvan, vaikka mainittiin myös, että välillä tässä voi olla haasteita eri asioiden takia.

6.4 Tuntien sisältö ja läpivienti

Pyysimme ohjaajia kuvailemaan kokoontumiskertojen toteuttamista, niiden sisältöä ja läpivientiä käytännössä. Ohjaajista viisi kertoi aloittavansa tunnit kertaamalla edellisen tunnin asiat, ja neljä ohjaajista käymällä aluksi läpi tulevan tunnin aiheet. Suuttumuksen päiväkirjan läpikäymisen tunnin alussa mainitsi kolme ohjaajista. Kaksi ohjaajista korosti aloittavansa jokaisen kerran kuulumisten kysymisellä tai muulla tunnelmaa rentouttavalla tavalla. Kaksi ohjaajista nosti lisäksi esille huomion siitä, että vankilassa ja yks- toimistossa ohjelman kokoontumiskerrat toteutetaan hyvin erilaisissa ympäristöissä. Ohjelman läpivientiin kuluu aikaa kommentoi kolme ohjaajista, joista kaksi kertoivat tapaavansa osallistujia kerran viikossa, ja yksi ohjaajista kaksi kertaa viikossa.

Minulla on tapana kertoa, että tällä tunnilla on vaikka kolme pientä tehtävää ja yksi isompi tehtävä, ettei ole enempää. Tai, että tällä tunnilla ei ole paljon tehtäviä, että lähinnä keskustellaan.

Kaikki haastateltavat kertoivat kokoontumiskertojen lähtevän etenemään pääasiassa käsikirjassa olevan tuntien rakenteen mukaisessa järjestyksessä läpi. Kuusi haastateltavaa kertoi tuntien etenevän pääasiassa käsikirjassa määriteltyjen ohjeiden mukaan siitä, mitä tunnilla on tarkoitus käydä läpi ja minkä verran mihinkin osioon tulisi keskittyä ja käyttää aikaa. Kolme haastateltavaa kertoi, että pitää aikamääreitä lähinnä ohjeellisina, ja yksi mainitsi pohtivansa tunnin alussa tärkeimmät asiat, jotka tulisi ehtiä käydä läpi, ja käyvänsä loput asiat lävitse, jos aikaa jää.

En seuraa aikamääreitä, minusta on se lähtökohta, että ne ovat ohjeellisia...

Omassa päässä teen, että hänen kanssaan olisi tärkeä käsitellä nämä asiat ja jos ehditään, niin mennään näihin muihin...

Pyysimme haastateltavia vielä tarkentamaan tuntien läpiviennin toteutusta, liittyen käsikirjan ohjeisiin tuntien rakenteesta, aikamääreistä ja harjoituksista. Halusimme tietää, miltä osin haastateltavat soveltavat käsikirjan ohjeita. Haastateltavista yhdeksän kommentoi käsikirjan ohjeiden noudattamista tuntien sisältöön ja läpivientiin liittyen. Kaikki yhdeksän kertoivat soveltavansa ohjeita jollain tavalla. Neljä haastateltavaa kertoi soveltavansa käsikirjan aikamääreitä, ja viisi ohjaajista mainitsi soveltavansa käsikirjan ohjeita tehtäviin tai harjoituksiin liittyen. Ajankäytön osalta soveltaminen liittyi esimerkiksi tärkeimpien asioiden käymiseen ensin, jonka jälkeen käydään loput asiat ajan salliessa. Tehtävien osalta soveltaminen liittyi esimerkiksi harjoitusten tai tehtävien esimerkkien muokkaamiseen enemmän ”tähän päivään” tai enemmän kyseiselle henkilölle sopiviksi, tai joidenkin harjoitusten jättämiseen kokonaan pois kokoontumiskerralta. Tähän mainittiin syynä esimerkiksi, että jotain harjoitusta ei ohjaaja eikä osallistuja miellä sellaiseksi, että sen toteuttaminen on välttämättä tarkoituksenmukaista.

...jotkut harjoitukset pois, jos kumpikaan ei oikein tajua harjoitusta niin ei tehdä väkisin. Jotkut tehtävät eivät ole tätä päivää, muutetaan ja otetaan parempi esimerkki...

...priorisoi tärkeät asiat ensin, loput jos ehtii, aika paljon soveltaa. Jos asiakas ei puhu paljon, niin tarkemmin käsikirjan mukaan helpompi. Pääasiassa tulee kaikki käytyä.

Tehtäviä ja harjoituksia kommentoi tuntien sisältöä ja läpivientiä kuvaillessaan seitsemän ohjaajista. Pääasiassa ohjaajien näkemys oli, että tehtäviä harjoitellaan vaihtelevalla menestyksellä, riippuen osallistujasta tai ryhmästä, sekä tehtävästä. Jotkin ovat mieluisempia osalle, ja jotkin toiset toisille. Suuttumuksen päiväkirjan täyttämistä kommentoi neljä ohjaajista siten, että sen täyttäminen vaikuttaa olevan pääasiassa haastavaa osallistujille, ja sen täyttäminen ei oikein toimi. Toisaalta päiväkirjaa keuhuttiin myös hyväksi siinä mielessä, että osallistujat voivat mahdollisesti pohtia asioita ja eri tilanteita, vaikka eivät kirjallisesti saisikaan asioita laitettua päiväkirjaan ylös. Yksi ohjaajista kommentoi naisten innostuvan tehtävistä helpommin kuin miesten. Esille nousi myös iän merkitys harjoituksia tehtäessä, nuorempien osallistujien keskittyminen tehtäviin nähtiin hieman hankalampana. Tuntien lopetusta ohjaajat kuvailivat melko vähän, kaksi ohjaajista kertoi antavansa lopuksi kotitehtävät ja sopivat seuraavasta tunnista.

Tehtävistä täytyy sanoa, että vangit tekevät niitä vähän ja kysyttäessä sanovat, ettei viikon aikana ole tapahtunut mitään ja hyvin on mennyt. Yleensä sitten kun keskustellaan, niin sieltä löytyykin jotain siihen aiheeseen liittyvää ja siitä sitten keskustellaan. En muista nähneeni hyvin täytettyjä SUHA- päiväkirjoja...

Halusimme selvittää tuntien sisältöön liittyen, miten haastateltavat näkevät tuntien harjoitukseen ja tehtäviin liittyvät tavoitteet, ja niiden toteutumisen. Nämä tavoitteet liittyvät suurimmalla osalla ohjaajista osallistujien oman ajattelun ja oivallusten lisäämiseen harjoitusten avulla. Osallistujat on tuntien sisällön ja harjoitusten avulla tavoite saada pohtimaan omia ajattelutapojaan ja käyttäytymismallejaan, ja ymmärtämään niitä. Harjoitusten avulla on sitä kautta tavoite saada osallistuja oivaltamaan erilaisia mahdollisia käyttäytymisvaihtoehtoja ja taitoja eri tilanteissa. Näitä asioita mainitsi tavoitteeksi tähän teemaan liittyen seitsemän ohjaajista, ja näiden tavoitteiden koettiin myös pääasiassa toteutuvan, eri asioiden kuitenkin vaikuttaessa tavoitteen toteutumiseen. Näiden tavoitteiden toteutumiseen vaikuttaa haastateltavien mukaan tehtävien kartoittaminen osallistujan mukaan, että mikä sopii kenellekin. Joskus jonkin harjoituksen jokin kohta voi tuntua hankalalta, ja kaikki harjoitukset eivät sovi kaikille, mutta pääasiassa käytännönläheiset harjoitukset sopivat haastateltavien mukaan osallistujille parhaiten. Haastateltavien näkemyksen mukaan osallistujan omien esimerkkien käyttäminen vaikuttaa näiden tavoitteiden toteutumiseen paljon.

Tuodaan tunnin aihe paremmin esille liittyen hänen tekemisiinsä...

Hän pystyy peilaamaan omia ajatuksiaan niihin harjoituksiin ja harjoituksissa tullessiin oivalluksiin ja ajatuksiin...

Vaikka asiakas ei ole kirjoittanut paperille mitään niin olen keskusteluissa pyrkinyt kaivamaan niitä asioita esille mitä sen viikon aikana on tapahtunut työpäivällä, kotona tai jossain niin sieltä kautta yllä pidän sitä keskustelua ja ajatusta siitä, että ollaan tämän väkivallan tai tunteiden hallinnan äärellä...

Harjoitukset ovat ne, jotka avaavat siellä ja sitä lähtee enemmän miettimään ja voi paremmin ymmärtää mistä tässä on kyse.

Harjoitusten läpikäyminen osallistujan omien esimerkkien avulla, ja niistä opin ottaminen mainittiin myös itsessään yhtenä tavoitteena. Kuten aiemmin mainittiin, neljä haastateltavaa mainitsi suuttumuksen päiväkirjan toimimattomana sen täyttämisen osalta, mutta kaksi heistä mainitsi hyvänä puolena sen tavoitteen saada pohtimaan viikon tapahtumia ja pohtimaan erilaisia ratkaisuja tapahtuneisiin tilanteisiin. Omien esimerkkien pohtimisen kautta tapahtuvan oivaltamisen myötä lähtökohtaisen tavoitteen nähtiin ainakin osittain toteutuvan, ja ajattelun merkitys nähtiin tärkeämpänä kuin se mitä on esimerkiksi suuttumuksen päiväkirjaan saanut kirjoitettua. Lisäksi ohjaajan kanssa voi sitten miettiä tapoja, miten toimia.

Yhtenä tavoitteena mainittiin, että harjoitukset tulisi ensinäkin tehtyä, ja siihenkin nähtiin vaikuttavan osallistujien todellisesta elämästä etsittävät esimerkit, joiden avulla harjoitukset saadaan toteutettua paremmin. Myös istunnon päätavoitteen määrittäminen ja ensisijaisesti sen saavuttaminen nähtiin tärkeänä. Mainittiin myös, että harjoitukset eivät välttämättä aina saa aikaan toivottua tulosta, mutta ne sisältävät kuitenkin hyviä elementtejä, ja niihin olisi tärkeää kyetä suhtautumaan myös hieman huumorimielellä. Tärkeinä asioina mainittiin myös harjoitusten ja aiheiden sujuvuus tuntien aikana.

Tärkeä olisi, että ne olisivat omia tapahtumia, niitä käsiteltäisiin ja niistä juteltaisiin...

Joskus on esimerkkeinä käytetty vanhoja tapahtumia, ja koitettu sieltä saada sitä kokemus perää...

Kokemukseni mukaan asiakkaat täyttää sitä päiväkirjaa aika huonosti. Täyttävät ne sitä toki mutta joka kerta muistutetaan ja alussa käydään läpi, miten sitä täytetään. Eikä se ole hankala tai vie paljon aikaa tai vaivaa, mutta huonosti asiakkaat niitä täyttävät... Tai voi olla, että ne laput eivät ole edes matkassa, mitä edellisellä on annettu kotitehtäväksi.

SUHA- päiväkirja on hyvä, että siinä käydään läpi asiakkaan omaa elämään ja oikeita esimerkkejä sekä miten niissä olisi voinut käyttäytyä ja millaiset seuraukset olisivat olleet, jos olisi toiminut eritavalla.

6.5 Ohjelman lopetus

Ohjelman lopetuksen käytännön toteutus etenee haastateltavien vastausten mukaan pääasiassa käsikirjan ohjelmarungon mukaisesti. Kahdeksannella, kertaukseen keskittyvällä opetuskerralla ohjaajat kertaavat edellisten tuntien aiheet, ja palauttelevat mieleen asioita. Tämän mainitsi erikseen lopetusta kuvaillessaan yhdeksän ohjaajista. Ohjaajista kuusi mainitsi viimeisellä koontumiskerralla palautteen antamisen tai palautekeskustelun osallistujien kanssa, ja näistä ohjaajista kolme korosti erikseen positiivisen ja kannustavan puheen merkitystä osallistujille ohjelman lopussa. Ohjaajat myös kertoivat pyytävänsä osallistujilta palautetta, esimerkiksi liittyen omaan toimintaansa, tuntemuksiinsa ja kokemukseen ohjelmasta yleensä. Näin saadaan tietoa osallistujien kokemuksesta, sekä tietoa ohjaajalle oman toiminnan kehittämistä varten. Tämän mainitsi viisi ohjaajista.

Kiitoksen sanominen ja sen creditin antaminen siitä, että hyvin vedetty, jäikö jotain mieleen ja mikä ehkä ei. Siinä palautellaan tavallaan mikä erityisesti jäi mieleen tai tuntui inhottavalta ja mikä hyvältä.

On käyty palautekeskustelu siitä millaisia tuntemuksia ja minkälainen kokemus hänellä on ollut...

Kysyn mitä mieltä hän on minusta, että olenko osannut kuunnella ja ohjata sinua sekä onko sinusta ohjelmasta ollut sinulle apua...

Se, että saan itsekin sen palautteen, miten olen onnistunut. Se on minusta myös tosi tärkeä.

Olen ruukannut kirjoittaa jonkunlaisen palautteen asiakkaalle, miten työntekijänä olen nähnyt hänen kehityksensä...

Viimeiseen kertaan kuuluvana kahvittelun tai esimerkiksi syömässä käynnin mainitsi kuusi ohjaajista. Tämä koettiin mukavana lopetuksena, mutta ei välttämättömänä. Kahvittelu kuitenkin

kuului näiden kuuden ohjaajan mukaan lopetukseen, jotka asian lopetuksen toteuttamiseen liittyvänä mainitsivat. Ohjaajista kuusi mainitsi olevansa yleensä jonkinlaisessa kanssakäymisessä ohjelman jo suorittaneisiin ohjelman tiimoilta. Jos osallistujan on katsottu tarvitsevan ylimääräistä tukea vielä viimeisen kerran jälkeen, on voitu tarjota mahdollisuutta ylimääräiseen tapaamiskertaan. Tähän liittyivät esimerkiksi erityisen hiljaiset osallistujat, jotka on voitu halutessaan ottaa erikseen yhteen vapaamuotoisempaan keskusteluun. Ohjaajat mainitsivat, että jos asiakkuus tai tuomio jatkuu, niin on voitu kysellä myös jossain muussa yhteydessä, että onko opituista keinoista ollut hyötyä, tai onko ohjelmasta jäänyt mitään mieleen. Mainittiin myös, että näissä tapauksissa osallistujan kanssa ollaan tekemisissä myös muutenkin kuin ohjelmaan liittyen.

Kun pyysimme ohjaajia kuvailemaan ohjelman lopetusta, MAI-kyselyn täyttämisen ohjelman loppuessa mainitsi lisäksi kaksi ohjaajista, todistusten jakamisen mainitsi erikseen 7 ohjaajaa, ja edellisten tuntien koottujen materiaalien jakamisesta osallistujille kertoi yksi ohjaajista. Kahdeksannen ja yhdeksännen kokoontumiskerran välisen tauon pituus koettiin sopivaksi. Jos väli olisi pidempi, niin tilanteita, joissa opittuja keinoja olisi ehditty käyttää, olisi ollut enemmän. Tällöin osallistujat olisivat voineet useammin kokeilla opittuja keinoja käytännössä. Toisaalta taas ohjelman suoritukseksi saaminen venyisi turhan pitkäksi. Ohjelman viimeisellä kerralla kahden viimeisen tunnin välissä osallistujille tapahtuneiden tilanteiden, joissa opittuja keinoja on käytetty, läpikäymisen mainitsi yksi ohjaajista.

Emme kysyneet haastateltavilta erikseen lopetukseen liittyviä tavoitteita ja tavoitteiden toteutumista, ja perustelemme tätä tarkemmin vielä johtopäätöksissä. Tarkoituksena oli, että pyydämme ohjaajia kuvailemaan ohjelman lopetuksen toteutusta, ja kertomaan heille mieleen tulevia asioita, joita voisi toteuttaa eri tavalla. Näiden kysymysten yhteydessä esille nousseita asioita, joihin ohjaajat erityisesti pyrkivät, olivat osallistujilta palautteen saaminen, ja palautteen heille antaminen. Haastateltavista, jotka näitä asioita käytännön toteutukseen liittyen mainitsivat, suuri osa korosti nimenomaan näiden tärkeyttä ja pyrkivänsä antamaan palautteen mahdollisimman hyvin, ja myös saamaan osallistujan antamaan palautetta ohjelmasta. Näiden tavoitteiden toteutumista ohjaajat eivät ymmärrettävästi kommentoineet suoraan, koska tavoitteita ei varsinaisesti kysytty. Nämä asiat kuitenkin nousivat selkeästi esille asioina, joihin nimenomaan pyritään tavalla, joka hyödyttäisi sekä ohjaajaa ja osallistujaa.

6.6 Asioita, joita ohjaajien mielestä olisi mahdollista toteuttaa eri tavalla

Esitimme haastateltaville eri teemojen käytännön toteutusta käsitellessämme kysymyksen, että onko kyseisen teemaan liittyen toteutuksessa jotain sellaista, mitä voisi toteuttaa ohjaajien mielestä eri tavalla. Halusimme tietää, miten ohjaajat mahdollisesti muuttaisivat toteutustapoja kyseiseen teemaan liittyen, vai muuttaisivatko mitään. Tarkastelemme tähän kysymykseen liittyviä tuloksia tässä luvussa jokaisen neljän teeman osalta.

Osallistujien valintaan tai ohjelman ja kokoontumiskertojen valmisteluun liittyen neljä ohjaajaa ei löytänyt asioita, joita voisi toteuttaa eri tavalla. Heistä yksi totesi, että on asioita, joita tulee tehdä, mutta jokainen tekee omalla tyylillään. Yksi ohjaajista kertoi, että osallistujista voisi kerätä enemmän ja tarkempaa taustatietoa kun ohjelmaa ohjataan yksin, ja yksilöohjelman. Tämä helpottaisi ohjaajaa pohtimaan omaa toimintaansa etukäteen, kun tietää osallistujasta enemmän. Yksi haastateltava korosti valmistautumisen tärkeyttä erityisesti uusien ohjaajien kohdalla. Lisäksi toisen haastateltavan mielestä myös käsikirjaan tutustumista voisi tehdä vielä nykyistä enemmän. Yksi ohjaajista mainitsi kehittämiskohteen huomion kiinnittämisen paikan valintaan ohjelman ohjaamisessa, jolla voitaisiin vaikuttaa keskustelun avoimuuteen. Yksi ohjaajista pohti omaa toimintaansa koskien, että tilanteissa, joissa osallistuja on huono tuottamaan puhetta, olisi ehkä hyvä olla valmiiksi mietittyjä toimintatapoja tällaisia tilanteita varten. Materiaaleista löytyvä haastattelurunko, joka käydään läpi ennen ohjelman aloitusta, koettiin hieman jäykäksi, ja vapaamuotoisempi haastattelu koettiin paremmaksi tavaksi haastatella osallistujaa, ja samalla tutkailla hänen motivaatiotaan ja mielipiteitään. Toisaalta nähtiin myös niin, että haastattelulomakkeen vastauksiin voisi henkilökohtaisesti tutustua vielä tarkemmin kuin tällä hetkellä. Osallistujien valintaan liittyen ei ohjaajien vastauksista ilmennyt asioita, joita heidän näkemyksensä mukaan voisi tai tarvitsisi toteuttaa eri tavalla.

Ohjelman ohjaamiseen liittyviä asioita, joita voisi toteuttaa eri tavalla, löysi yksi haastateltavista, joka mainitsi itsensä kehittämisen lisäämisen olevan asia, jota voisi toteuttaa enemmän. Kolme vastaajaa ei löytänyt eri tavalla toteutettavissa olevia asioita, ja loput haastateltavat vastasivat tähän kysymykseen lähinnä tuntien sisältöön ja tehtäviin liittyviin asioihin liittyen.

Ohjelman sisältöön ja läpivientiin liittyen yhtä ohjaajaa lukuun ottamatta kaikki haastateltavat mainitsivat joitain asioita, mitä voisi mahdollisesti muuttaa tai toteuttaa eri tavalla. Käsikirjassa asetettuja aikamääreitä kokoontumiskertojen eri osioille pidettiin liian tiukkoina kahden haastateltavan mielestä. Tämän nähtiin hankaloittavan ohjelman ohjaamista esimerkiksi, jos osallistuja tuottaa muutospuhetta jossain kohdassa hyvin, niin periaatteessa hänet joutuisi keskeyttämään, jos aikoi pysyä aikataulussa. Tuntien sisältöjen määrät vaihtelevat eri kokoontumiskertojen välillä, ja tämä mainittiin kahden ohjaajan toimesta. Toki myös ymmärrettiin, että yhdelle kokoontumiskerralle on aina oma kokonaisuutensa, mutta tuntien sisältöjen määrien tasoittaminen nähtäisiin hyväksi.

Neljä ohjaajista mainitsi harjoituksiin tai tehtäviin liittyviä asioita. Yksilöohjelmaan kaivattaisiin enemmän käytännön harjoituksia ja esimerkkitalanteita. Tunteihin liittyviä videoita haluttaisiin päivittää, ja ryhmäpainostusta käsittelevä video mainittiin suorana kehittämiskohteenä. Ohjelmarunkoa ja tehtäviä voisi ohjaajien näkemyksen mukaan päivittää enemmän ”tähän päivään”. Myös ohjelman muokkaamista enemmän naisille sopivaksi, ja ohjelman ohjaamiseen käytettävän tilan vaihtamisen johonkin muualle kuin omaan toimistoon tuotiin esille asiana, jonka voisi toteuttaa eri tavalla.

Jos asiakkaalla jonkun videon jälkeen herää hyviä ajatuksia ja keskustelua niin miksei vois pysähtyä ja antaa hänen tuottaa sitä muutos puhetta. Se on kurjaa, jos joutuu sanomaan, että hyvä idea mutta mennään eteenpäin koska mulla on tämä käsikirja niin se olisi typerää...

Käytännön harjoitteita voisi olla enempi, kun opetetaan, miten asioita hoidetaan passiivisesti, aggressiivisesti tai jämäkästi, että niitä voisi harjoitella käytännössä. Silloin kun on ryhmä-suha, niin harjoitellaan käytännössä, mutta yksilö-suhassa niin silloin käsikirjassa ei ole sitä, että harjoiteltaisiin käytännössä, se voisi olla semmoinen hyödyntävä...

Ehkä käsikirjaankin vois laittaa maininnan, jos siellä ei jo ole, että voi tehdä niiden omien esimerkkien pohjalta, jos haluaa...

SUHAn ohjelmarungon päivittäisi tähän päivään. Videot myös voisi päivittää uudelleen. Ohjaajaa virkistäisi myös, jos SUHasta tulisi uudistettu versio. Se antaisi uutta potkua ohjaamiseen ja kun sieltä saisi välillä uutta materiaalia.

Haastateltavista ohjaajista kahdeksan näki ohjelman lopetukseen liittyvänä mahdollisesti eri tavalla toteutettavissa olevana asiana osallistujien kanssa jonkinlaisen palaverin, tai kertauskerran pitämisen vielä yhdeksännen kerran jälkeen. Näin voitaisiin saada ohjaajille tietoa ohjelman vaikuttavuudesta, sekä siitä miten osallistujien käytös ja toimintamallit erilaisissa tilanteissa ovat mahdollisesti muuttuneet ja mitä osallistuja on ohjelmasta saanut. Tätä kautta vaikutuksia uusintarikollisuuteen voitaisiin myös arvioida tältä osin. Ylimääräisen kokoontumiskerran nähtäisiin toimivan myös palautteen antamiseen, ja osallistujille heränneisiin kysymyksiin vastaamiseen. Osallistujat voisivat arvioida aiemmin läpi käytyjä asioita hieman uudessa valossa, kun aikaa on kulunut yhdeksännen kerran jälkeen. Kyseessä olisi siis ns. kertauskerta, jossa asioita palauteltaisiin mieliin, ja pohdittaisiin miten asiat ovat ohjelman jälkeen muuttuneet ja ovatko asiat vielä muistissa.

Pidempi osallistujien seuranta koettaisiin mielenkiintoisena, ja että näin ohjelmalla olisi myös jatkumoa. Osallistujien kerrottiin olleen toivoneen ”SUHA 2” -ohjelmaa, ja että ohjelman koetaan ns. loppuvan kesken. Ohjaajat näkivät, että ylimääräisen tapaamiskerran tulisi olla vapaaehtoinen, ja riippua osallistujan motivaatiosta. Ylimääräisen kokoontumiskerran ajankohta voisi olla esimerkiksi useamman kuukauden kuluttuakin. Toki tiedostettiin tämän olevan hankalaa toteuttaa käytännössä.

Yksi ohjaajista ei nähnyt tarvetta toteuttaa lopetukseen liittyen mitään eri tavalla, ja kaksi ohjaajista mainitsi jonkinlaisen loppukahvittelun tai esimerkiksi pitsalla käynnin olevan hyvä toteutettavissa oleva tapa, kuten monissa laitoksissa onkin, ja toinen mainitsi tämän liittyen nimenomaan myös yksilöohjelmaan (H6) Yksi ohjaajista mainitsi, että ryhmäohjelman lopetukseen tällainen olisi myös suljetussa laitoksessa mukava lopetus, kylläkin mahdoton toteuttaa. Yhtenä ajatuksena mainittiin esimerkkinä ns. SUHA-päivä, jossa käytäisiin läpi ohjelmaa ja sen sisältöä ja tarkoitusta.

Mielestäni 2kk päästä olisi hyvä pitää sellainen loppupalaveri tai olla ainakin mahdollisuus siihen, että saisin ohjaajana tietoa siitä, onko se asia jalostunut mihinkä suuntaan. -- Hänelläkin on varmaan herännyt kysyttävää, kun ohjelmakin on takalalla, niin sen vuoksi voisi olla hyvä keskustella sitten, jos joku jäi kaiheartamaan, jos ei viimeisellä kerralla ole voinut sanoa, että se oli tajutonta ja tuo oli huono juttu tai joku muu niin luulen, että tuonnempänä hän pystyy erillä tavalla sitten kertomaan...

Moni vanki on sanonut, että loppuu vähän niinkö kesken ja menee nopeasti tämä aika... -- ...joku vanki yksilön jälkeen sanonut, että voisiko saada semmoisen SUHA kakkosen tähän perään ja jatkettasi keskusteluja...

6.7 Vapaa sana - viimeinen kysymys

Viimeisen teeman ja viimeisen kysymyksen jälkeen, haastattelun lopuksi kysyimme vielä ylimääräisenä kysymyksenä haastateltavilta, että haluavatko he sanoa tai kommentoida jotain liittyen tämän tutkimuksen tai haastattelun toteutukseen, tai aiheeseen liittyen. Kysymyksen tarkoitus oli vielä varmistaa, että jos haastateltavilla oli jäänyt jotain sellaista mieleen, jonka kokee tärkeäksi mutta oli unohtanut asian kertoa, tai emme olleet asiaa osanneet kysyä. Lisäksi halusimme kuulla myös, jos haastateltavilla olisi mielipiteitä haastattelun toteutukseen tai esimerkiksi kysymysten muotoiluun liittyen. Eli tässä vaiheessa oli niin sanotusti sana vapaa koko aiheeseen ja haastatteluun liittyen.

Haastateltavista neljä kommentoi jollain tavalla haastattelua tai haastattelukysymyksiä. Näistä neljästä vastaajasta kolmella ei tullut mieleen lisää kommentoitavaa liittyen ohjelmaan tai sen ohjaamiseen, ja yksi vastaaja mainitsi, että on hyvä, kun saadaan ohjaajien mielipiteitä ja näkemyksiä ohjelmasta esille. Haastateltavien mielipiteet haastattelun toteutuksesta ja haastattelurungon kysymyksistä olivat positiivisia, ja varsinaisia parannusehdotuksia liittyen haastattelun toteutukseen tai kysymyksiin ei oikeastaan tullut esille.

Ei tässä kohtaa, hyvät oli kysymykset ja runko teillä. Pysy haastateltavakin mukana. Tässä oli hyvä, kun sai keskittyä siihen ohjaajan näkökulmaan, eikä siihen mitä jotkut tunnit tai tehtävät kertovat, kun me emme voi vaikuttaa... -- tai voidaan siis tässä nyt vaikuttaa, kun saadaan se ohjaajan ääni kuuluviin

Mukava kun sai osallistua, mielellään tällaisia tukee koska omastakaan opparista ei ole niin kauaa. -- Olitte tosi hyvin kartoittaneet, en näin laajaa ehkä ihan osannut odottaa... En hoksaa mitä tässä voisi enää kysyä...

Eipä mulla taida olla, toivottavasti saitte materiaalia ja vastasin kysymyksiin, sekun on välillä, että tulee vastattua vähän ohi...

No ei kyllä yhtäkkiä tule mieleen... Hyviä kysymyksiä oli... Toivottavasti saitte jotakin vastauksiakin.

Neljä vastaajaa kommentoi ohjelmaa tai sen ohjaamista, mutta eivät kommentoineet haastattelua tai sen toteutusta. Esille nousi mm. metodituen merkitys, ja sen että sitä voisi olla jopa

enemmän. Koettiin, että tilanteita, joita ohjelman ohjauksen aikana tapahtuu, olisi hyvä päästä purkamaan mahdollisimman helposti heti ohjauksen jälkeen, varsinkin jos kyseessä on jokin konflikti tai vastakkainasettelutilanne. Se, että näitä asioita ei jäisi yksin miettimään, koettiin tärkeäksi.

-- pitäisi olla mahdollisuus päästä purkamaan tilanteita heti sen jälkeen, jos tunnilla tulee jotain vastakkainasettelu tai konflikti tilanteita... -- Se on hyvin tärkeää, ettei jää asian kanssa yksin.

Tärkeänä asiana nousi esille myös, että asiakastyössä oltaisiin aidosti kiinnostuneita toisesta tasavertaisena ihmisenä, ja muistettaisiin ihmisen arvo, vaikka heidän tekojaan ei hyväksyttäisikään. Tämän asian haastateltavat mainitsivat myös ohjelman ohjaamiseen liittyviä tavoitteita kuvaillessaan yhtenä suurimmista tavoitteista.

-- Se, että kysyt mitä henkilölle kuuluu saattaa muuttaa sen koko ihmisen elämän. -- Aina kun tehdään asiakastyötä, niin ihmiset ovat aina äärimmäisen tärkeitä. Pitää oikeasti olla kiinnostunut ihmisten asioista...

Myös ohjelman uudistamisen mahdollisuutta pohdittiin, ja se että vangit ovat useissa tapauksissa käyneet SUHAN jo useaan kertaan, kuten muutkin ohjelmat. Suuttumuksen hallinta -ohjelman hyväksi puoleksi mainittiin käytännönläheisyys, ja että osallistujat saavat harjoitusten avulla osallistua paljon. Yksilöohjelmasta mainittiin erityisesti, että siitä on tullut osallistujilta hyvää palautetta.

Kun olet tehnyt kauan ohjelmatyötä, niin olisi tärkeä, että ohjelmia uudistettaisiin. Samat vangit näitä vankiloita kiertää, ja ne on käyneet näitä SUHA- kurseja niin sata kertaa... -- Yksi nuori oli kerran, joka kertoi, että on käynyt kaikki ohjelmat, jota teillä on tarjota, että voisiko saada hyväksi lukuja? -- ...Vangit saattavat kyllästyä, kun joutuvat näitä samoja ohjelmia käymään...

...SUHAssa on paljon sellaista käytännön läheistä, josta vangit tykkävät ja tämä on sellainen mistä itekin tykkää, että sitä on järkevä opettaa, kun se jotenkin menee perille ja saat itse testailla... -- ... kun joutuu tekemään niitä tehtäviä niin koko ajan joutuu olemaan pikkusen skarppina, että ”mitähän tuo nyt kysyy, joudunko tekemään jotain...”

Ei ne kyllä mitään muista vaikka olisivat Suuhan joskus käyneetkin... -- Yksilö Sulhasta on monta hyvää kokemusta, että on lähtenyt pohtimaan tai ainakin uskottelevat minulle niin...

Myös ryhmäohjelman hyviä puolia mainittiin, liittyen osallistujien muulta ryhmältä saamaan tietoon ja vertaistukeen. Tähän liittyen mainittiin myös alkuhaastattelujen tärkeys, jotta saadaan sellainen ryhmä kasaan, josta osallistujat hyötyvät mahdollisimman paljon.

...Ryhmät ovat vertaistukea toinen toisille. -- Tullaan siihen, että ihminen saa itselleenkin muilta tietoa ja sen pystyy paremmin ottamaan, kun on paremmin motivoitunut siihen tavoitteeseensa ja sen ryhmänaktiin myönteisesti... Tavaltaan ottaa vastaan tietoa siltä ryhmältäkin.

Alkuhaastattelut ja valinta ovat tärkeimmät, että siihen kannattaa satsata siihen kurssilaisten valintaan, että se koko ryhmäytyminen onnistuu. Tietenkin siinä on monenlaista henkilöä, ja jokainen on erilainen, mutta tärkeää olisi löytää sellainen porukka, että keskustelut loistavat...

Yksi haastateltava kommentoi omiin vastauksiin liittyen, että jos edellisestä ohjaamisesta olisi kulunut vähemmän aikaa, olisi muistanut asioita ehkä paremmin esimerkkejä liittyen vastauksiin. Yhdeltä haastateltavalta vapaa sana kysymys jäi kokonaan kysymättä aikataulullisista syistä.

7 Johtopäätökset

Tässä luvussa esitellään haastatteluiden tulosten perusteella koostuvat johtopäätökset. Tavoitteina tässä opinnäytetyössä oli selvittää, kuinka ohjaajat näkevät ohjelman tavoitteet ja niiden toteutumisen, sekä kuinka haastateltavat käytännössä toteuttavat ohjelman ohjaamista, ja mitä ohjaajien mielestä voisi mahdollisesti toteuttaa eri tavalla. Tulokset oli jaettu neljään eri teemaan, jotka vastasivat ohjelman toteutuksen eri vaiheita ja osa-alueita. Teemat olivat osallistujien valinta ja valmistelu, ohjelman ohjaaminen, tuntien sisältö ja läpivienti, sekä ohjelman lopetus. Peilaamme saatuja tuloksia johtopäätöksissä teoriapohjaan, jona toimii Suuttumuksen hallinta -ohjelman käsikirja, sekä ohjelman taustalla oleva teoria.

Kuvailemme johtopäätöksissä, kuinka ohjaajat käytännössä toteuttavat ohjaamisen ohjelman eri vaiheissa ja eri osa-alueilla, ja kuinka toteutus vastaa teoriaa ja ohjelman ideaalimuotoa, eli käsikirjan kuvausta, ohjeita ja rakennetta toteutukseen liittyen. Lisäksi kuvailemme ohjaajien näkemyksiä asioista, joita ohjelman toteuttamisessa voisi heidän näkemyksensä mukaan tehdä eri tavalla.

Toisena asiana kuvailemme tuloksiin perustuen ohjaajien näkemykset ohjelman tavoitteista eri teemojen osalta, sekä kuinka ohjaajat näkivät näiden tavoitteiden toteutuvan. Tuloksissa esille tulleita tavoitteita peilaamme myös käsikirjassa mainittuihin tavoitteisiin ja ohjeisiin. Tavoitteiden toteutumista tarkastelemme johtopäätöksissä kahdella tavalla: haastateltavien näkemysten kautta, ja omien johtopäätöstemme tai havaintojemme kautta, perustuen haastateltavien kuvailemien tavoitteiden, ja haastateltavien kuvaileman käytännön toteutuksen vertailuun.

Tavoitteiden toteutumiseen liittyen tuloksista ilmeni verraten vähän ohjaajien näkemyksiä eri tavoitteiden toteutumisesta. Tämä johtui suurelta osin siitä, että emme käytännössä esittäneet suljettuja kysymyksiä, eli emme kysyneet yksittäisten tavoitteiden nimeämisen kohdalla, että kuinka tämä tavoite toteutuu. Johtopäätöksissä on aina erikseen kerrottu, onko tavoitteen toteutumiseen liittyvä johtopäätös haastateltavien ohjaajien omaa kertomaa ja arvioita tavoitteen toteutumisesta, vai meidän tekemämme johtopäätös perustuen tavoitteiden peilaamiseen

käytännön toteutuksen kuvailuun. Johtopäätökset on jaettu alalukuihin kahden tutkimuskysymyksen mukaan.

7.1 Ohjaajien näkemys ohjelman eri osioiden tavoitteista ja niiden toteutumisesta

Osallistujien valintaan liittyvänä tavoitteena kaikki ohjaajat näkivät ohjelmaan rikoshistorialtaan ja soveltuvuudeltaan oikeanlaisten osallistujien valitsemisen. Ohjelman käsikirjan mukaan osallistujien valintaan liittyen on tärkeää, että ohjelmaan valitaan sellaisia osallistujia, joilla todella on vaikeuksia hallita suuttumustaan ja joiden väkivaltaisen käytöksen taustalla on impulsiivisuus, ei tavoitehakuisuus. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 6, 10). Kaikkien osallistujien vastauksissa tuli ilmi, että tämän tavoitteen nähdään ohjaajien mielestä toteutuvan myös käytännössä. Tämä tulee esille sekä ohjaajien kuvauksissa tavoitteen toteutumisesta, että peilattaessa tavoitetta osallistujien valinnan käytännön toteutumisen kuvailuun.

Suuri osa ohjaajista näki tärkeänä, että ohjelmaan osallistuisi vain motivoituneita henkilöitä. Suurimmalla osalla haastateltavia osallistujien motivointi on osa sekä käytännön toteutusta, että tavoite osallistujien valintavaiheeseen liittyen. Ohjelman käsikirjassa valintavaiheeseen tai alkuhaastatteluun liittyen ei ole varsinaisesti mainittu ohjeita osallistujien motivointiin, mutta ohjaajat pitivät sitä selkeästi tärkeänä. Ohjaaja voi Muurisen ja Voit-Airaksisen (2021, 12) mukaan vaikuttaa merkittävästi ohjelman vaikuttavuuteen motivoimalla osallistujaa ennen ohjelman alkua. Vastauksista ei sinänsä käy ilmi, kuinka hyvin motivointi ohjaajien mielestä toimii, ja osallistuuko ohjelmaan haastateltavien näkemyksen mukaan kuitenkin myös ei-motivoituneita henkilöitä. Tavoitteita ja käytännön toteutuksen kuvailua vertailtaessa, tulosten perusteella ohjaajat pyrkivät motivoimaan osallistujia ja valitsemaan ohjelmaan pääasiassa vain motivoituneita henkilöitä, joten itse motivointiprosessi tapahtumana ja tavoitteena voidaan nähdä toteutuvan. Tähän sisältyi ohjaajien välillä tulosten perusteella kuitenkin pientä ristiriitää, sillä osa ohjaajista näki tavoitteena, että ohjelmaan ei otettaisi henkilöitä, joiden ainoa motivaatio on rangaistusajan suunnitelman edistäminen, ja osa ohjaajista taas näki tästä asiasta muistuttamisen, ja sillä ohjelman markkinoinnin hyvänä motivoinnin keinona ohjelmaan osallistumiseen. Johtopäätöksenä voidaan ajatella, että näin henkilöitä saadaan mahdollisesti hyvin osallistumaan ohjelmaan, mutta motivaatio ja syy osallistumiseen ei välttämättä ole parhaita tuloksia antava. Osallistujien motivoinnissa voidaan mielestämme nähdä Good Lives Modelin mukaista ajattelua, jossa pyritään korostamaan henkilön kykyjen ja taitojen vahvistamista, tai esimerkiksi rangaistusajan suunnitelman edistämisestä mainitsemalla keskittymään osallistujan omien etujen edistämiseen, ja motivoimaan henkilöä pyrkimään muutoksiin tällä tavalla.

Ryhmäohjelmaa ohjaavat haastateltavat nostivat esille työnjaon, ja ohjaajien keskinäisten roolien sopimisen tärkeäksi tavoitteeksi osana valmistelua, ohjaamista helpottavana ja

parantavana tekijänä. Varsinaisena tavoitteena tätä eivät kaikki haastateltavat ryhmäohjaajat maininneet, mutta käytännössä tämä oli suurena osana ryhmäohjelman ohjaajien toteuttamaa valmistelua myös heillä, jotka sitä eivät tavoitteena esille nostaneetkaan. Ohjelman käsikirjassa ohjeistetaan molempien ohjaajia käymään kokoontumiskerran asiat läpi ennen tuntia, ja sovittava sen jälkeen keskinäisestä työnjaosta. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 152). Käytännön toteutuksen kuvailuun tätä tavoitetta peilaten, voidaan nähdä tavoitteen toteutuvan hyvin. Osallistujien keskinäisen ryhmädynamiikan merkitys nähtiin myös tärkeänä, ja ohjaajat kiinnittivät siihen selkeästi huomiota valintavaiheessa. Tämän tavoitteen toteutumista hyvän ryhmädynamiikan omaavien ryhmien kokoamisen osalta on tulosten perusteella vaikea arvioida, mutta tähän pyrkimisen tavoitteena itsessään voidaan nähdä toteutuvan.

Käsikirjan ohjeiden mukaan ohjaajien tulee tutustua kokoontumiskerran rakenteeseen ja käsikirjan ohjeisiin huolellisesti ennen kokoontumiskertojen alkua (Rikosseuraamuslaitos 2018, 9, 152). Suurin osa ohjaajista nosti tämän asian esiin sekä tavoitteena että käytännön toteutuksen kuvailussa. Hyvä ajankäytön suunnittelu nähtiin myös valmisteluvaiheen tavoitteena, johon siinänsä kuuluu myös materiaaleihin ja tunnin rakenteeseen tutustuminen. Eli ohjaajat näkevät tulosten perusteella käsikirjan ohjeiden mukaisen materiaaleihin ja käsikirjaan tutustumisen tuntien rakenteen ja ohjeiden osalta tavoitteenaan, ja tavoite myös tulosten perusteella toteutuu ohjaajien käytännön toiminnassa. Tärkeä tavoite kokoontumiskertojen valmistelussa ohjaajien mielestä tulosten mukaan on toteuttaa se niin, että se tukee osallistujan ohjelman suorittamista. Käsikirjassa ohjeistetaan, että osallistujia tulee pitää arvossa ja kunnioittaa (Rikosseuraamuslaitos 2018, 153-154), ja hyvän valmisteluvaiheen toteutus on myös osa tätä tavoitetta. Myös ohjaajan omasta henkisestä puolesta ja keskittymisestä huolehtiminen nähtiin valmisteluun liittyvänä tavoitteena. Tämä tukee omalta osaltaan osallistujan ohjelman suorittamista, ja on osa käsikirjassa mainittua osallistujan kunnioittamista (Rikosseuraamuslaitos 2018, 150). Kokoontumiskertojen valmisteluun liittyen vastauksissa korostui, että jokaisella ohjaajalla on oma tapansa valmistella tunteja, mutta kaikki osallistujat kokivat valmisteluvaiheen tärkeäksi, ja erityisesti ensimmäisen tunnin huolellisen valmistelun tärkeys nousi vastauksissa esille.

Ohjelman ohjaamiseen liittyvinä tärkeimpinä tavoitteina tulosten perusteella oli ohjaamisen toteuttaminen niin, että osallistujia pidetään arvossa, ja heille jäisi ohjelman suorittamisesta myönteinen kokemus. Nämä molemmat asiat mainittiin käytännössä kaikkien haastateltavien toimesta. Osallistujan arvossa pitämisen ja osallistujalle myönteisen kokemuksen saamisen keinoissa oli paljon yhtäläisyyksiä ja monet ohjaajien vastaukset liittyivät molempiin tavoitteisiin. Käytännön toteutuksessa tulosten perusteella toteutuvaan rennon ja positiivisen ilmapiirin luomiseen sisältyvät tekijät ovat hyvin paljon samoja, kuin mitä osallistujan arvossa pitämiseen ja myönteisen kokemuksen luomiseen sisältyy, ja nämä mainittiin aiemmin käytännön toteutukseen liittyen lähes kaikkien ohjaajien kuvauksessa ohjaamisen käytännön toteutuksesta.

Käsikirjassa ohjeistetaan pyrkimään tekemään ohjelmasta osallistujalle myönteinen kokemus, pitämään ryhmää arvossa, ja osoittamaan arvostusta osallistujia kohtaan. Lisäksi käsikirja kehottaa tarkkailemaan omaa asennoitumista, johon sisältyy osallistujien kunnioittaminen. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 150-151, 153-154). Positiivisen ja rennon ilmapiirin luomiseen sisältyy asioita näihin kaikkiin liittyen, kuten myös myönteisen kuvan jättämiseen ja osallistujien arvossa pitämiseen. Näkisimme, että käytännön toteutuksen kuvailuun ja nimettyihin tavoitteisiin perustuen, tulosten perusteella haastateltavat toteuttavat ohjelman ohjaamista näiltä osin lähes täydellisesti käsikirjan ohjeiden ja ideaalimuotoisen toteutuksen mukaisesti.

Ohjelman ohjaamiseen liittyvänä tärkeänä tavoitteena nimettiin sokraattiseen opetusmenetelmään sisältyvien asioiden toteuttaminen. Tämä myös toteutui käytännön toteutuksen kuvailun perusteella. Haastateltavat ohjaavat ohjelmaa avoimiin kysymyksiin ja kuunteluun perustavalla, osallistavalla tavalla. Ohjelman käsikirjan ohjeet ohjelman ohjaamisesta perustuvat sokraattiseen opetusmenetelmään (Rikosseuraamuslaitos 2018, 151, 157-159), ja tämän menetelmän mukaisten asioiden toteuttamisen ohjaajat näkevät tavoitteena, sekä myös toteuttavat sitä. Ohjaustekniikkaan liittyvänä asiana mainittakoon myös, että hiljaisempien osallistujien aktivoinnin ja mukaan keskusteluihin saamista ei erikseen tavoitteeksi maininnut kukaan, mutta suurin osa toteuttaa sitä ohjaamisessa.

Suuttumuksen hallinta ohjelma perustuu kognitiivis-behavioraaliseen taustateoriaan (Rikosseuraamuslaitos 2018, 10), ja tämä tuodaan käsikirjassa myös esille. Ohjaajat näkevät tulosten perusteella tavoitteeksi sen, että he saisivat omalla toiminnallaan osallistujia pohtimaan asioita, ja omaa ajatteluaan. Tässä näkyy kognitiivis-behavioraalinen ajattelu, jonka mukaan osallistujan ajattelun muuttamisen kautta voidaan muuttaa käyttäytymistapoja (Suomela 2002, 222.) Tämän tavoitteen toteuttamiseen pyrkiminen kognitiivis-behavioraalisen teorian mukaisella tavalla ilmenee mielestämme tulosten perusteella omalta osaltaan sokraattisen opetusmenetelmän toteuttamisena, kuten keskustelevan ja kuuntelevan ohjausotteen käyttämisenä. Samoin myös osallistujien arvossa pitämisen, myönteisen kokemuksen antamisen, ja rennon ilmapiirin luomisen kautta. Näitä asioita ohjaajat mainitsivat käytännön toteutuksessa toteuttavansa, joten pyrkimys saada osallistujia pohtimaan ja ajattelemaan, näyttäisi yleisesti toteutuvan ohjaajien toiminnassa.

Käsikirjassa mainittuja asioita, joihin ohjaajien tulisi pyrkiä, ovat myös sääntöjen sopiminen ja ryhmän pitäminen ohjauksessa, asiassa pysyminen ja ripeän tahdin pitäminen. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 150-151). Tulosten perusteella ryhmän ja osallistujien kontrollissa pitämiseen liittyviin asioihin kohdistuu huomattavasti vähemmän tavoitteita, kuin osallistujien kunnioittamiseen ja arvostukseen, sekä osallistujan ajattelun muutokseen tähtääviin asioihin. Esimerkiksi sääntöjen sopimista ei mainittu tavoitteena, ja käytännön toteutuksessa siitä mainitsi yksi ohjaaja. Ryhmän pitäminen ohjauksessa ja asiassa pysyminen mainittiin tavoitteena, kuten myös käytännön toteutukseen liittyvissä tuloksissa, mutta tavoitteet kohdistuvat selkeästi enemmän

osallistujia arvostavan, kunnioittavan ja vaikuttavan ohjaustyylin toteuttamisen edistämiseen. Tässä näkyy mielestämme selkeästi positiivisen kriminologian ajatus siitä, että keskitytään enemmän positiivisten asioiden vahvistamiseen, eikä pelkästään riskeihin ja haitalliseen käyttäytymiseen.

Tavoitteet ohjelman sisältöön ja niiden läpivientiin olivat ohjaajilla todella yhteneväiset, verrattuna muihin teemoihin liittyviin tavoitteisiin ja toteutumiseen, vaikka alun perin ajatelimme, että tähän teemaan liittyen tavoitteita nimettäisiin hyvinkin laajalla skaalalla. Suuttumuksen hallinta -ohjelman päällimmäisenä tavoitteena on lisätä osallistujien tietoisuutta siitä, mitä heille heidän suuttuessaan tapahtuu, sekä lisätä ymmärrystä siitä, miksi omaa käytöstä on syytä tarkkailla sekä lisätä osallistujien suuttumuksen hallinnan taitoja eri tilanteissa. Osallistujat saavat harjoitella suuttumuksen hallintaa ryhmässä harjoitustilanteiden avulla, ja yksilöohjelmassa kahdenkeskisenä työnä ohjaajan kanssa (Rikosseuraamuslaitos 2018, 4, 69.) Tämä on ohjaajien päällimmäinen tavoite, jonka nähtiin myös toteutuvan varsin hyvin. Osallistujien oman ymmärryksen ja oivallusten lisäämiseen pyrkimisessä näkyy mielestämme RNR-mallin taustalla olevat sosiaalisen oppimisen teoriat, joiden mukaan haitallisesta käyttäytymisestä voidaan oppia pois. Tätä ”pois oppimista” harjoitellaan erilaisten tehtävien ja esimerkkitilanteiden avulla. Lisäksi tässä näkyy selkeästi ohjelman kognitiivis- behavioraalinen tausta. Tavoitteen, eli harjoitusten ja tehtävien avulla osallistujien oman ajattelun ja oivallusten, sekä pohtimisen lisäämisen toteutumiseen nähtiin vaikuttavan harjoitusten kartoittaminen ja muokkaaminen tarvittaessa osallistujan mukaan, sekä osallistujan omien esimerkkien käyttäminen esimerkkeinä tuntien harjoituksissa ja tehtävissä. Lisäksi tuntien käytännön toteutukseen liittyen mainitut asiat käsikirjan ohjeiden soveltamisesta harjoituksiin ja aikamääreisiin liittyen, nähtiin vaikuttavan tavoitteen saavuttamisessa.

Ohjaajat näkevät edellä mainitun Suuttumuksen hallinta -ohjelman päällimmäisen tavoitteen selkeästi myös tärkeimpänä tavoitteena tuntien sisältöön ja niiden läpivientiin liittyen, ja kokevat tämän tavoitteen pääasiassa toteutuvan, mutta se vaatii hieman soveltamista käsikirjan ohjeiden osalta. Tämä näkyi siis sekä ohjelman ohjaamiseen, että tuntien harjoitusten ja läpiviennin osalta tärkeänä tavoitteena. Ohjaajat noudattavat käsikirjan ohjelmarunkoa hyvin, mutta soveltamista katsotaan tarpeelliseksi yksittäisten kohtien kohdalla, joko jättämällä jokin harjoitus pois, muokkaamalla sitä, tai käyttämällä aikaa enemmän tarpeellisimmiksi kokemiinsa asioihin ja vähemmän sellaisiin, joita ei kyseisen osallistujan kohdalla koeta niin tarpeelliseksi. Yksilöohjelman toteutukseen liittyen tästä on ohjelman käsikirjassa mainittu, että henkilökoh- taisessa työssä on tärkeää olla joustava, ja että osioiden ohjeet ovat enemmänkin neuvoja kuin määräyksiä (Rikosseuraamuslaitos 2018, 156).

Mielestämme ohjelman lopetuksella ei samaan tapaan todennäköisesti ole sellaisia tavoitteita, joiden toteutumista olisi mielekäästä yrittää arvioida, joten emme nähneet tarkoituksenmukai- sena yrittää tätä asiaa ohjaajilta kysyä, vain sen vuoksi että muihin teemoihin liittyen tätä on

haluttu selvittää. Tähän olisi ollut käytännössä erittäin hankala vastata, elleimme olisi nimenomaan halunneet keskittyä esimerkiksi kahden viimeisen kokoontumiskerran sisältöön, ja näihin liittyvät asiat on käsitelty ohjelman sisältöä ja läpivientä, sekä ohjelman ohjaamista koskevissa teemoissa ja tuloksissa.

Suuttumuksen hallinta -ohjelman käsikirjan mukaan osallistujille voidaan todistusten jaon yhteydessä antaa kirjallinen palaute, ja yksilöohjelmassa palaute voidaan antaa myös suullisesti. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 67, 107.) Osallistujat voivat arvioida ohjelmaa Osallistujan arvio -lomakkeen avulla (Rikosseuraamuslaitos 2018, 66, 107.) Tulosten perusteella ohjaajat mielellään kuulevat palautetta suoraan osallistujalta, varsinkin yksilöohjelmassa. Vaikka tavoitteita ja niiden toteutumista ei erikseen kysytty, niin ohjelman käytännön toteutuksesta kysyttäessä nousi esille se, että ohjaajat pitivät tärkeimpinä asioina palautteen antamisen molemmin puolin. Koska suurin osa ohjaajista mainitsi tämän käytännön toteutukseen liittyvänä asiana, ja sen yhteydessä korostettiin paljon molemmin puolisen palautteen merkitystä, niin tästä meidän omana johtopäätöksenämme, näkisimme tämän lopetukseen liittyvän tavoitteen myös toteutuvan suurelta osin. Jälkikäteen ajatellen tässä olisi voinut kysyä muiden teemojen mukaisesti myös tavoitteet ja toteutumisen, mutta ohjaajien lopetusten kuvailujen perusteella voisi arvella, että tulos olisi ollut vähintäänkin hyvin samankaltainen, tämän ollessa siis puhtaasti arvio asiasta. Palautteen antaminen ja saaminen on kuitenkin tulosten perusteella ohjaajille tärkeä asia ja tavoite, jonka näkisimme myös toteutuvan käytännön toiminnassa, vaikka ohjaajat eivät itse tavoitteen toteutumista kommentoineet.

7.2 Ohjelman ohjaamisen toteuttaminen käytännössä sekä muutosehdotukset

Osallistujien valintaan käytännössä liittyen ohjaajien kertomat asiat olivat linjassa käsikirjassa mainittujen ohjelmaan valitsemiskriteerien kanssa. Kaikki haastateltavat ohjaajat kertoivat, että ohjelmaan valitaan vain impulsiivisesta aggressiivisuudesta aiheutuneista rikoksista tuomittuja, ja valinta tapahtuu arvioinnin kautta. Kaikki ohjaajat tekevät käsikirjassa mainitun haastattelun ennen ohjelman alkua, ja suurin osa pyrkii motivoimaan osallistujia ohjelman suorittamiseen. Kuten luvussa 7.1, koskien valintoihin ja valmisteluun liittyviä tavoitteita mainitsimme, ohjelman käsikirjassa ei erikseen mainita erillisiä ohjeita liittyen osallistujien motivoimiseen ennen ohjelman aloitusta.

Ohjelman ja kokoontumiskertojen valmisteluun liittyen ohjaajien vastauksissa korostui käsikirjaan ja materiaaleihin, sekä tunnin rakenteeseen tutustuminen ennen tuntien alkua. Ryhmäohjaajat tekevät ennen tuntien alkua suunnitelmia työnjaosta ja rooleista kokoontumiskerran aikana. Kaikki vastanneet ohjaajat käyttävät kokoontumiskertojen valmisteluun käsikirjan ohjeen mukaisen ajan eli noin tunnin, ja kuten käsikirjassakin mainitaan, valmisteluun käytettävä aika vähenee kokemuksen myötä (Rikosseuraamuslaitos 2018, 5).

Osallistujien valinta toteutetaan haastateltavien mielestä hyvin, vastauksissa ei käytännössä ilmennyt mitään ehdotuksia eri tavoista toteuttaa valintaa. Haastateltavien mainitsema erilaiset mahdolliset tavat toteuttaa valmisteluun liittyviä asioita, liittyivät käytännössä jo tällä hetkellä tehtävien asioiden tekemiseen entistä enemmän, kuten kokoontumiskertojen valmisteluun panostamiseen. Mielestämme näiden haastattelujen perusteella osallistujien valintaan ja valmisteluun liittyen, ohjaajat toimivat lähes täydellisesti käsikirjan ohjeiden mukaan. Ohjaajat ovat tämän vaiheen/teeman osalta sitä mieltä, että suuret muutokset tai eri tapojen tuominen tämän vaiheen/teeman toteutukseen ei ole tarpeellista.

Ohjelman ohjaamisen liittyen, tulosten perusteella ohjaajien tyyli ohjata perustuu käytännössä hyvän ja rennon ilmapiirin luomiseen, osallistujia arvostavaan tyyliin ohjata, ja ohjelmasta positiivisen kokemuksen antamiseen osallistujille. Ohjelman käsikirjassa ohjeistetaan ohjaajia mm. tekemään ryhmästä myönteinen kokemus ja osoittamaan että pitää osallistujia arvossa, sekä tarkkailemaan omaa asennoitumistaan (Rikosseuraamuslaitos 2018, 150-151, 153-154). Nämä asiat toteutuvat tulosten mukaan ohjaajien toiminnassa erittäin hyvin.

Suurin osa ohjaajista pyrkii huomioimaan ja aktivoimaan hiljaisimpia osallistujia, osa haastateltavista sopeuttamaan ohjaustyyliä osallistujan mukaan erityisesti yksilöohjelmassa, sekä pitämään keskustelut asiassa, kuten käsikirjassa ohjeistetaan. Haastateltavista osa korosti myös toimivansa omana persoonana, eli pyrkimällä olemaan oma itsensä ohjatessaan. Tähän ei suoranaisesti käsikirjassa ohjeisteta, mutta ohjaajista osa näki tämän kuitenkin osana omaa tyyliä ohjelman ohjaamisessa. Edellä mainittuihin asioihin liittyen tulee myös huomioida, että kysymysten asettelu ei ollut sellainen, että näitä asioita kysyttiin suoraan. Eli ohjaajat, jotka näitä asioita eivät nostaneet esille, eivät myöskään kertoneet, että eivät toimisi näin.

Käsikirjassa ohjeistetaan myös ohjaajia kehittämään itseään, antamaan positiivista ja vahvistavaa palautetta ja sopimaan ohjelman säännöistä (Rikosseuraamuslaitos 2018, 150, 154). Nämä asiat mainittiin osassa ohjaajien vastauksissa toteutuvan, mutta kuten edellisten asioiden kohdalla, avoimista kysymyksistä johtuen, nämä asiat eivät suurimman osan ohjaajista vastauksissa nousseet esille. Niissä vastauksissa, joissa nämä mainittiin, asiat toteutettiin käsikirjan ohjeiden mukaisesti. Yleisesti ohjaajien ohjaamistyyli perustuu tulosten perusteella osallistujien tarpeiden huomioimiseen, hyvän ilmapiirin luomiseen ja käsikirjan ohjeiden mukaiseen ohjelman ohjaamisen toteuttamiseen.

Ohjelman käsikirja ohjeistaa ohjaajia rohkaisemaan keskustelua, ja käyttämään ohjaamistekniikkana sokraattista opetustekniikkaa. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 151, 157-159). Tällä pyritään itseyttä ja itsenäisen ajattelun lisäämiseen, jonka perustana on osallistava kysely ja avoimet kysymykset. Tässä tulee esiin myös kognitiivis- behavioraalinen ohjelman tausta, ja osallistujia pyritään saamaan itse huomaamaan asioita omassa ajattelussaan, ja sitä kautta muuttamaan käytöstään. Ohjaajien tekniikka ohjata ohjelmaa kyselytekniikan, tai oman

kokoontumiskertojen aikaisen puhumisen määrän osalta oli vastausten perusteella hyvin osallistava, kuunteleva ja avoimiin kysymyksiin perustuva. Kukaan ohjaajista ei maininnut erityisesti olevansa lähtökohtaisesti itse paljon äänessä, vaan pääasiassa vastauksissa korostui luennoivan tyylin välttäminen ja hiljaisempienkin osallistujien aktivointiin pyrkiminen.

Ohjelman käsikirjassa mainitaan, että ohjaajien tulisi pyrkiä kehittämään taitojaan jatkokoulutuksissa (Rikosseuraamuslaitos 2018, 154). Ohjelman ohjaamiseen liittyen ainoana asiana, jonka voisi toteuttaa eri tavalla, oli että itsensä kehittämistä voisi aina toteuttaa enemmän. Kolme vastaajaa ei löytänyt asioita, joita voisi eri tavalla toteuttaa, ja loput vastaajat kertoivat asioita liittyen tuntien sisältöön ja tehtäviin liittyen. Ohjelman ohjaamiseen, ja tuntien sisältöön ja läpivientiin liittyvien teemojen kysymykset sekoittuivat ymmärrettävästi ohjaajilla helposti, vaikka pyrimme kysymysrunгон suunnittelun ja haastatteluissa tarkentavien kysymysten avulla osoittamaan eron näihin kahteen teemaan liittyvien kysymysten välillä.

Yhtenä mielestämme mielenkiintoisena huomiona tuloksissa nousi esille osallistujan mahdollisten erityistarpeiden huomioonottaminen, kuten esimerkiksi osallistujan adhd- piirteisyys. Erityistarpeiden voisi kuvitella vaikuttavan ohjelman toteutukseen esimerkiksi kokoontumiskertojen sisällön toteuttamiseen, esimerkiksi aikataulujen tai suuttumuksen päiväkirjan täyttämisen osalta, tai periaatteessa myös rauhallisten tuntien toteuttamispaikkojen valinnan kohdalla. Näitä asioita ei käsikirjassa juurikaan käsitellä, vaikka tämän voisi ajatella vaikuttavan ohjelman ohjaamisen lisäksi myös tuntien rakenteen soveltamiseen, ja mahdollisesti myös osallistujien valintaan ohjelmaan, esimerkiksi pohdittaessa osallistumista yksilö- ja ryhmäohjelmamuotoisten toteutuksen välillä.

Tulosten perusteella haastateltavat ohjaajat aloittavat pääasiallisesti kokoontumiskerrat ohjelman käsikirjan mukaisten ohjeiden mukaisesti, joissa kehoitetaan tuntien alussa kertaamaan edellisen kerran asiat, pitämään ns. yleiskatsauksen tulevan tunnin sisältöön, ja tämän jälkeen käymään läpi suuttumuksen päiväkirjan merkinnät ja kotitehtävät (Rikosseuraamuslaitos 2018, 74, 153.) Ohjelman ja tuntien suorittamiseen käytettävä aika on tulosten perusteella myös käsikirjan ohjeiden mukaista, otannan kylläkin ollessa pieni ohjaajista vain kolmen kommentoidessa suorittamiseen liittyvää aikaa. Tässäkin on huomioitava, että ohjelman suorittamiseen kuluvaa aikaa ei suoraan kysytty.

Käsikirjassa on ohjeistettu molempiin ohjelmamuotoihin liittyen aiheet, joita kullakin tunnilla käsitellään, sekä ryhmäohjelmassa asetettu ohjeet aikamääreistä tunnin jokaisen osion läpikäymiseen (Rikosseuraamuslaitos 2018, 12-67). Kaikki haastateltavat kertoivat pääasiassa kokoontumiskertojen etenevän alun jälkeen lähtökohtaisesti käsikirjan ohjelmarunгон mukaisesti. Ohjaajat toteuttavat lähtökohtaisesti ohjelmarunгон ja käsikirjan ohjeistuksen mukaista ohjaamista, mutta lähes kaikki haastateltavat soveltavat yksittäisiä kohtia tai asioita.

Ohjelmarungon soveltaminen ja ns. käsikirjan ohjeiden täsmällinen ”noudattamatta jättäminen” liittyy tulosten perusteella osan ohjaajista toteutuksessa aikamääreiden noudattamiseen, jotka nähdään lähinnä ohjeellisina, ja osalla joidenkin tehtävien jättämiseen pois satunnaisesti, esimerkiksi jos osallistuja tuottaa tunnin alussa muutospuhetta enemmän kuin aikamääreet ns. sallisivat. Näihin asioihin liittyen haastateltavat toivoisivat myös enemmän mahdollisuuksia toteuttaa eri tavalla. Aikamääreet tuntien eri osioille nähtiin osan ohjaajista näkemyksen mukaan liian tiukkoina, ja ohjelman tehtäviä, harjoituksia ja esimerkkejä toivottaisiin hieman ”päivitettävän” enemmän nykyaikaan sopiviksi. Näihin tuloksiin liittyen tulee huomioida, että ohjaajat eivät aina eritelleet esimerkiksi aikamääreisiin tai muuhun soveltamiseen liittyen vastatesaan sitä, tarkoittavatko he vastauksissaan yksilöohjelman ja ryhmäohjelman ohjaamista.

Harjoituksia ja niiden sisältöjä ohjaajat eivät vastauksissaan eritelleet tehtäväkohtaisesti, mutta ohjelman sisältö tehtävien ja harjoitusten osalta toteutuu ohjaajien mukaan vaihtelevalla menestyksellä, poikkeuksena suuttumuksen päiväkirja, jonka täyttäminen nähdään pääosin tulosten perusteella haasteellisena ja jopa toimimattomana. Yksilöohjelman toteutuksessa voitaisiin ohjaajien mielestä käyttää enemmän käytännön harjoituksia. Ohjaajat siis noudattavat ohjelman käsikirjan runkoa ja ohjeita lähtökohtaisesti, mutta soveltavat lähes jokainen ohjeita jollain tavalla. Aikamääreisiin, tehtäviin ja harjoituksiin, ja erityisesti esimerkkien päivittämiseen liittyen voitaisiin tulosten perusteella haastateltavien mielestä tehdä muutoksia.

Ohjaajat kuvailivat ohjelman lopetuksen toteutusta verraten niukkasanaisesti joitain poikkeuksia lukuun ottamatta. Tämä oli melko odotettavissa, sillä teemana ohjelman lopetus on huomattavasti suppeampi kuin esimerkiksi tuntien sisältöön tai ohjelman ohjaamiseen liittyneet teemat. Tulosten mukaan ohjaajat toteuttavat ohjelman lopetuksen, eli kaksi viimeistä kokoontumiskertaa pääasiassa käsikirjan ohjelmarungon mukaisesti. Ohjaajat noudattavat tulosten perusteella tiukasti kahdeksanteen kokoontumiskertaan liittyviä käsikirjan ohjeita, joiden mukaan kahdeksas opetuskerta koostuu aiempien tuntien asioiden kertaamisesta. (Rikosseuraamuslaitos 2018, 60, 102). Haastateltavat kokevat palautteen antamisen tulosten perusteella tärkeäksi, johon liittyy vahvasti myös kannustus ja osallistujan kiittäminen viimeisellä kokoontumiskerralla, jotka on myös käsikirjan ohjeissa mainittu (Rikosseuraamuslaitos 2018, 67, 107). Myös osallistujilta saatava palaute koettiin tärkeänä. Opitun kertaaminen, sekä palautteen antaminen ja saaminen näyttäisivät siis tulosten perusteella olevan ohjaajien näkemyksen mukaan lopetusvaiheen tärkeimmät asiat, ja nämä korostuvat myös käsikirjan ohjeissa ja ohjelmarungossa.

Ohjaajat eivät maininneet tai kommentoineet lopetusta kuvaillessaan käytännössä lainkaan yksittäisiä harjoituksia tai osioita liittyen kahteen viimeiseen kokoontumiskertaan. Esimerkiksi ohjelman käsikirjan mukaan yhtenä osiona viimeisellä kokoontumiskerralla on sekä yksilö- että ryhmäohjelmassa itsearviointi, eli ”minä olen oppinut -harjoitus” (Rikosseuraamuslaitos 2018, 66, 107), jota haastateltavat eivät suoraan maininneet. Kahdeksannen ja yhdeksannen kerran

välisenä aikana osallistujien tulisi myös molemmissa ryhmämuodoissa pohtia tilanteita, joissa on tapahtunut suuttumus, tai sellainen on onnistuttu välttämään, ja näitä on tarkoitus käydä läpi ohjelman viimeisellä kokoontumiskerralla (Rikosseuraamuslaitos 2018, 65, 106.) Tämän harjoituksen toteuttamisen mainitsi yksi ohjaajista. Mielestämme tästä ei voida kuitenkaan suoraan päätellä, että näitä ei tehtäisi, vaikka niitä ei suoranaisesti mainittukaan, vaan täytyy huomioida, että suurin osa ohjaajista kertoi toteuttavansa käsikirjan rungon mukaisesti ohjelman lopetukseen kuuluvat kokoontumiskerrat, johon nämäkin asiat siis lukeutuvat. Lisäksi tässäkin tulee huomioida se, että emme kysyneet ohjaajilta suoraan näiden toteuttamisesta, tai pyytäneet kuvailemaan yksittäisiä harjoituksia, vaan pyysimme kuvailemaan ohjelman lopetukseen toteuttamista, ja mahdollisesti niiden jälkeistä toimintaa tarkentavilla kysymyksillä.

Tulosten perusteella suurin osa ohjaajista on mahdollisuuksien mukaan vielä ohjelman loppumisen jälkeen jollain tavalla yhteydessä osallistujiin, joko tarjoamalla mahdollisuutta esimerkiksi tapaamiseen, tai vapaamuotoiseen keskusteluun jos osallistuja haluaa käydä vielä ohjelmaan liittyviä asioita läpi, tai esimerkiksi kysymällä onko ohjelmassa harjoiteltuja keinoja tulut käytettyä. Ohjelman suorittamisen jälkeen osallistujien kanssa keskustelun tai palaverin mahdollisuus, kun ohjelman yhdeksännestä kerrasta ja ohjelman loppumisesta on kulunut hie-man pidempi aika, nousi myös esille sellaisena asiana, jonka voisi ohjaajien mielestä toteuttaa eri tavoin kuin tällä hetkellä. Haastateltavista valtaosa pitäisi hyvänä asiana, että ohjelman päättymisen jälkeen voitaisiin tällainen ns. ylimääräinen kokoontumiskerta järjestää mahdollisuuksien mukaan. Tämän toteuttaminen edellyttäisi, että seuraamuksen suorittaminen olisi edelleen kesken, ja asiakkaalla olisi kiinnostus tähän. Esille nousi myös huomio siitä, että SUHAN suorittaminen ajoittuu usein melko loppupuolelle seuraamusta. Kuitenkin tällaisen mahdollisuuden tarjoaminen silloin kun se on mahdollista, nousi selkeästi tuloksissa esille asiana, jonka toteuttaminen voisi olla positiivinen muutos nykyiseen.

8 Pohdinta

Tässä luvussa pohdimme opinnäytetyöprosessiamme, millaisena me sen tekemisen koimme ja miten työn tekeminen sujui. Pyrimme tiivistämään tähän kappaleeseen omia tuntemuksiamme ja näkemyksiämme siitä, missä koimme vaikeuksia, mitkä prosessin osat olivat helpompia ja mitkä vaikeampia. Pohdimme myös tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta, sekä mahdollisia jatkotutkimusaiheita tässä työssä esiin tulleiden asioiden pohjalta.

8.1 Pohdintaa opinnäytetyöprosessista ja jatkotutkimuksista

Opinnäytetyöprosessimme alkoi syksyllä 2022 opinnäytetyöinfosta. Prosessi on siis ollut pitkä, sisältäen pitkiäkin taukoja, johtuen joko motivaation puutteesta tai elämäntilanteistamme. Välillä työ on edennyt todella hyvin ja välillä ei ollenkaan pitkään aikaan. Prosessi on ollut

yllättävänkin raskas, verrattuna esimerkiksi muiden kurssien suorittamiseen. Emme odottaneet, että tämä ottaisi näin pitkän ajan saada suoritettua alusta loppuun. Meillä oli alun perin ajatuksena tehdä työ toisesta aiheesta, mutta kun opinnäytetyö -kurssilla oli tämä aihe tarjolla, aloimme pohtimaan aiheen vaihtamista. Päädyimme lopulta tähän aiheeseen osittain siksi, että tunnemme tai tiedämme ohjelman ohjaajia ja aihetta olisi siksi helppo lähestyä, mutta myös siksi, että meitä kiinnosti ohjelman ohjaajien rehelliset anonymiteetin suojassa annetut mielipiteet ja kommentit ohjelmasta ja sen ohjaamisesta, sekä erityisesti asioista, joita voisi heidän näkemyksensä mukaan toteuttaa eri tavalla.

Aiempaa kokemusta tutkimuksen tai opinnäytetyön tekemisestä ei kummallakaan tekijöistä ennuudestaan ollut. Kumpikaan meistä ei ohjaa mitään ohjelmaa, tai omaa ohjaajakoulutusta mihinkään ohjelmaan, joten siltä osin lähtökohta ei ollut helpoin mahdollinen. Suuttumuksen hallinta -ohjelma oli tuttu lähinnä RSKK:lla ja Laureassa suoritettujen opintojen kautta. Tiesimme toki, että tätä ohjelmaa meidän omissa työskentely-yksiköissämme ohjataan, mutta tarkempaa tietoa siitä ei juurikaan ollut. Tämän työn myötä olemme perehtyneet Suuttumuksen hallinta-ohjelmaan syvällisemmin ja ohjelman ohjaamisestakin on syntynyt selkeämpi kuva. Tunnumme toisemme pitkältä ajalta niin siviili- kuin työmaailmasta, ja olemme tehneet muutkin pareittain suoritettavat tehtävät Laureassa yhdessä. Koimme näin luonnolliseksi tehdä myös opinnäytetyön yhdessä, joka on aiemminkin toiminut. Pystyimme vaihtamaan työn aikana ajatuksia prosessista, sekä toimimaan toisillemme motivaattorina pitkin työtä. Ennen kaikkea työnjaosta on ollut helppo sopia, on ollut helppo jakaa tehtäviä aina sen hetkisen tilanteen mukaan.

Tutkimus/kehittämistyön kurssin suoritimme keväällä 2022. Tällöin aihe ei ollut meillä vielä varmana tiedossa, ja jälkikäteen ajateltuna tämä olisi helpottanut huomattavasti prosessia, jos näin olisi ollut. Tällöin pyörittelimme vielä ajatuksena alkuperäistä aihetta, ja syksyllä 2022 alkaneessa opinnäytetyön kurssin aikana lopullisen aiheen valittuamme TUTKE-kurssista oli jo kulunut sen verran aikaa, että asioita joutui kertaamaan ja aloittamaan prosessin pohdinnan käytännössä alusta. Kun olimme päättäneet aiheen, opinnäytetyön ohjaajamme lisäksi keskustelimme yhden RSKK:n yliopettajan kanssa, jonka tiesimme halutessaan osaavan kertoa teoriapohjaan ja aiheen rajaamiseen liittyen hyviä neuvoja. Hänen kommenttinsa avustamana opinnäytetyötä päädyttiin tekemään prosessiarvioinnin tyyllisenä toteutuksena. Tutkimuskysymysten ja haastattelurungon (liite 3) muodostamisen tiimoilta olimme häneen ja omaan opinnäytetyöemme ohjaajaan useamman kerran yhteydessä, ja saimme heiltä hyvää ohjausta. Aiheen ja teoreettisen viitekehyksen rajaaminen, ja tutkimuskysymysten ja haastattelurungon valmistuminen lopulliseen muotoonsa vei kuitenkin yllättävän paljon aikaa. Opinnäytetyön tekeminen nimenomaan prosessiarviointina oli mielestämme jälkikäteen ajateltuna oikea ratkaisu. Näin toteutettuna saimme tietoa siitä, kuinka ohjaajat toteuttavat käsikirjan ohjeiden ja teorian mukaista ohjaamista, sekä siitä, että mitkä ovat mahdollisesti sellaisia asioita, joissa käsikirjan ohjeita ei aina noudateta, tai mitä muutosehdotuksia ohjaajat mahdollisesti näkevät käsikirjan ohjeissa. Opinnäytetyön tekeminen oli myös tällä tavoin toteutettuna mielekästä.

Kun suunnitelma oli saatu valmiiksi ja hyväksyntä Rikosseuraamuslaitoksen silloiselta keskuhallintoyksiköltä, pidimme ONT-suunnitelmaseminaarin tammikuussa 2023. Tässä vaiheessa tavoite oli saada työ valmiiksi vielä ennen kesälomia töistämme 2023. Heti seminaarin jälkeen laitoimme Oulun ja Lapin yksikönpäälliköille pyynnön (liite 6) saada haastatella heidän yksiköidensä SUHA-ohjaajia. Olimme sopineet alustavasti jo tässä vaiheessa haastatteluja joidenkin ohjaajien kanssa. Kun saimme luvan, aloitimme haastattelut ja aineiston kokoamisen. Haastattelut sujuivat todella hyvin, ja oli mukava tavata ja haastatella ohjaajia. Ohjaajat olivat todella hienolla asenteella osallistumassa haastatteluihin. Haastatteluista osan suoritimme kasvotusten, ja osan etäyhteyksien välityksellä. Molemmin tavoin toteutettuna haastattelut sujuivat mielestämme hyvin. Etäisyyksien ja ajankäytön vuoksi päädyimme suorittamaan valtaosan haastatteluista etäyhteyksin. Ennen varsinaisten haastattelujen alkua suoritimme yhdelle entiselle SUHA-ohjaajalle niin sanotun harjoitushaastattelun, jotta varmistuimme haastattelurungon (liite 3) järkevyydestä ja sujuvuudesta. Häneltä saadun palautteen ja harjoitushaastatteluun kuluvan ajan vastattua arviotamme, esitimme samat haastattelurungon kysymykset ensimmäiselle haastateltavallemme.

Sekä etäyhteyksin, että kasvotusten suoritettavat haastattelut toteutimme Oulun yhdyskunta-seuraamustoimiston tiloissa. Saimme käyttää heidän kokoustilojaan, jossa oli videoyhteys mahdollisuudet suorittaa haastattelut kameran välityksellä. Kaikki haastateltavat ottivat haastattelupyynnötämme ja itse haastattelun todella hyvin vastaan. Ensimmäisen ja viimeisen haastattelun väli oli noin kaksi kuukautta. Haastattelut nauhoitettiin varmuuden vuoksi kahdella puhelimella. Halusimme saada aina litteroinnin tehtyä samana päivänä, kun haastattelu on tehty. Jos tekisimme samankaltaisen tutkimuksen uudestaan, tämä on mielestämme erittäin hyvä tavoite, joka helpottaa tekemistä.

Viimeisen haastattelun teimme maaliskuussa 2023. Tämän jälkeen aloitimme sisällönanalyysin teon. Teoriaosuutta olimme kirjoittaneet jonkin verran. Kirjoitimme teoriaosuutta ja teimme sisällönanalyysia keväällä 2023 paljon, mutta tässä vaiheessa aloimme ymmärtää, kuinka laajaa aluetta tutkimme kaikesta rajaamisesta huolimatta. Tässä ehkä näkyi aiemmin mainittu kokemuksen puute. Tässä vaiheessa alkoi olla melko selvää, että ei ole järkevää edes yrittää saada työtä valmiiksi alkuperäiseen tavoitteeseen, kesään 2023 mennessä. Tämä toi jälkikäteen ajateltuna melko suuren ”ulospuhalluksen”, ja työn tekemiseen tuli pitkä tauko. Loppusyksystä 2023 asetimme tavoitteen tammikuuhun 2024. Tämä tavoite oli sellainen, että emme enää tämän pidempään halua tätä prosessia jatkaa, eli tähän mennessä työn olisi oltava valmis.

Opinnäytetyöprosessimme kesti syksyn 2022 ONT-infosta tammikuuhun 2024, jolloin saimme pidettyä oman ONT-seminaarimme. Pienenä lisähaasteena toimi se, että pari, jonka opinnäytetyötä meidän piti opponoida, ilmoittivat lokakuussa 2023, että he ovat omalle työlleen saaneet uuden opponentin ja seminaarikin on käyty. Löysimme kuitenkin melko nopeasti toisen parin opponoitavaksi. Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöprosessina oli hyvin opettavainen, ja

olemme oppineet paljon. Uskoisimme seuraavan vastaavanlaisen työn tekemisessä osavamme tehdä monta asiaa toisin, ja osaisimme erityisesti välttää turhaa työtä, jota olemme tehneet tässä vaiheessa ajatellen mielestämme todella paljon. Ohjaavan opettajan kanssa olimme aktiivisesti yhteydessä pitkin opinnäytetyön prosessia, ja saimme häneltä aina nopeasti tärkeää, hyödyllistä ja ammattitaitoista palautetta kun sitä tarvitsimme. Osallistuimme muutamia kertoja opinnäytetyön työpajoihin prosessin aikana, sekä saimme arvokasta apua opinnäytetyön alussa myös aiemmin mainitulta RSKK: yliopettajalta, joka ohjasi meitä alussa oikeaan suuntaan oman ohjaajamme lisäksi.

Tässä opinnäytetyössä yhtenä asiana halusimme selvittää, mitä asioita ohjaajien näkemyksen mukaan ohjelmaan tai sen ohjaamiseen liittyen voisi toteuttaa eri tavalla kuin nykyisin. Juuri tähän aiheeseen ei aiempia tutkimuksia ollut tehty, ja tämän pohjalta pohdimme mahdollisia jatkotutkimuskohteita, joita nousi esiin näitä asioita tarkastellessa. Tulosten ja johtopäätösten perusteella ohjaajat toteuttavat ohjelmaa pääasiassa käsikirjan ohjeiden ja ohjelmarungon mukaisesti, mutta soveltavat käsikirjan ohjeita tehtäviin/harjoituksiin, tai sisältöön liittyviin aikamääreisiin liittyen. Käsikirjan harjoitukset, tehtävät, ja niissä käytettävät esimerkit sekä videot ovat osan ohjaajista mielestä sellaisia, että niihin voisi mahdollisesti tehdä päivitystä. Tähän liittyvät myös tuloksissa mainitut tehtävien ja harjoitusten määrät, ja niiden aikamääreet.

Yksi mahdollinen jatkotutkimuksen aihe voisi olla esimerkiksi se, että kuinka yleinen näkemys edellä mainittu todellisuudessa on. Tutkimus voisi keskittyä siihen, että tulisiko käsikirjan sisältöä nimenomaan tehtävien, harjoitusten ja videoiden osalta päivittää, kuinka paljon ja miltä osin. Eli tutkia tuntien sisältöön liittyvien asioiden päivittämisen ja kehittämisen tarpeita tarkemmin, kuin tässä meidän opinnäytetyössämme. Tässä työssä aihe oli huomattavasti laajempi, joten olisi mielenkiintoista tarkastella pelkästään tätä asiaa tarkemmin ja erilaisen haastattelurungon avulla. Tässä yhteydessä, tai omana tutkimuksenaan voisi mahdollisesti keskittyä yksilöohjelman käytännön harjoituksiin, niiden toteuttamiseen ja harjoitusten määrään tai tarpeellisuuteen yksilöohjaajien näkemyksen mukaan. Tuloksissa nousi esille yksilöohjelman käytännön harjoitusten määrään lisäämisen mahdollisuus.

Toinen mielenkiintoinen asia, joka nousi tässä työssä esille, oli ohjaajien näkemys siitä, että ohjelman loputtua sekä asiakas että ohjaaja voisivat hyötyä osallistujille mahdollisesti järjestettävästä yhdestä ylimääräisestä kokoontumiskerrasta tai vapaamuotoisemmasta palaverista, eli jonkinlaisesta ”seurantakäynnistä” heidän niin halutessaan. Tähän liittyen voisi tutkia esimerkiksi sitä, että mitä haasteita tällaisen järjestämisessä tulisi eteen, ja mitä mahdollisia hyötyjä tällainen voisi ohjaajien näkemyksen mukaan tuoda. Toisaalta asiaa voisi tutkia myös Suuttumuksen hallinta -ohjelman suorittaneiden näkökulmasta. Mahdollisia ohjaajien näkemiä haasteita ja hyötyjä sivusimmekin hieman jo tässä työssä.

8.2 Pohdintaa eettisyydestä ja luotettavuudesta

Tämä opinnäytetyö oli molemmille tekijöille ensimmäinen, joten pyrimme kiinnittämään erityistä huomiota tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviin asioihin. Halusimme varmistaa, että emme tietämättömyyden tai huolimattomuuden vuoksi toteuta mitään työn osaa siten että nämä tekijät kärsisivät. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistukset hyvän tieteellisen käytännön periaatteista toimivat tässä opinnäytetyössä ohjenuorana, kuten myös EU:n yleinen tietosuoja-asetus ja Suomen tietosuojalaki.

Otoksen määrä oli rajattu kymmeneen haastateltavaan, jonka arvioimme riittäväksi. Haastateltavat ohjaajat olivat kaikki Oulun tai Lapin rikosseuraamuskeskuksen alueelta, ja tällä voidaan nähdä mahdollisesti olevan merkitystä luotettavuuteen. Työssä esiteltävät tulokset ovat ohjaajien näkemyksiä siitä, miten juuri he toteuttavat ohjaamista. Näitä ei suoraan voi yleistää koskemaan esimerkiksi eri rikosseuraamuskeskusten työntekijöiden tapoja ohjata ohjelmaa. Näkisimme kuitenkin, että nämä tulokset ovat tältä osin luotettavia, ja vaikka niitä ei voida yleistää koskemaan kaikkia SUHA-ohjaajia, ne kuitenkin antavat suuntaa esimerkiksi mahdollisille jatkotutkimuskohteiden aiheille, joita sitten voisi tarvittaessa laajentaa koskemaan myös muiden rikosseuraamuskeskusten ohjaajia. Toisaalta taas, haastateltavia oli niin suljetusta vankeilasta, avovankilasta että yhdyskuntaseuraamustoimistoista, joka omalta osaltaan lisää luotettavuutta. Myös haastateltavien ohjaajien kokemus ohjelman ohjaamisesta lisää mielestämme luotettavuutta jollain tasolla.

Osa haastateltavista oli meille entuudestaan tuttuja, ja työskentelemme myös molemmat rikosseuraamuslaitoksella. Luotettavuuden ja eettisyyden kannalta emme nähneet tämän vaikuttavan, vaan saimme helposti tehtyä eron itsestämme Risen työntekijöinä ja tässä työssä haastattelijoina. Tämän vaikutusta on kuitenkin mahdoton täysin varmasti arvioida. Haastattelusta suurin osa toteutettiin etänä, ja tällä emme näe olleen merkitystä tulosten luotettavuuteen tai eettisyyteen.

Luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyväksi pohdinnan aiheeksi nousi myös haastateltavien ohjaajien tunnistettavuus. Haastateltavat ohjaajat tunsivat suuri osa toisensa, laitosten välillä on liikkuvuutta ja ohjaajat saattavat ohjata ”ristiin” yhdessä. Ohjaajien määrä ei ole järin suuri näiden rikosseuraamuskeskusten alueella. Tämän vuoksi päätimme luopua haastateltavien kooditunnusten käytöstä heidän vastauksiaan siteeratessamme, sekä pyrkiä pysyttämään yleisessä myös sitaattien käytössä. Emme myöskään kysyneet haastateltavien ikää tai sukupuolta. Näin pyrimme vähentämään tunnistettavuuden mahdollisuutta.

Varsinaista tutkimuslupaa rikosseuraamuslaitokselta emme tarvinneet, koska kaikki haastateltavat olivat rikosseuraamuslaitoksen työntekijöitä, ja näin ollen meille riitti heidän työskentelyyksiköidensä yksikönpäälliköiden lupa (liite6) haastatella heidän työntekijäänsä. Lähetimme

yksikönpäälliköille saatekirjeen (liite2), tutkimusluvan (liite 1) ja haastattelurungon (liite3). Lupa saatiin jokaiselta yksikönpäälliköltä, kenelle pyyntö laitettiin.

Ennen haastatteluiden alkua lähetimme suostumuslomakkeen (liite 4) jokaiselle haastateltavalle, jonka kanssa olimme haastatteluajan sopineet. Lomakkeella haastateltavilta pyydettiin suostumus haastatteluun, ja vahvistus siihen vapaaehtoisesta osallistumisesta. Haastateltava vahvisti lomakkeessa tietävänsä, että haastattelut tullaan nauhoittamaan, ja äänite sekä litteoitu aineisto, jotka on tarkoitettu vain tämän tutkimuksen käyttöön, poistetaan tutkimuksen valmistuttua. Siinä käytiin läpi myös oikeus keskeyttää tai perua haastattelu halutessaan, tai kertoa milloin tahansa, että hän ei halua haastattelumateriaalia käytettävän tässä työssä, jolloin sitä emme olisi käyttäneet. Halusimme varmistaa vielä eettisyyden ja hyvien tapojen mukaisesti ennen haastattelua tämän lomakkeen läpikäynnillä haastateltavan kanssa, että hän on perehtynyt lomakkeeseen. Kukaan haastateltavista ei halunnut keskeyttää tai perua haastattelua, eikä ilmoittanut, että haastattelumateriaalia ei saa työssä käyttää. Tulosten analysoinnissa kiinnitimme erityisesti huomiota eettisyyteen ja luotettavuuteen, ja pyrimme lisäämään tätä pyrkimällä perustelemaan kaikki opinnäytetyössämme tekemät ja käyttämät ratkaisut ja vaiheet mahdollisimman tarkasti, ja kirjaamaan kaikki tulokset täysin haastateltavien kertomien vastausten mukaisesti.

Lähteet

Painetut

Healy, D. 2010. *The Dynamics of Desistance: Charting pathways through change*. UK: Willan Publishing.

Kananen, J. 2015. *Opinnäytetyön kirjoittajan opas: näin kirjoitat opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun*. Juvenes Print.

Kivivuori, J; Aaltonen, M; Näsi, M; Suonpää, K; Danielsson, P. 2018. *Kriminologia. Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa*. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Kähkönen, S; Karila, I; Koivisto, M; Holmberg, N (toim.). 2020. *Kognitiivinen psykoterapia*. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Laine, M. 2002. Kuntoutus vankilan tehtävänä. Teoksessa Salminen, M; Toivonen, K. (toim.) *Vankeinhoidon perusteet*. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002, 123-136.

Laine, M. 2014. *Kriminologia ja rankaisun sosiologia*. Riika: Tietosanoma Oy.

Laitinen, J. 2002. Suomen vankeinhoidon historiaa. Teoksessa Salminen, M; Toivonen, K. (toim.) *Vankeinhoidon perusteet*. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002, 292-307.

Lavikkala, R. 2011. Vaikuttavan rikosseuraamustyön kysymyksiä. Teoksessa Lavikkala, R; Lindborg, H. 2011. *Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä*. Tampere: Juvenes Sprint, 93-140.

Muurinen, T; Vogt-Airaksinen, T. 2021. *Rikosseuraamuslaitos. Ohjelmatyön linjaukset vuosille 2021-2024*.

Purvis, M; Ward, T; Willis, G. 2011. *The Good Lives Model in Practice: Offender Pathways and Case Management*. *European Journal of Probation*.

Rikosseuraamuslaitos. 2012. *OMA-ohjaajan käsikirja. Omaehtoisen muutoksen ohjelma*.

Rikosseuraamuslaitos. 2018. *Suuttumuksen hallinta -ohjelman opas ohjaajille*. Ison-Britannian vankeinhoitolaitos 1995.

Suomela, M. 2002. Kognitiivis-behavioraaliset toimintaohjelmat. Teoksessa Salminen, M; Toivonen, K. (toim.) *Vankeinhoidon perusteet*. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002, 221-238.

Vankeinhoidon koulutuskeskus. 2003. What Works. Mikä toimii vankeinhoidossa ja kriminaali-huollossa. Vantaa: Dark Oy.

Viikki-Ripatti, S. 2011. Rikollisuudesta irrottautuminen subjektiivisena kokemuksena. Teok- sessa Lavikkala, R; Lindeborg, H. 2011. Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Tam- pere: Juvenes Print, 197-226.

Ward, T; Maruna, S. 2007. Rehabilitation. Lontoo ja New York: Routledge.

Ziv, R. 2018. The future of correctional rehabilitation. Moving beyond the RNR Model and Good Lives Model Debate. New york: Routledge.

Sähköiset

Bonta, A; Andrews, D.A. 2007. Risk-Need-Responsivity Model for Offender Assessment and Re- habilitation. Ottawa - Ontario: Public Safety Canada. Viitattu 13.4.2023.

Bonta, A. & Andrews, D.A. 2010. Rehabilitating Criminal Justice Policy and Practice. Psychol- ogy, Public Policy, and Law 2010, Vol. 16, No. 1, 39-55. American Psychological Association. Viitattu 14.4.2023.

FINAS. Akkreditointi. 2019. Viitattu 13.3.2023. [https://www.finas.fi/akkreditointi/Sivut/de- fault.aspx](https://www.finas.fi/akkreditointi/Sivut/default.aspx)

Haviala, H; Ihalainen, M. 2014. Suuttumuksen hallinta -ohjelman videon laadinta, prosessin kuvaus ja arviointi. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu 24.4.2023. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/75923/Suuttumuksen%20hallinta%20ohjel- man%20videon%20laadinta%20prosessin%20kuvaus%20ja%20arviointi.pdf?sequence=1&isAllo- wed=y>

Holm, S; Jääskeläinen, T. 2020. Liikenneturvaohjelman ohjaajien näkemyksiä yksilötunneista. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu 24.4.2023. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/333432/Holm_Sebastian%20Jaaskelai- nen_Tia.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Hurri, N; Koivisto, P. 2019. Ohjaajien näkemyksiä Suuttumuksen hallinta -ohjelmäkäsikirjan käytettävyydestä. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu 24.4.2023. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/266978/Ohjaajien%20n%C3%A4ke- myksi%C3%A4%20Suuttumuksen%20hallinta%20-ohjelman%20k%C3%A4sikir- jan%20k%C3%A4ytett%C3%A4vyydest%C3%A4.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

- Juhila, K. Teemoittelu. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tietoarkisto. Viitattu 25.4.2023 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>
- Kaakinen, M; Vauhkonen, T; Tanskanen, M; Hoikkala, T. 2022. Ankkuritoiminnan vaikuttavuus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:40. Viitattu 24.4.2023. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164154/VNTEAS_2022_40.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Karppanen, R. 2016. Suuttumuksen hallinta -ohjelma neuropsykiatrisesti oireilevilla nuorilla. Omatyöntekijöiden kokemuksia. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu. Viitattu 24.4.2023. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/120026/Karppanen_Rosa.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- KOPPA. 2018. Jyväskylän yliopisto. Laadullinen tutkimus. Viitattu 14.3.2023. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>
- Kosonen, V; Tikkala, P. 2021. Suuttumuksen hallinta -ohjelmaan osallistuneiden vankien näkemykset ohjelmasta. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu 24.4.2023. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/496532/Kosonen%26Tikkala.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 400/2015. Viitattu 23.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150400>
- Mehiläinen. 2023. Aggressiivisuus ja väkivaltaisuus. <https://www.mehilainen.fi/aggressiivisuus-ja-vakivaltaisuus>
- Mielenterveystalo. 2023. Aggression omahoito-ohjelma. <https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/aggression-omahoito-ohjelma/1-mista-kyse>
- Rikosseuraamuslaitos. 2022a. Yhdyskuntaseuraamukset. Viitattu 23.2.2023. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikoksestatuomituille/yhdyskuntaseuraamustasuorittavalle/yhdyskuntaseuraamukset.html>
- Rikosseuraamuslaitos. 2022b. Ohjelmatyö. Viitattu 13.3.2023, 22.4.2023. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/kuntoutus/ohjelmatyo.html#>
- Rikosseuraamuslaitos. 2023a. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 12.10.2023. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2023b. Tehtävät. Viitattu 12.10.2023. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset.html#>

Rikosseuraamuslaitos. 2023c. Kuntoutus. Viitattu 12.10.2023. <https://rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/kuntoutus.html#>

Rikosseuraamuslaitos. 2023d. Strategiset tavoitteemme vuosille 2024-2027. Viitattu 12.10.2023. https://www.rikosseuraamus.fi/material/sites/rise_ja_rskk_yhteiset/kuvat/kuvitus/61qkpp87k/Strategian_visualisointi_FI.pdf

Rikosseuraamuslaitos. 2023e. Vankilat. Viitattu 10.3.2023. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2023f. Yhdyskuntaseuraamustoimistot. Viitattu 10.3.2023. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/yhdyskuntaseuraamustoimistot.html>

Saaranen-Kauppinen, A; Puusniekka, A. 2006b. Koodaus. KvaliMOTV: Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 24.3.2023. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_2.html

Saaranen-Kauppinen, A; Puusniekka, A. 2006a. Teemahaastattelu. KvaliMOTV: Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 14.3.2023. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Söderström, S. 2023. Treatment of the criminal lifestyle: An evaluation of interventions based on positive criminology. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 24.4.2023. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/86414/978-951-39-9515-7_vai-tos05052023.pdf;jsessionid=4643233D281A56C1AD92E993639D8039?sequence=1

Tourunen, J; Kaskela T; Weckroth, A. 2019. Päihdekuntoutusohjelmat vankilassa. Historiallinen katsaus sekä ohjaajien ja vankien kokemukset. A-Klinikkasäätiön raporttisarja. Viitattu 13.3.2023. https://a-klinikkasaaatio.fi/sites/default/files/2020-01/Pa%CC%88ihdekuntoutusohjelmat%20vankilassa_%20verkko.pdf

Tuomi, J; Sarajärvi, A. 2017. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. E-kirja. Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023a. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 2/2023. Viitattu 26.4.2023 https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023b. Viitattu 26.4.2023. <https://tenk.fi/fi>

Tyni, S. 2015. Vankeinhoidon vaikuttavuus: Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 10.3.2023. [https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/l1CTvAnMd/RISE_1_2015_Vankeinhoidon_vaikuttavuus_-_Onko_kuntoutukselle_tilastollisia_perusteita_Sasu_Tyni_vaitoskirja_net.pdf](https://www rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/l1CTvAnMd/RISE_1_2015_Vankeinhoidon_vaikuttavuus_-_Onko_kuntoutukselle_tilastollisia_perusteita_Sasu_Tyni_vaitoskirja_net.pdf)

Vankeuslaki 767/2005. Viitattu 23.2.2023 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767#O2L4P1>

Vuori, J. 2023. Laadullinen sisällönanalyysi. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tietoaristo. Viitattu 24.3.2023. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallanalyysi/>

Julkaisemattomat

Muiluvuori, M-L. 2023. Sähköposti 17.4.2023. Rikosseuraamuslaitos, tilastot.

Taulukot

Taulukko 1: Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaukerrat vuosittain	11
--	----

Liitteet

Liite 1: Tutkimuslupa	86
Liite 2: Saatekirje	91
Liite 3: Haastattelurunko	93
Liite 4: Suostumuslomake	95
Liite 5: Tietosuojaseloste	96
Liite 6: Lupa yksikönpäälliköiltä.....	100

Liite 1: Tutkimuslupa

Tutkimuslupahakemus

86 (10

15.1.2023

Nimi: <i>Janne Pyykkönen ja Mikko Keränen</i>	
Tehtävä/virka-asema/oppiarvo: <i>Janne Pyykkönen: Ohjaaja (Ouy.) Mikko Keränen: Vartija (Ylv.)</i>	
Osoitteet: <i>Janne Pyykkönen:</i> <i>Mikko Keränen:</i>	
Puhelinnumero:	
Sähköposti: janne.pyykkonen@student.laurea.fi & mikko.keranen@student.laurea.fi	
Päiväys: <i>15.1.2023</i>	
Työn [tutkimuksen, opinnäytetyön, jatkotutkimon] tekijä/t:	<i>Janne Pyykkönen ja Mikko Keränen</i>
Koulutusohjelma/korkeakoulu/yliopisto:	<i>Laurea ammattikorkeakoulu / sosionomi, rikosseuraamusala</i>

<p>Toimipiste:</p>	<p><i>Tikkurila, Vantaa</i></p>
<p>[tutkimuksen, opinnäytetyön, jatkotutkinnon] Ohjaaja/ohjaajat:</p>	<p><i>Sonja Holopainen (Rikosseuraamusalan koulutuskeskus)</i></p>
<p>Työn/tutkimuksen nimi:</p>	<p><i>Suuttumuksen hallinta - ohjaajien näkemys ohjelmasta</i></p>
<p>Tavoitteet/ tutkimusongelma:</p>	<p><i>Opinnäytetyömme tavoite on tarkastella Suuttumuksen hallinta -ohjelman tavoitteita ja niiden konkreettista toteutumista, ja selvittää miten käytännön toteutus vastaa Suuttumuksen hallinta -ohjelman käsikirjan teoriaa ja suunnitelmaa. Lisäksi selvitämme ohjaajien näkökulmia mahdollisista kehityskohteista, tai seikoista, joita voisi toteuttaa eri tavalla edellä mainittuihin asioihin liittyen, sekä yleisesti ohjelmaan ja sen ohjaamiseen liittyen.</i></p>
<p>Tarvittavien tietojen / aineistojen määrittely:</p>	

<p><i>Tarkka rajaus mitä tietoja tarvitaan, missä tiedostomuodossa ne tarvitaan ja miten tiedot toimitetaan tutkimusluvan hakijoille:</i></p>	<p><i>Haemme tutkimuslupaa Oulun rikosseuraamuskeskuksen suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaajien haastattelua varten.</i></p> <p><i>Tarkoituksemme on haastatella Oulun rikosseuraamuskeskuksen alueelta kaikki Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaajat. Haastattelut suoritetaan Oulussa asuvien ohjaajien kanssa yksiköissä, muiden ohjaajien kanssa skype /teams -sovelluksen välityksellä. Tarkoituksemme on äänittää haastattelut digitaalisella nauhoittajalla, jonka jälkeen aineisto litteroidaan. Haastattelu tullaan toteuttamaan teemahaastatteluin, jonka avulla pystymme pelkistämään vastaukset ja saamaan vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Joiltakin jo tuntemiltamme ohjaajilta olemme alustavan suostumuksen haastatteluun kysyneet mutta tulemme lähettämään joka tapauksessa jokaisen yksikön yksikönpäälliköille lupapyynnöt koskien ohjaajien osallistumista haastatteluun.</i></p> <p><i>Tulemme varmistamaan ennen haastattelujen alkamista ohjaajien halukkuuden osallistua tutkimukseen ja painotamme, että osallistuminen on vapaaehtoista, sekä että he tulevat pysymään anonyymeinä koko haastattelun ajan. Emme myöskään tule luovuttamaan heidän tietojan missään vaiheessa kenellekään ulkopuoliselle. Tiedot, jotka saadaan, tullaan käyttämään ainoastaan opinnäytetyön tekemiseen ja tietoja käsittelevät vain tutkimuksen tekijät. Materiaali, joka haastateltavilta saadaan haastattelujen aikana kerättyä, tullaan hävittämään tutkimuksen valmistuttua.</i></p>
<p><i>Aikataulu (noin kahden kuukauden tarkkuudella):</i></p>	<p><i>Haastattelujen teko 2/2023-4/2023.</i></p>

Liitteet (edellyttään: tutkimussuunnitelma, kyseyslomake, teema-haastattelurunko, tietosuojaseloste, jne.):	<ul style="list-style-type: none"> - tietosuojaseloste - haastattelurunko - suostumuslomake - saatekirje - opinnäytetyösuunnitelma 		
Päätöksentekijä täyttää Laureassa	Tutkimuslupa myönnetään	Tutkimuslupaa ei myönnetä	
	Perusteet		
Päätöksentekijä nimi ja päivämäärä			

Tutkimusluvan myöntämisen ja tietojen/aineiston luovuttamisen ehtona on se, että tutkimuksen/selvityksen tekijä sitoutuu huolehtimaan tietojen käsittelystä ottaen huomioon henkilötietojen käsittelyä ja yksityisyyden suojaa koskevan lainsäädännön. Tutkimuksen/selvityksen tekijä on velvollinen käyttämään tietoja/aineistoa luottamuksellisesti ja ainoastaan tämän tutkimuksen/selvityksen tekemiseksi sekä turvaamaan tarkastelemiensa henkilöiden intimitetin ja anonymitetin. Tutkimuksen/selvityksen toteuttamisen jälkeen aineisto hävitetään asianmukaisella tavalla.

Jos tutkimuksessa syntyy henkilötietoja koskeva rekisteri, tulee liitteenä olla myös EU:n yleisen tietosuojasetuksen 13 ja 14 artiklojen mukainen tietosuojaseloste. Tarvittaessa hakuksen liitteenä tulee olla myös tutkimuseettinen ennakoarviointilausunto.

Tutkimusluvan hakija toimittaa myönteisen päätöksen henkilölle, joka vastaa aineiston luovuttamisesta Laurea-ammattikorkeakoulun sovelluksesta. Tässä yhteydessä tutkimusluvan saanut sopii myös esim. kyselyjen lähettämisen käytännön toteuttamisesta.

Liite 2: Saatekirje

Saatekirje

Hei sinä Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaaja,

Olemme rikosseuraamusalan sosionomi opiskelijat Mikko Keränen ja Janne Pyykkönen Laurea ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyömme yhteistyössä Oulun rikosseuraamuskeskuksen kanssa. Opinnäytetyömme tilaajana toimii rikosseuraamuslaitos.

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia Suuttumuksena hallinta (SUHA) -ohjelman ohjaajien näkökulmia ohjelmasta. Tavoitteemme on saada vastaukset seuraaviin kysymyksiin:

- Kuinka Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaaja näkee Suuttumuksen hallinta -ohjelman merkityksen/ hyödyn vangeille?
- Miten Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaajat näkevät Suuttumuksen hallinta -ohjelman tavoitteen?
- Toteuttavatko ohjaajat käytännössä Suuttumuksen hallinta -ohjelman käsikirjan mukaista toimintaa? Jos eivät, mitkä ovat keskeiset erot?
- Mitä ohjaajat näkevät, että voisi toteuttaa eri tavalla?

Opinnäytetyön tarkoituksena on saada tietoa, jolla voimme mahdollisesti kehittää Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaamista entistä paremmin.

Vastaaminen on vapaaehtoista ja vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Haastateltavilta ei kerätä nimiä, sekä tutkimusaineisto tarkoitetaan vain tutkimukselliseen käyttöön ja hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Vastaamiseen menee noin 40 minuuttia. Kaikki kysymykset ovat avoimia kysymyksiä, joihin voit vastata oman mielipiteesi mukaan.

Tutkimuksen olisi tarkoitus valmistua toukokuussa 2023, tämän jälkeen opinnäytetyö on luettavissa Theseuksessa.

Jos tutkimuksesta herää kysymyksiä vastaamme niihin mielellämme sähköpostitse mikko.keranen@om.fi ja janne.pyykkonen@om.fi

Opinnäytetyömme ohjaajana toimii Sonja Holopainen Laurea ammattikorkeakoulusta, puh. xxx xxx xxxx.

Ystävällisin terveisin

Mikko Keränen ja Janne Pyykkönen

Liite 3: Haastattelurunko

Haastattelurunko:

Tutkimuskysymykset:

TK1: Miten Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaajat näkevät ohjelman tavoitteen ja niiden toteutumisen?

TK2: Kuinka ohjaajat käytännössä toteuttavat ohjelman ohjaamisen, ja mitä ohjaajien mielestä voisi toteuttaa eri tavalla?

Taustakysymykset:

1. Millainen pohjakoulutus sinulla on?
2. Missä yksikössä työskentelet?
3. Kuinka pitkään olet työskennellyt rikosseuraamuslaitoksella?
4. Kuinka pitkä kokemus sinulla on ohjelmatyön vetämisestä?
-Yksilö- vai ryhmäohjaus?
5. Kuinka pitkä kokemus suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaamisesta?
- Yksilö- vai ryhmäohjaus?

Haastattelukysymykset:

Teema 1: Valmistelu/Ennen ohjelman aloitusta:

1. Kerro hieman valmistelusta ennen ohjelman ensimmäistä kokoontumiskertaa sekä ohjelmaan osallistujien valitsemisesta.
2. Kuvaile tavoitteita liittyen valmisteluvaiheeseen? Entä ohjelmaan osallistujien valitsemiseen liittyen?
3. Miten henkilökohtaisesti käytännössä toteutat kokoontumiskertojen valmistelun?
4. Mitä ohjelman/kokoontumiskertojen valmistelussa voisi toteuttaa eri tavalla?

Teema 2: Ohjaaminen ja ohjaajan toiminta ohjelman aikana

1. Kuvaile omin sanoin ohjelman ohjaamista.
2. Kerro millaisia tavoitteita ohjaajan toimintaan kokoontumiskertojen aikana liittyy?
3. Miten ohjaaminen kokoontumiskertojen aikana käytännössä toteutuu, ja miten sovellat käsikirjan ohjeita itsellesi sopiviksi?
4. Mitä mielestäsi ohjelman ohjaamisessa olisi mahdollista toteuttaa eri tavalla?

Teema 3: Tunnit ja tehtävät/Läpivienti miten tuntien ohjaaminen sujuu, mitä käsitellään, miten kehittäisit

1. Miten kokoontumiskerrat käytännössä etenevät?
2. Mikä on mielestäsi harjoitusten ja tehtävien tavoite, ja toteutuvatko ne tavoitteet?
3. Miten sovellat käsikirjan ohjeita tuntien sisällöstä ja tuntien läpiviennistä?
4. Mitä mielestäsi tuntien läpivientiin liittyen voisi toteuttaa eri tavalla?

Teema 4:

1. Miten ohjelman lopetus käytännössä toteutuu?
  2. Miten ohjelman lopetusta voisi kehittää?
- + Vapaa sana: Haluatko sanoa vielä jotain liittyen tämän tutkimuksen/haastattelun toteutukseen, tai aiheeseen liittyen?

Liite 4: Suostumuslomake

Suostumus haastatteluun

Suostumuslupalomake Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaajien näkemyksestä ohjelmasta- opinnäytetyöhön.

Annan suostumukseni siihen, että Mikko Keränen ja Janne Pyykkönen voivat haastatella minua heidän opinnäytetyöhön koskien Suuttumuksen hallinta - ohjelman ohjaajien näkemystä ohjelmasta.

Olen vapaaehtoisesti osallistunut haastatteluun ja minulle on kerrottu ennen haastattelua, että haastattelu tullaan nauhoittamaan digitaalisella ääninauhurilla ja että äänite poistetaan tutkimuksen valmistuttua. Minulle on selvää, että voin keskeyttää haastattelun, kun minusta siltä tuntuu ja voin ilmaista myös sen, jollen halua, että haastatteluani käytetään materiaalina opinnäytetyössä. Tiedostan myös, että minulla on oikeus perua tähän haastatteluun osallistumisen, jos niin haluan.

Minulle on kerrottu, että haastattelusta ei kerätä nimiä ja tutkimusaineisto tarkoitetaan vain tutkimukselliseen käyttöön ja hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Aika ja paikka

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 5: Tietosuojaseloste

TIETOSUOJAILMOITUS
EU:n yleinen tietosuoja-asetus (EU679/2016)

96

<P.K.VVVV>

LAUREAN OPINNÄYTETYÖSSÄ KERÄTTÄVIEN HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY

Tässä ilmoituksessa kuvataan, miten henkilötietoja käsitellään Laurean opinnäytetyössä Suuttumuksen hallinta - ohjaajien näkemys ohjelmasta

Tutkimuksen rekisterinpitäjät

Tutkimuksen tekijät ovat Janne Pyykkönen & Mikko Keränen.

Tutkimus tehdään Laurea ammattikorkeakoululle.

Opinnäytetyön toimeksiantajana on Rikosseuraamuslaitos.

Yhteyshenkilö henkilötietojen käsittelyä koskevissa asioissa:

Janne Pyykkönen s.posti: janne.pyykkonen@student.laurea.fi

Mikko Keränen s.posti: mikko.keranen@student.laurea.fi

Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus:

Tietoja kerätään, jotta saamme aineistoa tutkimus ongelmaamme, joka on Suuttumuksen hallinta ohjaajien näkemys suuttumuksen hallinta -ohjelmasta. Henkilötietojen käsittelyoikeus on ainoastaan tutkimuksen tekijöillä Janne Pyykkösellä sekä Mikko Keräsellä.

Henkilötietojen osalta ei toteuteta automaattista päätöksentekoa tai profilointia.

Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste:

Henkilötietoja käsitellään seuraavalla EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaisella perusteella (yleensä joko tutkittavan suostumus tai yleisen edun mukaisen tieteellisen tutkimus)

- Tutkittavan suostumus
- Lakisääteisen veloitteen noudattaminen
- Yleisen edun mukainen tieteellinen tutkimus
- Rekisterinpitäjän tai kolmannen osapuolen oikeutettujen etujen toteuttaminen

Jos käsittelyperuste on suostumus, niin kirjaa tähän se, että tutkittavalla on koska tahansa oikeus peruuttaa antamansa suostumus ja miten hänen tulee toimia, jos haluaa peruuttaa suostumuksensa.

Muista, että tutkittavan, haastateltavan tai muun osallistujan henkilötietojen käyttöä opin- näytetyössä koskevan suostumuksen tulee olla vapaaehtoinen, tietoinen, yksiselitteinen ja yksilöity.

Tutkimuksessa kerättävät henkilötiedot:

Tutkimuksessa henkilöistä kerätään ainoastaan tiedot, työkokemuksesta rikosseuraamuslaitok- sella sekä ohjelmatoiminnan kokemuksesta vuosissa.

Erityiset (arkaluonteiset) henkilötiedot:

- Rotu tai etninen alkuperä
- Poliittiset mielipiteet
- Uskonnollinen tai filosofinen vakaumus
- Ammattiliiton jäsenyys
- Geneettiset tiedot
- Biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten
- Terveystiedot
- Henkilön seksuaalinen käyttäytyminen tai suuntautuminen

- Tutkimuksessa käsitellään rikostuomioita tai muita rikkomuksia koskevia tietoja

Kerättävien henkilötietojen tietolähteet:

Henkilötietoja heidän kokemuksestaan kysytään haastattelussa heiltä. Mitään tietoja haasta- teltavista ei hankita/ kerätä muista tietolähteistä.

Henkilötietojen luovutukset:

Henkilötietoja ei tulla luovuttamaan kenellekään missään vaiheessa tutkimusta.

Tietojen siirtäminen EU- tai ETA-maiden ulkopuolelle:

Henkilötietoja ei siirretä EU- tai ETA-maiden ulkopuolelle.

Henkilötietojen käsittely opinnäytetyön aikana ja sen jälkeen:

Henkilötietoja käsitellään ainoastaan tutkimuksen teon ja hävitetään litteroinnin valmistuttua.

Opinnäytetyön jälkeen:

- Tutkimusrekisteri hävitetään heti litteroinnin valmistuttua

Henkilötietojen suojauksen periaatteet:

Rekisterin hallinnassa noudatetaan rekisterinpitäjän tietoturva- ja tietosuojaohteita.

Manuaalinen aineisto säilytetään lukituissa tilassa ja sinne on pääsy vain asianosaisilla.

Tietojärjestelmissä käsiteltävät tiedot suojataan:

- Käyttäjätunnuksin
- Salasanoin

Tunnistetietojen käsittely (jos käsitellään suoria henkilötietoja)

- Suorat tunnistetiedot poistetaan analysointivaiheessa
- Aineisto analysoidaan suoraan tunnistetiedoin, koska (peruste suorien tunnistetietojen säilyttämiselle)

Rekisteröidyn oikeudet:

Rekisteröidyn oikeudet määräytyvät EU:n yleisen tietosuojasetuksen artiklojen 15-22 mukaan seuraavasti:

- Suostumuksen peruminen ja suostumukseen perustuvien tietojen poistaminen
- Tietojen tarkastusoikeus ja niiden korjaaminen
- Tietojen käsittelyn rajoittaminen
- Suostumukseen perustuvien tietojen siirtäminen järjestelmästä toiseen
- Henkilötietojen käsittelyn vastustaminen

Mikäli oikeudet estävät tutkimustarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti, saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa näistä oikeuksista poiketa tietosuojasetuksessa ja tietosuojalainsäädetyillä perusteilla. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Yhteyshenkilö tutkittavan oikeuksiin liittyvissä asioissa on tietosuojavastaava.
Laurea-ammattikorkeakoulun tietosuojavastaavana toimii Marjo Valjakka, marjo.val-
jakka@laurea.fi

Sinulla on oikeus tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli katsot, että henkilö-
tietojesi käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä.

Liite 6: Lupa yksikönpäälliköiltä

SUOSTUMUS

Olen tietoinen, että Laurean opiskelijat Janne Pyykkönen ja Mikko Keränen tekevät opinnäytetyötä aiheesta Suuttumuksen hallinta -ohjelman ohjaajien näkökulma ohjelmasta. Annan suostumukseni siihen, että he voivat haastatella yksikkömme työntekijöitä aiheeseen liittyen.

Paikka ja Aika

Allekirjoitus

Nimen selvennys